STRIP SCHRIFT

Prijs ƒ 7,95 / Bfr. 159

FRANÇOIS WALTHÉRY
REINVENTING COMICS
PENTHOUSE COMIX

333 – JAARGANG 33 NUMMER 6 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 4 maart

Expositie 'Hallo Nachbar!... Dag buurvrouw!', een overzicht van Nederlandse en Duitse cartoons die de soms moeizame relatie tussen beide landen becommentariëren, Limburgs Museum, Keulsepoort 5, Venlo.

t/m 1 april 2001

Expositie 'MAZ, Mazure', over Alfred Mazure, Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum, Museumpark 1, Overloon, info: (+31)(0)478-642150, of via e-mail: overloon@oorlogsmuseum.nl

t/m 27 mei 2001

Expositie 'Heer Bommel en de natuur', Natuurmuseum Groningen, Preadiniussingel 59, Groningen, info: (+31)(0)50-3676170.

t/m 16 september 2001

Expositie 'Alle haaien! Striphelden op zee', Maritiem Museum Rotterdam, Leuvehaven 1, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4132680, of via de site www.mmph.nl

25 t/m 28 januari 2001

28e Festival International de la Bande Dessinée, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)5-45978656, of via de site www.bdangouleme.com

26 januari t/m 28 februari 2001

Expositie 'Eiland', van Stefan van Dinther en Tobias Schalken, Galerie Lambiek, Kerkstraat 78, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6267543, of via e-mail: lambiek@lambiek.net

27 januari t/m 8 april

Expositie 'Playboy Cartoon Classics. De originelen uit de jaren 50 en 60', Kunsthal Rotterdam, Museumpark, Westzeedijk 341, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4400301.

8 februari t/m 31 maart 2001

Expositie 'Lorenzo Mattotti - beeld, verhaal, kleur, lijn', Tweebronnen, Diestsestraat 46, Leuven, België, info via de site www.beeldbeeld.org

17 februari t/m 11 maart 2001

Verkoopexpositie striporiginelen van onder anderen Vance, Moebius, Weinberg, Dany, Toonder Studio's, Bosschaert, Sleen, Pink, Buth, Rosinski en Leemans, Galerie De Kunstgang, Zuivelmarkt, Hasselt, België, info: (+32)(0)11-215215/241391.

18 februari 2001

3e Grote Stripbeurs van de Randstad, Darling Market, Rijswijk, info: (+31)(0)40-2521009, of via de site www.goto/strip2000

25 maart 2001

15e Leidse Stripdag, Centrale Bibliotheek, Leiden, info vanaf 1 december: (+31)(0)71-5121802, of via e-mail: info@leidsestripshop.demon.nl

22 april 2001

Stripbeurs Stripclub Tafelrond, Zaal 'Het Bad', Martelarenlaan, Kessel-Lo (Leuven), België.

15 en 16 december 2001

Stripgidsdagen, Turnhout, België.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U BINNENKORT WEER RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE NIEUWE STRIPSCHRIFTPAGINA'S

Bits & Pieces

Trek

Wat je ver haalt, is lekker. Een oude wijsheid die nog steeds lijkt op te gaan. Ook iets wat lang niet voorhanden is, gaat in de fantasie van mensen steeds mooiere vormen aannemen. En als het dan ook nog van ver komt. Nou, dan moet het wel prachtig zijn.

Zo las ik recent het volgende.

'Voor het eerst sinds de islamitische revolutie in 1979 mogen de avonturen van Kuifje in Iran weer worden gepubliceerd. Het jongerenblad Gonbad-e-Kaboud brengt uittreksels uit de avonturen van de stripheld. Kuifje en Bobby waren voor 1979 erg populair in Iran.'

Waar allerlei sektarische mailinglists in Nederland spugen op werk dat ouder dan drie jaar is, kun je in verre landen nog goede zaken doen met het traditionele spul. De Iraanse aanpak opent toch een geheel nieuwe kijk op de marketing van strips. De kansen liggen voor het oprapen. Dit scenario moet marketingmensen toch aanspreken. Je kweekt kunstmatige schaarste en daarna kun je gewoon alle oude successen weer leegmelken. Suggesties voor een florissante aanpak.

Iedereen in de westerse wereld is verzadigd. Ook met strips. Er moet honger naar strips worden gekweekt. Met de striptijdschriften is het al gelukt. Die zijn weg. Nu moeten de kranten eraan geloven. Eerst stopt De Telegraaf met alle stripuitingen. Deze komen toch allemaal uit de Amerikaanse tweedehands doos, dus dat kan sowieso geen kwaad. Na twee weken gemor in de stelselmatig ingekorte brievenrubriek stopt daar het geklaag van het gezonde volk. Voetbal eist na de winterstop al weer de grootste aandacht op.

Dan volgt het AD. Toon wil best eens een sabbatical year en neemt al zijn pseudoniemen tegelijk mee op vakantie. De in 2000 uitgegeven stripkrant-editie heeft toch ook geen nieuwe abonnees opgeleverd. De redactie ziet strips al lang niet meer zitten. En je houdt nog een paar stuivers over ook, door geen strips te plaatsen. Daar kun je als redactie zomers leuk een ijsje voor kopen.

Trouw, de Volkskrant en Het Parool doen er iets langer over. Na hun democratisch voorstel aan de lezers, waarbij deze via alle kanalen, inclusief het internet, kunnen stemmen over de datum waarop ze zullen stoppen, ontspint zich in de ingezonden rubrieken een vruchteloze discussie over de noodzaak tot handhaving van strips. Progressieve bisschoppen en dominees worden zelfs in stelling gebracht om aan te tonen hoe zeer de beeldverhalen bijdragen aan de hedendaagse vorming van jongeren. Niets helpt. Men stopt de strips.

Het NRC ontvangt na de aanvankelijke aarzeling tot stopzetting geen enkele klacht als ze ook daadwerkelijk stoppen. Kennelijk viel het niemand op en hadden de lezers al lang het idee dat er geen strips in stonden. Weken na dato pleitte alleen het Haags Bommelgenootschap via een enigszins sneue brief voor de zoveelste herhaling van alle Bommelverhalen.

Als dan ook nog wat gewestelijke gezinsbodes en omroepbladen door de bocht zijn, is de strip morsdood gemaakt. Het Stripschap heft zich inderhaast op als er in Den Bosch geen enkele uitgever meer verschijnt. Deze laatsten zijn dan al een jaar of wat overgeschakeld op leesboeken van het type Harry Potter. De kindergeest wil zelf weer fantaseren hoe een vliegende bezemsteel eruit ziet, zo luidt daar de laatste marketing-slogan. Plaatjes en strips zijn niet 'cool'. Stripschrift gaat ondergronds en is alleen nog via e-mail te ontvangen.

Stel je eens voor dat dat gaat gebeuren. Tsjonge wat zouden we trek krijgen. Kan niet schelen in wat voor een strip. Maar het eerste striptekeningetje dat na tien jaar doodzwijgen verschijnt, krijgt een miljoenenoplage. Kwijlend staat iedereen voor de toonbank om de krant met die oude strip weer te kopen. Kuifje wordt ook in Nederland weer binnengehaald als de held. Bommel revives in het NRC, De Telegraaf en op het internet II. Stripwinkels halen voorzichtig weer het behang van de ramen en gaan op zaterdagochtend twee uurtjes open. Zelfs de jonge generatie tekenaars laat op scholen en markten zien hoe je met twee eenvoudige rondjes een Charlie Brown tekent.

En van alle onbenulligheid die de laatste veertig jaar is gemaakt hoor je nooit meer wat. Die shit komt zo'n uitbanningsslag nooit te boven. Want zo gaat het altijd. Grote merken overleven, altijd. In boek, krant of zelfs op de electronic highway. En alle rommelaars blijven rommelaars. In de marge dus.

Over een jaar verschijnen in Iran natuurlijk de eerste complete verhalen in albumvorm. Maar het zal nog wel tien jaar duren voordat Pinelli en Matena weer mogen worden uitgegeven.

Gewoon een jaar of wat geen strips lezen, lijkt u dat ook niet wat? Net als overigens die ruim 15 miljoen Nederlanders die al nooit een strip lezen. Die zullen wel nooit trek krijgen.

Maar die hebben ook niet in de gaten hoe belangrijk strips in verre landen kunnen zijn.

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 33 januari 2001 nummer 6 (333)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Pieter van Cleef, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Tijs Bagchus, Olav Beemer, Ben Bits, Esther Captain, Amalia Deekman, Hans Keller, Robin Kerkhof, Wilma Leenders, Just de Leeuwe, Gert Meesters, Jean-Marie Mievis, Rob van der Nol, Rinie van Rijsingen, Ger Tillekens, Rudy Vrooman, François Walthéry, Harry Wibier, Hennie van der Zouw

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
E-mail: redactie@stripschrift.nl
Website: www.stripschrift.nl

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 026 - 339 20 85, telefax: 026 - 339 20 86
E-mail: administratie@stripschrift.nl
Abonnementsprijs ƒ71,95 / Bfr.1480
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Pieter van Cleef
Springendallaan 23
1333 WN Almere
Telefoon: 06 - 25 16 87 20
E-mail: adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
François Walthéry

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Net als in '99 zijn de tekenaars ook het afgelopen jaar bij bosjes gevallen. Gewoon even een opsomming: Don Martin (Mad), Marc Davis (Bambi), Gil Kane (Spiderman), Antonio Palacios (MacCoy), Charles Schulz (Peanuts), Will (Baard en Kale), Kafak (illustrator Volkskrant), Arthur Davis (Bugs Bunny), Jeff MacNelly (Shoe), Siro (sportcartoonist L'Equipe), Carl Barks (Donald Duck), Wim Bijmoer (illustrator voor Annie M.G. Schmidt) en Dupa (Dommel). Een pijnlijke lijst. En met het overlijden van Carol Voges (Pa Pinkelman) op 9 januari 2001 lijkt de vrees bewaarheid dat er ook dit jaar weer de nodige tekenaars-op-leeftijd zullen sneuvelen.

Afgezien van het verdriet dat het overlijden van deze auteurs bij menigeen teweeg zal hebben gebracht, is het ook een kraakhelder signaal aan de huidige stripmarkt: we nemen langzaamaan afscheid van de oude generatie. Een gouden generatie, zo kan gerust worden geconcludeerd. Weemoed is dus op zijn plaats, maar ook oplettendheid. Hoe is het immers geregeld met de opvolging? In Frankrijk zal men ongetwijfeld niet klagen, daar heeft men de École Pigalle, waaraan toppers als Dupuy, Berbérian, Trondheim, Sfar, Guibert, Blain en David B. zijn gelieerd. Ook aan de andere kant van de Atlantische oceaan gaan de zaken voortvarend, aangezien het Canadese tijdschrift Drawn & Quarterly daar al enige jaren de (alternatieve) toon zet.

En in Nederland? Eerlijk gezegd is er ook hier alle reden voor optimisme, zij het iets bescheidener dan in voornoemde landen. Onze landelijke (print)media besteden meer aandacht aan strips dan ze de afgelopen dertig jaar ooit hebben gedaan. De nieuwe generatie mag dan regelmatig in de clinch liggen met haar voorgangers (denk aan het inmiddels klassieke conflict Leever-Stok), maar deze kift beïnvloedt het prestatieniveau niet. Nu de werkbeurzen voor het oprapen liggen en literaire uitgeverijen zich niet langer te min voelen om strips in hun fondsen op te nemen, lijken de toekomstmogelijkheden zelfs zeer florissant. Maar laten we de huid van de beer niet verkopen voor deze geschoten is. Pas aan een langdurige topprestatie is de ware topper te herkennen.

Inhoud

2 AGENDA
2 BITS & PIECES Ben Bits
4 FRANÇOIS WALTHÉRY Jean-Marie Mievis
17 LAND IN ZICHT Hans Keller
18 REINVENTING COMICS Robin Kerkhof
20 PENTHOUSE COMIX Harry Wibier
24 BOEKEN
27 VIDEO/DVD
28 ACTUALITEITEN
31 BRIEVEN
32 AANSTORMEND GEWELD Gert Meesters
34 STARS & STRIPS Olav Beemer
36 BACKCOVER François Walthéry

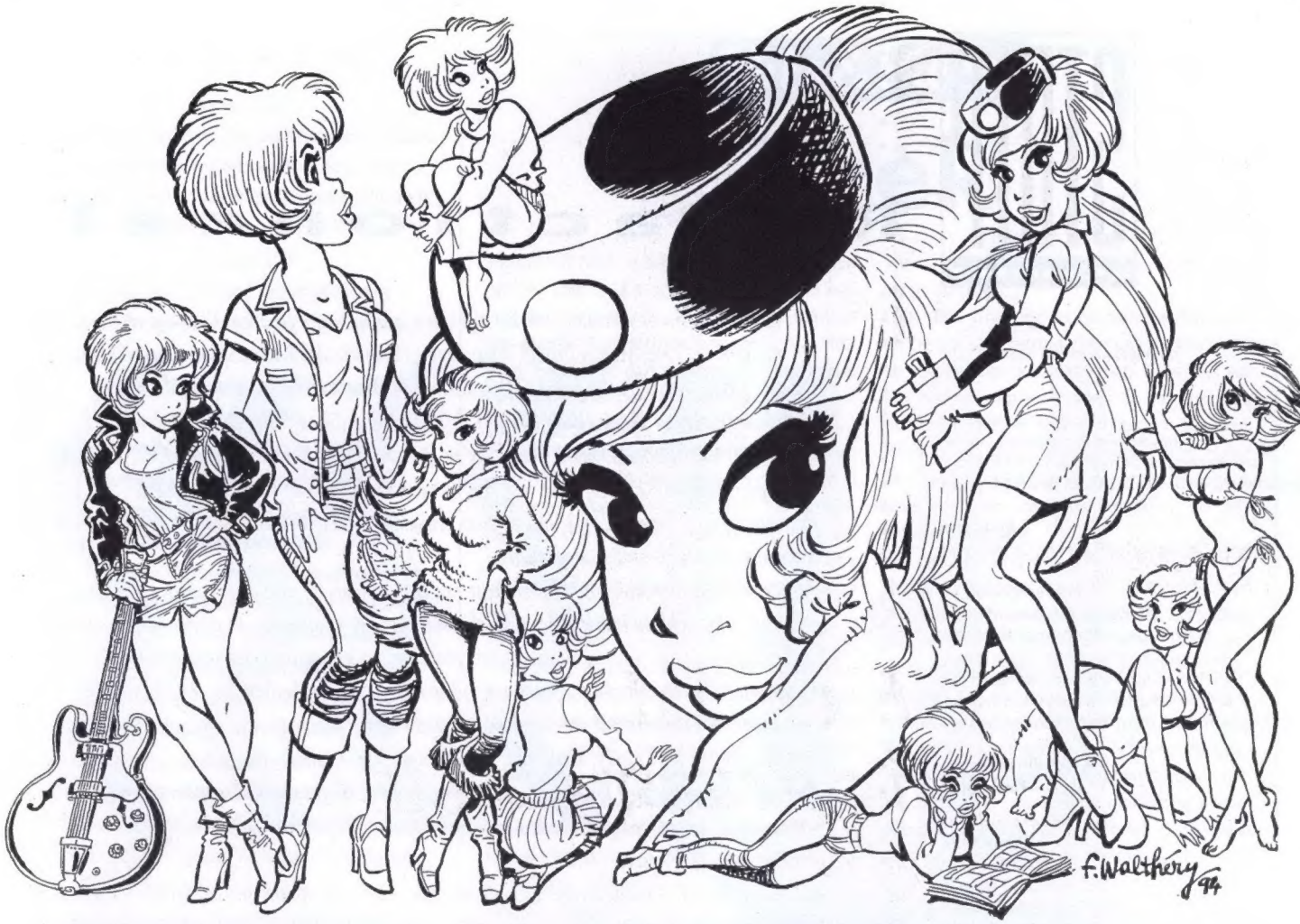

François Walthéry

François Walthéry kan nog altijd geen genoeg krijgen van zijn heldin. Sterker nog: hij werkt momenteel aan een nieuwe album van *Natasja*, op het allerlaatste scenario van wijlen Peyo, zijn grote leermeester. Bovendien is er natuurlijk de reeks *Rubine*, waar Walthéry nog slechts als adviseur bij betrokken is. Vanuit zijn stamkroeg in Cheratte blikt de Waalse levensgenieter terug op een carrière van bijna vier decennia.

door **JEAN-MARIE MIEVIS**

Precies vijf minuten voor tijd stap ik café Braham in Cheratte binnen. Als ik de uitbaters vertel dat ik om twee uur een afspraak heb met **François Walthéry** *schieten ze in een lach. 'Dan zal je zeker nog een uurtje geduld moeten hebben, hoor.' Tien jaar geleden was ik hier ook al voor één van mijn allereerste interviews. Ook toen was Walthéry ruim een uur te laat. Overal aan de muren hangen tekeningen van* Natasja, De ouwe blauwe en Rattekopje. *Een stamgast legt uit dat hier niet alleen de plaatselijke wielrennersclub samenkomt (met Natasja op het clubtenue), maar ook de Walthéry-fanclub. Even voor drieën stapt een nog zichtbaar vermoeide Walthéry het café binnen. Hij heeft een weekend signeren achter de rug op het festival van Middelkerke en zoiets kruipt in de kleren. Aan vriendelijkheid en spontaniteit heeft hij echter nog niks ingeboet. Verscheidene keren excuseert hij zich dat hij zo van de hak op de tak springt. Hij maakt voortdurend grappen en het vraaggesprek wordt regelmatig onderbroken door gasten die Walthéry komen begroeten of de spot drijven met zijn nieuwe pet uit Engeland, die 'veel te klein is voor zo'n dikke kop'. De goedlachse stripmaker is hier overduidelijk kind aan huis.*

'In één van de verhuiskisten vond ik een stapel *Spirou*'s.'

EN DIE TWEE HETEN BAARD EN KALE RATTEKORJE!
GOEDE AVOND, RATTEKORJE!
WIJ ZIJN DE EERSTE FIGUREN VAN 'T WEEKBLAD, SAMEN MET ROBBEDOES!
... EN SAMEN MET SNUFFELTJE!
MAAR...
...WAAR KOMEN JULLIE VANDAAN?

Opgegroeid met strips

François Walthéry: Ik ben geboren in Argenteau, een dorpje even verderop aan de oevers van de Maas. Kinderen hebben doorgaans geen herinneringen voor hun derde of vierde levensjaar. Ik herinner me echter veel uit die periode omdat we in 1949 naar Cheratte-Hauteurs zijn verhuisd, naar het huis waar ik nu nog steeds woon. Op de ramen tekende ik met condens de boten die ik op de rivier voorbij zag varen, en de treinen. Stoomtreinen waren dat toen nog. Hier be-

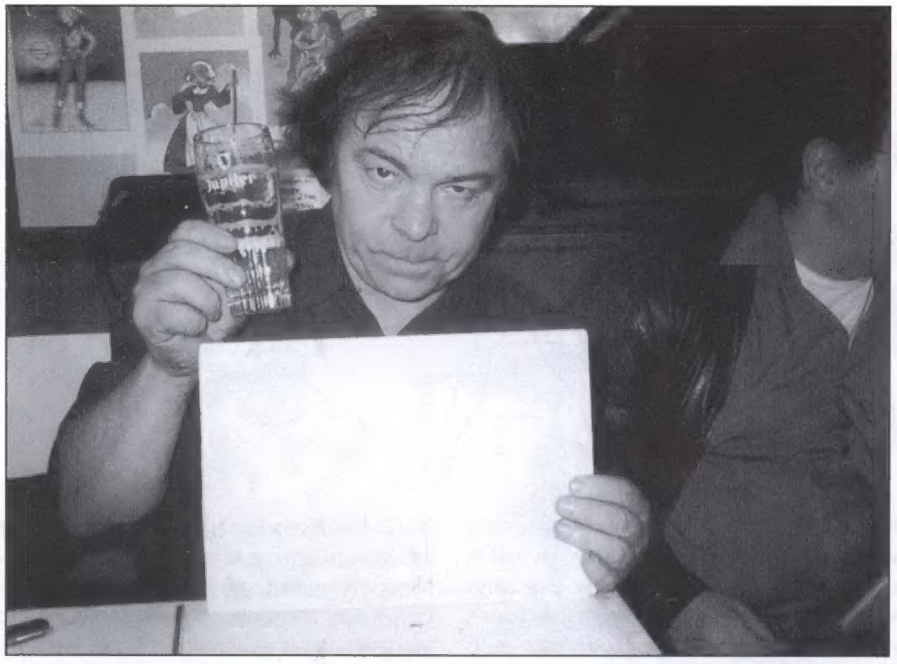

Met Natasja ga ik graag op stap

neden liep namelijk de spoorlijn Luik-Maastricht en ons huis stond vlak naast het station van Argenteau. De conducteur wuifde naar me telkens wanneer ik op het balkon van het huis stond. Sinds 1950 ben ik samen met mijn ouders een trouwe bezoeker van dit café. Hier stond het eerste televisietoestel uit de streek. Iedereen troepte hier samen om te kijken. Het is mijn stamcafé, vlakbij huis.

Prinses carnaval

Ben je opgegroeid met strips?

Natuurlijk. In één van de verhuiskisten vond ik een stapel *Spirou*'s. Ik had slechts enkele losse nummers, waarin fragmenten stonden van *Radar de robot* door **André Franquin**. Een tijdje later - ik was toen een jaar of zeven - kreeg ik van een vriendje een verzamelbundel, een *Spirou Carré*, waarin het gehele verhaal stond. Eén van de eerste strips die ik in albumvorm heb gelezen was *De krab met de gulden scharen* van *Kuifje*. Kapitein Haddock doet er zijn intrede. Formidabel was dat! En onmiddellijk daarna *Het geheim van de eenhoorn*. Vermits ik zelf nog niet kon lezen, las mijn zus me de albums voor, tot ik ze helemaal uit het hoofd kende. Als er dan iemand op bezoek kwam, probeerde ik te imponeren door net te doen alsof ik zelf die teksten kon lezen, terwijl ik ze eigenlijk uit het hoofd citeerde.

Eveneens grote indruk maakte *Er is een tovenaar in Rommelgem* van Franquin en de ontdekking van *Heroic Album*, waarin een zekere **Maurice Tillieux** de avonturen van *Felix* tekende, de voorloper van *Guus Slim*. In datzelfde blad tekende mijn goede vriend **Jidéhem** een verhaal van *Ginger* met als titel *Le baron est fou* (*De baron is gek*. Red.). Vreemd genoeg kon ik destijds de tekenstijl van **Jijé**, met wie ik later zeer goed bevriend raakte, niet appreciëren. Ik vond het veel te donker met al die zwarte vlekken en schaduwen. Dat zijn mijn voornaamste jeugdherinneringen: ik verdeelde mijn tijd tussen de jeugdbeweging, waar ik samen met alle vrienden in Cheratte lid van was, en het lezen en tekenen van strips. Ik had toen niet het geringste vermoeden dat ik later al deze mensen persoonlijk zou leren kennen.

René Hausman vertelde me dat het weekblad *Robbedoes* op de lagere bevolkingsklasse mikte, terwijl *Kuifje* voor de welgestelden was bedoeld. René doelt hier waarschijnlijk op de geest van de bladen, want ze hadden allebei dezelfde verkoopprijs. Beide hadden een boyscout-imago en propageerden dezelfde traditionele Belgisch-katholieke waarden. Bij *Robbedoes* kon je echt luidkeels lachen, terwijl bij *Kuifje* voorzichtig werd geglimlacht. Uit *Robbedoes* sprak een vrijere geest: 'Laten we een grap uithalen!' Hoe jammer dat dit blad zijn identiteit heeft verloren. Er wordt enkel nog eenheidsworst geserveerd.

Willens nillens sprak *Robbedoes* een sociale klasse aan die net een trapje lager stond dan die van *Kuifje*. Waar het ene blad in huis kwam was het andere taboe. Tussen de tekenaars onderling was er echter een zeer goede verstandhouding: **Tibet** was bevriend met **Morris**, **Albert Weinberg** met **Victor Hubinon**, en **Hergé** had een enorme bewondering voor **Franquin** - dat heeft hij nooit onder stoelen of banken gestoken.

Het verschil tussen beide bladen is allicht te herleiden tot de geest van de oprichters. Hergé was niet echt een snob - dat woord is overdreven -, maar wel een *hoge boord*. Jijé had geen zakenmentaliteit. Hij was een zonderling, die in staat was in zijn eentje een heel blad te vullen. Vaak wist hij niet eens hoe een verhaal de volgende week verder moest gaan. Hij was werkelijk een reus op tekengebied en ongetwijfeld de spirituele vader van iedereen bij *Robbedoes*. Aan hem is het te danken dat we in West-Europa zo'n verscheidenheid aan stijlen kennen. **Jean Giraud**, **Jean-Claude Mézières** en hun hele entourage zijn allen zijn geestelijke kinderen. Zonder hem zou Giraud niet als Giraud tekenen, maar enkel als **Moebius**. Dat heeft hij zelf vaak genoeg gezegd. Samen met **Will** is Giraud één van Jijé's meest briljante leerlingen. Zonder het te beseffen heeft Jijé een hele schare van jonge talenten gevormd. Hij heeft nooit, zoals Hergé, een studio opgezet waarin iedereen een welbe-

Schetsen van Natasja voor het nieuwe album *De rotsenzee*.

paalde taak voor zijn rekening nam. Wel nodigde hij alle tekenaars bij hem thuis uit in Namen. Hij ontving er Franquin, Will, **Eddy Paape**, Hubinon, **Jean-Michel Charlier**. Bij het begin van de koude oorlog is hij naar de VS vertrokken, doodsbenauwd als hij was dat de Russen zouden binnenvallen. Alle reeksen die hij had gecreëerd heeft hij verdeeld. Franquin werd *Robbedoes* toevertrouwd, Will kreeg *Baard en Kale*, *Blondie en Blinkie* was voor Hubinon en Eddy Paape mocht *Jan Kordaat* voortzetten. Wist je trouwens dat er van *Jan Kordaat* meer dan tweehonderd pagina's nooit in album zijn verschenen? Ik kan het weten want ik heb ze allemaal in mijn *Spirou*-collectie.

Ben je een verwoed stripverzamelaar?

Ik ben geen verzamelaar van eerste drukken van nieuwe boeken om de eenvoudige reden dat alle strips er nu hetzelfde uitzien. De boeken die ik als kind gelezen heb en een onvergetelijke indruk op me gemaakt hebben, die probeer ik daarentegen wel in originele uitgave te bemachtigen. Die strips waren gedrukt op een andere papiersoort, met andere kleuren en een specifieke geur. Die charme is nu geheel verloren.

Dankzij mijn beroep en mijn uitgebreide kennissenkring slaag ik vrij aardig in mijn opzet. Onlangs stuurde een bevriend boekhandelaar uit Montreal me de eerste *Robbedoes*-bundel getiteld *Spirou et l'aventure*, een dikke pil van 120 pagina's door Jijé. Het boek dateert van voor *Radar de robot* en is nooit heruitgebracht. Het is een zeldzaam boek, met een cataloguswaarde van Bfr.30.000 (±*f*1500), waar ik reeds lang naar op zoek was. Ik heb het zomaar cadeau gekregen. Natuurlijk heb ik voor die man een mooie tekening gemaakt om hem mijn dank te tonen.

In *Rattekopje* kon Walthéry veel van zijn eigen jeugddromen kwijt...

Ook bezit ik de allereerste *Jan Kordaat* met de kameel op de cover. Het stripverhaal wordt daarin telkens afgewisseld met een vervolgroman die met de strip helemaal niks te maken heeft. Het boek dateert uit de oorlogsperiode en is met vislijm ingelijmd. Van *Don Bosco* heb ik zowel de eerste druk in zwart/wit als de tweede, die erg weinig gekend is, in sepia. Eigenlijk tracht ik op deze manier gewoon een deel van mijn kindertijd terug te vinden.

Manueel-intellectueel

Moedigden je ouders je aan om te tekenen?

Ja. Geen enkele keer hebben ze ook maar iets gezegd om me te ontmoedigen. Ze verplichtten me niet, om **Jacques Brel** te citeren, voor apotheker te studeren omdat papa dat niet is geworden. **Mitteï** woonde vlakbij en mijn ouders konden zien dat hij aardig zijn brood verdiende. Hij had een eigen huis, een wagen... Toen ik hem als jonge knaap in korte broek opzocht en mijn tekeningen toonde, heeft hij me aangespoord er verder mee te gaan. Tot vandaag ben ik hem daar zeer erkentelijk voor.

Mijn vader tekende in zijn vrije uurtjes. Hij tekende dingen uit *Robbedoes* na of maakte prentkaarten voor de jaarwisseling en zo. Ik op mijn beurt kopieerde dan mijn vaders tekeningen. Mijn moeder was eerder een intellectueel type. Ze las veel. Ondanks haar 87 jaar doet ze dat nog steeds. Van haar leerde ik de liefde voor het boek.

Ik ben wat men noemt manueel-intellectueel. Ik haat cijfers. Maar wees gerust, ik weet heus hoe ik een factuur moet opstellen! De rekenoefeningen van mijn zoontje maken me horendol. Gelukkig is mijn vrouw er om hem daarbij te helpen. Handig ben ik evenmin. Aan karweitjes in de tuin of de auto wassen heb ik een broertje dood. Ik verdoe mijn tijd liever in het café met mijn vrienden.

Hoe verliep je schoolperiode?

Na het lager en middelbaar onderwijs aan het college van Cheratte heb ik me als vrije student ingeschreven bij Saint-Luc in Luik. Dat was in het schooljaar 1962-'63. Mitteï

***Links*, Ontwerp voor een kerst- en nieuwjaarskaart.**

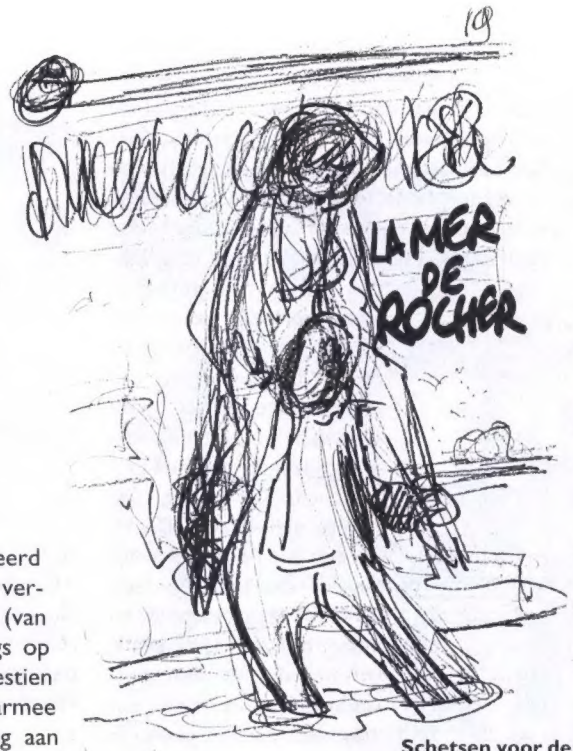

Schetsen voor de cover van *De rotsenzee*.

had me bij Lombard geïntroduceerd waar ik een zieke tekenaar mocht vervangen. Voor het weekblad *Junior* (van *Ons Volkske*. JMM) tekende ik gags op scenario van Mitteï. Ik was toen zestien jaar oud. Met het geld dat ik daarmee verdiende kon ik mijn inschrijving aan Saint-Luc bekostigen. Vrienden van Mitteï die er les gaven, hielpen me de interessantste cursussen uit te kiezen. Ik volgde veertig uur per week tekenles. Dat was geweldig! Reguliere studenten hadden slechts twintig uur tekenen. De overige uren kregen ze 'normale' lessen die vereist waren om het diploma van middelbaar onderwijs te halen. Aangezien ik vrije student was, kreeg ik geen diploma. Een stripopleiding bestond destijds niet. Die maakte deel uit van de afdeling Illustratie. Onder mijn medestudenten bevonden zich **Dany**, **Pierre Seron** en **Jean Pleyers**.

Tegenwoordig bestaan er wel specifieke opleidingen tot striptekenaar in Saint-Luc. Denk je dat zo'n vak op school te leren valt?

De beste leerschool is in dienst treden bij een echte vakman. Dat geluk is mij te beurt gevallen. **Peyo** had dringend een assistent nodig om decors te tekenen. Ik had net een jaartje Saint-Luc achter de rug en **Yvan Delporte** stelde me voor aan Peyo. Het was hard, want een professional pardonneert niets. Er is maar één simpele regel: het moet perfect zijn. Hoe vaak heb ik niet alles moeten overdoen omdat bij voorbeeld het gras van *De Smurfen* niet goed genoeg was.

Tegenwoordig willen zoveel jongeren het vak leren dat het onmogelijk is geworden voor ieder van hen een plaatsje bij een professional te vinden. Bovendien kunnen niet alle beroepstekenaars zich een assistent veroorloven. Daarom is het een goede zaak dat er scholen bestaan met specifieke stripopleidingen. Ik heb verscheidene keren in Saint-Luc in de jury gezeten bij de beoordeling van de eindwerken en ik heb er heel wat talent gezien. Er zijn ook veel Fransen die bij ons les komen volgen. België heeft een toonaangevende reputatie op stripgebied.

Moeizaam tekenaar

Didier Comes **vindt dat hijzelf iemand is die hard zijn best moet doen om iets op papier te krijgen, in tegenstelling tot mensen als** Jacques Tardi, François Bourgeon **of** Paul Cuvelier **die met talent gezegend waren. Tot welke groep behoor jij?**

Ik ben een werker. Sommige dingen kan ik vrij vlot en goed tekenen, maar andere vervelen me. Ik heb bij voorbeeld een hekel aan het tekenen van auto's. Dat laat ik liever aan een ander over. Ik vermeld het trouwens in de albums als ik beroep doe op een assistent. Mijn grootste probleem is eigenlijk om aan het werk te gaan. Zoals **Greg** zei: *'Travailler c'est rien. C'est arriver a sa planche de dessin.'* Peyo was ook een zoeker die slechts heel langzaam kon tekenen. Hij noemde zichzelf een 'moeizaam tekenaar'. Iemand die ontzettend goed is, is **Franz**. Hij is in staat een charge van de ca-

***Links*, Ontwerp voor een CD-hoesje.**

Tekening uit Mambo in Buenos Aires.

valerie ondersteboven te tekenen. Als jij tegenover hem zou zitten zou jij alles rechtop zien, terwijl hij de tekening op zijn kop zou zien.

Sommige van mijn collega's zijn zo bedreven dat ze te veel tekenen. Ze zien door de bomen het bos niet meer en verliezen zich in niet ter zake doende details. Voor mij moet een strip op de eerste plaats leesbaar zijn. Iemand die perfect kon doseren was Franquin. Als je hem aan het werk zag, bekroop je de zin al je potloden stuk te breken en een andere job te gaan zoeken.

Er zijn zoveel echte talenten die geen moeite moeten doen om iets net zo op papier te krijgen als het in hun hoofd zit, maar één der origineelsten in dit vak is **Marc Wasterlain**. Hij tekent werkelijk alles wat hij wil. Ik ben maar wat trots dat ik degene ben die hem bij Peyo heeft binnengehaald. Op dat moment zochten we wanhopig hulp in de studio en we hadden diverse mappen van jonge tekenaars gekregen om onze keuze te maken. Bij de derde map die ik doornam wist ik het meteen: deze moeten we hebben! Zo is Marc bij Peyo terechtgekomen. Elke week levert hij acht pagina's scenario voor het Duitstalige smurfenblad. Aangezien hij een oudgediende van Peyo is, is dat een kolfje naar zijn hand. Af en toe gebeurt het wel eens dat hij blokkeert en niet meer weet hoe een verhaaltje nu verder moet. Dan stuurt hij me een fax en probeer ik hem weer op het juiste spoor te brengen. Marcs grafisch talent staat buiten kijf. In zijn werk zijn twee periodes te onderscheiden. Een eerste waarin het tekenen hem heel wat moeite kostte maar waarin hij ontzettend mooi werk leverde met een formidabele lijnvoering. De eerste albums van *Dokter Zwitser* en *Sarah Spits* behoren daartoe. In een tweede periode heeft hij voor zichzelf een snelle manier van werken ontwikkeld die hem een zeer origineel cachet geeft. Je zou kunnen stellen dat hij van de complexe lijn à la Franquin naar een klare lijn is geëvolueerd. Ik hou van zijn poëzie. We zijn goeie vrienden. We gaan maar wat graag samen een pint pakken. Het gemopper van onze vrouwen nemen we dan maar op de koop toe...

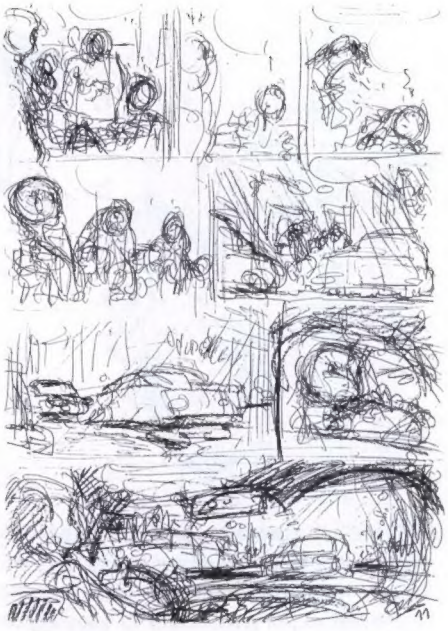

Pagina-opzet, studieschetsjes en uiteindelijke pagina 11 in potlood voor *De rotsenzee*.

Studio Peyo

Wat was precies je taak bij Studio Peyo?

Dat is te veel om op te noemen. Ik deed werkelijk van alles en nog wat, tot het schoonmaken van de studio toe.

Raymond Macherot **vertelt dat hij zich François Walthéry herinnert als de jongeman die bij Peyo op de kinderen paste.**

Haha. Dat is juist. Ik moet er zo om lachen omdat ik het me nog zeer goed herinner. Het was een zeldzame keer dat Macherot samen met zijn vrouw **Josette** zijn veilige landelijke omgeving verliet om naar het verre Brussel af te zakken. Ze zouden samen met meneer en mevrouw Peyo op stap gaan. Omdat ik nog een heleboel werk had, bleef ik liever thuis en paste dan maar in één moeite op de kinderen, **Thierry** en **Véronique**. Maar dat gebeurde slechts bij hoge uitzondering. Ik was immers niet als babysitter aangenomen.

Woonde je toen in de studio?

Ja. Ik leefde bij de familie Peyo. We aten samen, dronken koffie in de keuken... Eerst had ik nog een *kot* in Ukkel, maar ik had ook een bed in de studio, waar ik vaak bleef slapen als we weer eens laat in de nacht doorwerkten. Soms sliep ik op zolder, die als gastenkamer was ingericht. Peyo bewaarde er alle merchandising: poppetjes, maskers, reusachtige displays van de Smurfen en Steven Sterk... Als ik daar sliep ontwaarde ik in het duister allerlei reusachtige smurfenkoppen. Beangstigend hoor!

Peyo's eerste studio was in Ukkel, tegenover het Sint-Pieterscollege. Zijn appartement was op de tweede verdieping, waar we in het dienstmeidenkamertje werkten. Met ons tweeën konden we er net naast elkaar zitten. Als je achterover viel, dan belandde je in de gootsteen. In die tijd rookte Peyo als een ketter: drie pakjes Stuyvesant per dag. Een ware verschrikking voor een niet-roker als ik. Toen hij op 40-jarige leeftijd een hartinfarct kreeg, is hij van de ene dag op de andere gestopt met roken. Ah, het leven in de studio was gezellig. Al die 'jongeren' die Peyo heeft opgeleid doen nu allemaal hun eigen ding, maar toch is de invloed van de meester bij ieder van ons nog duidelijk merkbaar: **Lucien de Gieter**, **Derib**, **Gos**, **Benn**, Wasterlain, **Daniël Desorgher**... Zelfs lang nadat ik de studio had verlaten kreeg ik nog telefoontjes om hulp. Peyo had nog 29 pagina's van *De babysmurf* te maken en zat in tijdnood. Wasterlain en ik, de oudgedienden, schoten onmiddellijk te hulp. We bestudeerden het scenario, ik vergrootte Peyo's schetsen op de lichtbak en verdeelde het werk onder de studiomedewerkers. Er was een belangrijk verschil in mentaliteit. Marc en ik waren twee zelfstandigen die met een andere zelfstandige kwamen samenwerken. De anderen waren werknemers van de studio. Voor hen was dit een 'negen tot vijf'-job. Voor ons was het méér: wij doken in het werk en letten niet op een uurtje extra.

***Linksboven*, Ouwe Blauwe.**
***Links*, Hommage door Natasja aan Ouwe Blauwe.**

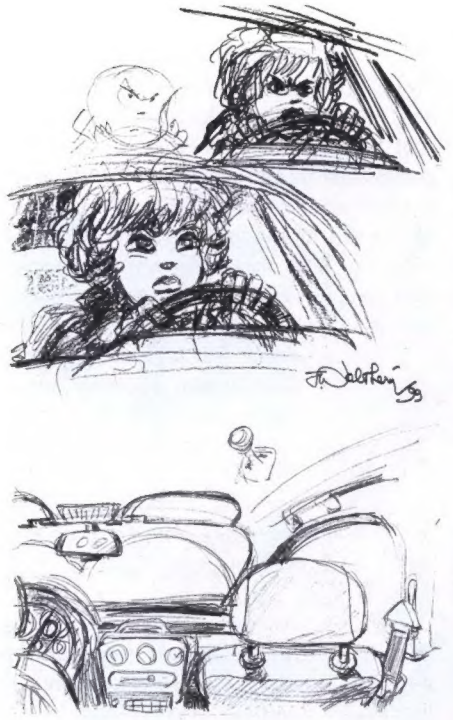

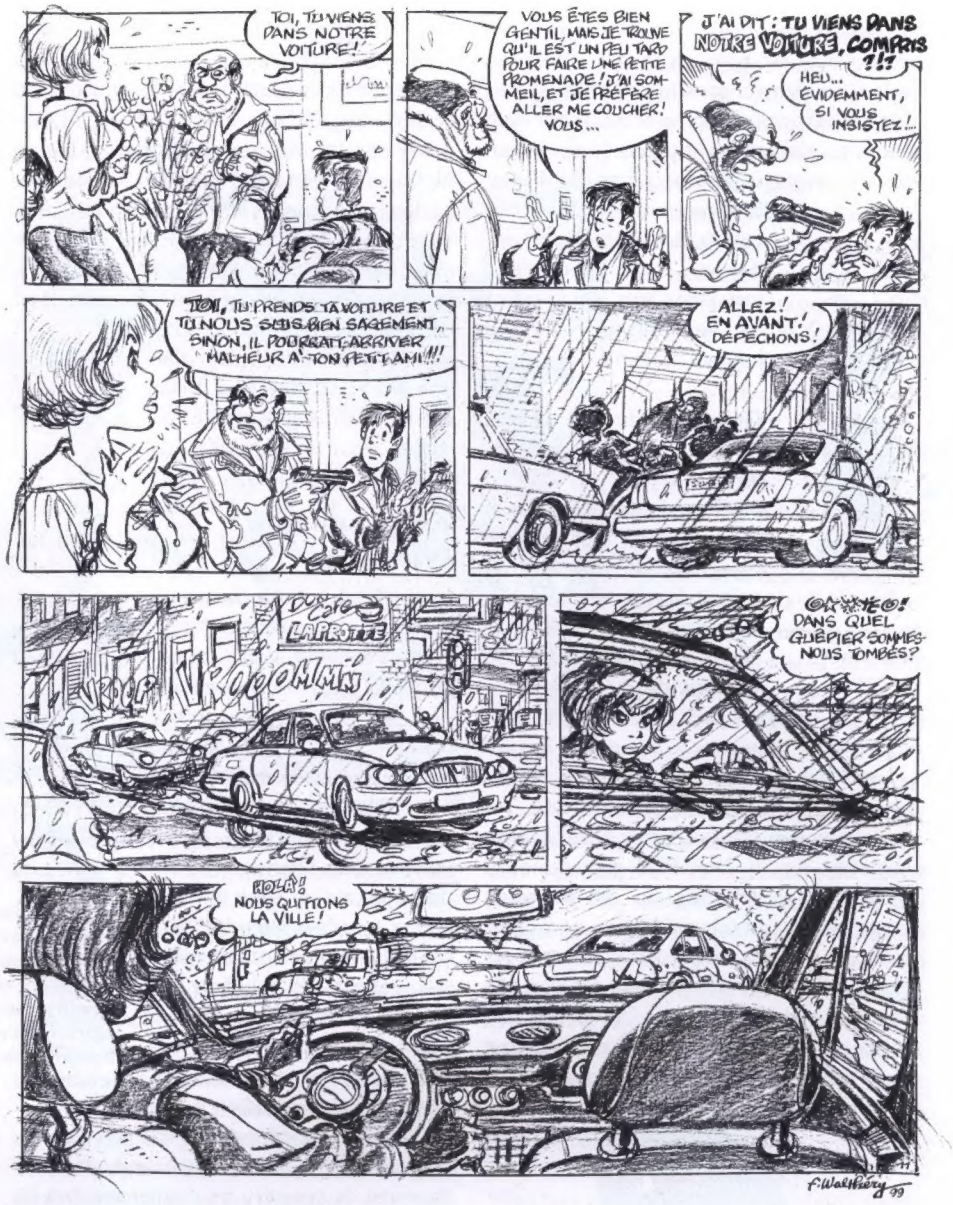
TOI, TU VIENS DANS NOTRE VOITURE!
VOUS ÊTES BIEN GENTIL, MAIS JE TROUVE QU'IL EST UN PEU TARD POUR FAIRE UNE PETITE PROMENADE! J'AI SOMMEIL, ET JE PRÉFÈRE ALLER ME COUCHER! VOUS...
J'AI DIT: TU VIENS DANS NOTRE VOITURE, COMPRIS ?!?
HEU... ÉVIDEMMENT, SI VOUS INSISTEZ!..
TOI, TU PRENDS TA VOITURE ET TU NOUS SUIS BIEN SAGEMENT, SINON, IL POURRAIT ARRIVER MALHEUR À TON PETIT AMI!!!
ALLEZ! EN AVANT! DÉPÊCHONS!
Café LA ROTONDE
OH NON! DANS QUEL GUÊPIER SOMMES-NOUS TOMBÉS?
HOLÀ! NOUS QUITTONS LA VILLE!
F. Walthéry '99

Professionele kwaliteit

Wat is het belangrijkste dat je bij Peyo hebt geleerd?

Hoe moeilijk het is om een strip te maken. Zelfs al maak je komische dingen, toch moet je je werk serieus nemen. Je mag niet te snel tevreden zijn. Wees streng voor jezelf en durf iets te herbeginnen. Aangezien ik niet vlug tevreden ben over mezelf, ben ik dat ook niet over anderen. Bij het doorbladeren van het blad *Robbedoes* heb ik enorm veel kritiek en opmerkingen aan het adres van jonge collega's. Men oppert wel eens dat als Franquin en consorten nu zouden moeten solliciteren, ze helemaal niet aan de bak zouden komen. Het omgekeerde is waar: velen die nu worden gepubliceerd, zouden vroeger vast en zeker in de prullenmand verdwijnen. Strips maken is een moeilijk vak. Een lezer die een stripblad koopt, eist professionele kwaliteit en geen geknoei. Ik blijf erbij dat je je eerste passen niet in een stripblad zet. Daarvoor dienen amateurfanzines.

Het is allicht een goede zaak dat er een verscheidenheid aan stijlen en strekkingen binnen de stripwereld is, maar ik voel me hoe langer hoe meer marginaal worden. Ik zet de traditie van de 'Belgische School' verder. Idem voor Wasterlain, hoe vernieuwend hij ook moge zijn. Maar de meeste jongeren tekenen niet meer op die manier. Ik denk dat het gewoon veel te moeilijk is. Men tekent nu zoals in Amerikaanse comics of in cartoons. Decors lijken niet meer te bestaan. De grote gagstrips van vroeger (*Guust*, *Bollie en Billie*, *Ton en Tinneke*) waren ongelooflijk knap getekend. Veel van de huidige gagstrips zouden destijds nooit in album worden gepubliceerd. Ach, misschien word ik wel te oud en begrijp ik het allemaal niet meer. Op avonturenstrips ben ik wel verlekkerd, vooral op saga's zoals *Blueberry*, waarbij je een verhaal over verschillende delen moet volgen. Die cinemaachtige avonturenstrips als *Largo Winch* en *XIII* zijn staaltjes van puik vakwerk en verkopen als zoete broodjes, maar aan mij zijn ze niet echt besteed.

Hommage aan de marsupilami, voor Batem.

Is het voor een humoristische strip van belang dat de decors goed gedocumenteerd zijn?

Ja. In een verhaal dat zich in Londen afspeelt, zal ik niet de luchthaven van Chicago tekenen. Een kenner ziet zoiets meteen. De Eiffeltoren ga je toch ook niet in Amsterdam situeren! Ik tracht me zo goed mogelijk te documenteren. Dat betekent niet noodzakelijkerwijs dat ik me daarvoor ter plekke moet begeven. Als ik een scène in Parijs wil tekenen, volstaat het raadplegen

van enkele fotoboeken. Andere strips kunnen op dat vlak ook nuttig zijn. Voor een verhaal in Amsterdam kan ik *Franka* van **Henk Kuijpers** er op na slaan. Ik zal hem zeker niet klakkeloos kopiëren, maar ik kan wel iets soortgelijks doen met die kleine bruggetjes en zo. Waarom zou ik dat niet gebruiken? Kuijpers is zo goed dat je van ieder van zijn plaatjes zo een offset-prent zou kunnen maken.

Natasja gezien door André Franquin.

Gebeurt het dat lezers ter plaatse gaan controleren?

Bij *De ouwe blauwe* is dat al voorgevallen. Het verhaal speelt hier in Cheratte en er zijn lezers het café komen fotograferen, ook al lijkt het in niets meer op dat van de strip. Maar de kerk ziet er nog exact hetzelfde uit. Echt 'doortrapte' fans heb ik niet. **Roger Leloup** krijgt meer opmerkingen, vooral over technische zaken. Hubinon ook. Hij kreeg ooit een brief van een Amerikaanse vliegenier die in Duitsland gestationeerd was. 'Als een vliegtuig op die bepaalde hoogte vliegt', zo schreef hij, 'en de wijzertjes in de cockpit staan zoals u ze heeft getekend, meneer Hubinon, dan zouden alle inzittenden morsdood zijn.' Hubinon had wel degelijk foto's gemaakt van de cockpit en de verschillende metertjes, maar terwijl het vliegtuig op de grond stond. Als iemand je op een dergelijke manier attent maakt op een stommiteit is dat best grappig. Zelf heb ik een vergelijkbare ervaring met *De dertiende apostel*. In een bepaalde scène sleurt Natasja met één hand een man van de zeebodem omhoog, terwijl deze ook nog voorzien is van zuurstofflessen. Doe dat maar eens na! Een duiker heeft me daarop gewezen en gezegd dat ik er beter aan deed eens samen met hem te gaan duiken zodat ik zelf kon zien hoe het er aan toe gaat. Voor die eer heb ik vriendelijk bedankt, maar ik had echt een grove fout gemaakt.

'In een bepaalde scène sleurt Natasja met één hand een man van de zeebodem omhoog, terwijl deze ook nog voorzien is van zuurstofflessen. Doe dat maar eens na!'

Adviezen van collega's

Heb je ook van andere collega's iets opgestoken?

Meisjes tekenen kon ik al behoorlijk, maar Will heeft me op een uiterst eenvoudige manier, met slechts enkele lijntjes, getoond hoe het beter kon. Onmiddellijk boekte ik enorme vooruitgang. Soms volstaat een kleine draai aan de knop, zie je? Ook al heeft hij het steeds ontkend, Will is en blijft mijn spirituele vader wat betreft het tekenen van vrouwen. Tillieux maakte me opmerkzaam op het spel van licht en donker, op de schaduwen. Net als hij bedien ik me vaak van levende modellen om een sfeer te creëren. Kijk bij voorbeeld naar die man die daar aan de toog zit, de manier waarop hij zijn arm houdt... Zulke dingen kan ik gebruiken. Jidéhem verbeterde regelmatig mijn auto's. 'Je auto rijdt belabberd', zei hij. Dan antwoordde ik: 'Ja, maar dit is een strip, dus rijden doet hij toch!'

Toen ik decors tekende voor *Johan en Pirrewiet*, was Franquin in de studio aanwezig. Als het bij hem thuis niet wou lukken, kwam hij daar soms werken. Voor die tekening met het kasteel badend in het maanlicht en Johan en Pirrewiet op de voorgrond heeft hij een schets gemaakt. Die heb ik trouwens nog steeds. Ook voor *Steven Sterk* heeft hij me vaak geholpen. Hij keek even naar mijn platen, zag wat er schortte, nam zijn gum en begon te tekenen. In een wip was hij klaar. Franquin toonde onmiddellijk wat er fout was. Peyo daarentegen zei enkel iets in de trant van 'Ik weet niet wat het is, maar iets klopt er niet.' Hij had dan wel gelijk, maar het was ontzettend moeilijk om uit te vissen wat er precies fout zat.

Aanvankelijk signeerde je nog met het pseudoniem Pops. **Waarom liet je dat vallen?**

Dat heb ik aan Peyo te danken. Bij het album *De twaalf werken van Steven Sterk* wilde hij dat de namen van de medewerkers vermeld werden op de titelpagina. Pops vond hij een goede naam voor een jonge knaap die cartoons tekent, maar niet voor een echte striptekenaar. Waarom gebruikte ik niet mijn eigen naam? Die was mooi genoeg en lag bovendien goed in de mond. 'Luister maar!' zei hij en hij begon te scanderen: 'Ji-dé-hem, Hubi-non, Fran-quin, Wal-thé-ry. Da's toch een perfecte familienaam voor een striptekenaar!'

Krijg jij nu op jouw beurt veel vragen om advies van jonge stripauteurs?

Jazeker. Dikwijls vraagt men me anekdotes te vertellen over mijn belevenissen met andere tekenaars. Louter voor het plezier.

Walthéry-fanclub

Oufti is de naam van de officiële Walthéry-fanclub. Deze vereniging telt ongeveer zestig leden en komt ieder laatste zaterdag van de maand bijeen in café Braham te Cheratte. Telkens is er een debat rond een bepaald thema (uiteraard gelinkt met de stripwereld) en vaak komt er een gastspreker (de laatste keer was dat ***Pol Deliège****). Verzamelaars hebben de gelegenheid spullen uit te wisselen. Natuurlijk is er ook een fanzine en één keer per jaar wordt een genummerde en gesigneerde zeefdruk of offset uitgebracht. Het aantal exemplaren is gelijk aan het aantal aangesloten leden.*

Meer info: Oufti Walthéry, 139 Rue Sabaré, 4602 Cheratte, België. Telefoon (+32)(0)4-3627181.

Walthéry tekent veel voor goede doelen, zoals deze tekening voor de Scoutskalender van 1973.

Soms vraagt men me professionele raad en dan geef ik steevast mijn mening. Ik zit nu al 38 jaar in het vak. Ik zal op de jongeren ongetwijfeld de indruk maken van een oude dinosaurus. Als kind kenden zij me al. Ik zeg steeds dat ik mijn carrière begonnen ben tegelijk met *The Beatles* en *The Rolling Stones*, zij het dat ik niet zoveel heb verdiend als zij... Veel van die jongeren kennen die groepen niet eens. Mijn debuutperiode is mijlenver weg voor hen. De eerste albums van *Natasja* zijn oude boeken, een beetje wat voor mij de eerste *Spirou*'s waren. Amai, ik word oud!

Natasja

Hoe is *Natasja* ontstaan?

Het was in de tijd dat ik bij Peyo *Jakke en Silvester* tekende. In mijn tekenmap had ik wat schetsjes zitten, eerder karikaturen van een vriendin. **Roland Goossens** (echte naam van *Gos*. Red.) zag dat en wou graag een verhaal met dat figuurtje verzinnen. Zelf wilde hij dat niet tekenen, want hij had immers de handen vol aan zijn *Minimensjes*. Aangezien ik erg bedreven was in het tekenen van mooie meisjes viel mij die eer te beurt. Delporte stelde voor van haar een stewardess te maken. Dat was wat anders dan een journalist of een persfotograaf en zo was ze in de gelegenheid de hele wereld rond te reizen om avonturen te beleven. Eerlijkheidshalve moet ik zeggen dat ze er in het begin eerder uitzag als een stewardess van Aeroflot, de Russische maatschappij. Zo slecht gekleed was ze. Ik had een grondige hekel aan het tekenen van vliegtuigen, maar dat moest ik maar voor lief nemen. Vanaf toen brachten Gos en ik elk vrij uurtje in de studio door met het bedenken van avonturen voor ons nieuwe personage.

Voor de keuze van haar naam had Gos een lijst samengesteld met een veertigtal namen. Daarin zijn we flink gaan schrappen... Marie-France, Marie-Chantal... tot er uiteindelijk nog één naam overbleef: Natasja. Die naam heeft een heel goed ritme ('Na-Ta-Sja') en oogt goed op een albumcover. Op 25 augustus viert men in Frankrijk het naamfeest van de heilige Natasja. Vandaar dat ik rond die tijd altijd kaartjes uit Frankrijk krijg om Natasja een prettige feestdag toe te wensen. Haar officiële geboortedatum, de dag van de eerste publicatie, is 26 februari 1970.

Toen **Thierry Martens** Yvan Delporte opvolgde als hoofdredacteur bij *Robbedoes* vond hij in een stoffige lade van zijn bureau een 25-tal pagina's van een verhaal met een stewardess in de hoofdrol. Hij was wildenthousiast en wou meteen tot publicatie overgaan. We waren toen wel verplicht om verder te doen en tot onze verbazing sloeg *Natasja* direct aan. Eigenlijk is het allemaal nogal toevallig gegaan. Niemand had enig vermoeden dat het zo'n succes zou worden. Natuurlijk ben ik daar enorm blij mee, want ik heb geen flauw idee wat ik anders nu zou doen.

Was het van meet af aan duidelijk dat je haar een mannelijke tegenpool zou geven of waren duo's gewoon in de mode?

Ik hou van verhalen met een duo of een trio. Bij Tillieux zijn er altijd drie personages: Guus Slim, Vlinder en Kersensteeltje. Ook in zijn scenario's voor *Natasja* komt er steevast een derde figuur bij. In *De dertiende*

Schetsen van Walter voor *De rotsenzee*.

VIENS, ÉLIO! IL NE FAUT PAS MANQUER ÇA! SUIVONS-LES!
SI!
...EN BAS DE CETTE CÔTE, NOUS TROUVERONS BIEN DES INDICATIONS "TOUTES DIRECTIONS"!...
MOUAIS! EN PRINCIPE!
VOUS Y COMPRENEZ QUELQUE CHOSE, VOUS? ILS SONT FOUS, CES TYPES-LÀ!
...MAIS POURQUOI M'ONT-ILS PRIS CE BOUQUIN QUI N'A AUCUNE VALEUR?...
PARCE QUE POUR EUX, IL EN A!
A L'INTÉRIEUR DE CE LIVRE, IL Y A UNE POCHETTE BRICOLÉE QUI CONTIENT UN MINI C.D.!... QU'Y A-T-IL DESSUS?... J'AI EU LE TEMPS D'EN PRENDRE UNE COPIE AVANT VOTRE ARRIVÉE CHEZ MOI!
AH?
MAIS ALORS, PUISQU'ILS ONT EU LEUR C.D., POURQUOI NOUS ONT-ILS EMMENÉS JUSQU'ICI?
LÀ, JE VOUS AVOUE QUE JE NE COMPRENDS PAS!
— AH, VOUS VOYEZ BIEN QU'ILS SONT FOUS!... ATTENTION! VIRAGE DANGEREUX! FREINEZ!!!
AH, WALTER, TOUJOURS AUSSI FROUSSARD!
MAIS?...
HEEEE!
ILS ONT SABTÉ LES FREINS!
BRRRRR!
AAAAH!
* PRONONCEZ: "TRAMÂÂD"!
F. Walthéry 2000

Pagina 14 van *De rotsenzee*, in schets en in potlood uitgewerkt.

apostel is het de dikke Justin die een komische noot bijdraagt. Natasja zou in haar eentje probleemloos een album kunnen vullen, maar samen met Walter kan ik echt alle registers opentrekken. Dan ontstaat er vuurwerk. Walter is onhandig. Hij begaat stommiteiten bij de vleet, maar leest serieuze literatuur en luistert naar de betere muziek. Natasja daarentegen is ernstig. Ze vertelt geen grapjes en luistert naar stomme liedjes al doet ze dat vaak enkel en alleen om Walter op stang te jagen. Wasterlain en ik hebben ervoor gekozen van Walter een heuse jazzfreak te maken. Het soort kenner die weet welke muzikanten op welke sessie spelen, in welk jaar een opname is gemaakt en meer illustere details die niet-kenners geen moer kunnen schelen. Meestal heeft zo'n jazzfreak een afschuw van lichte muziekjes. Voor Natasja zijn die een ideaal middel om Walter op de zenuwen te werken.

Wisselen van scenarist

Voor elk *Natasja*-album wissel je van scenarist. Heb je er nooit voor gevoeld zelf de verhalen te schrijven?

Ik heb zelf al enkele korte verhalen geschreven, onder andere voor *Robbedoes*, voor *De ouwe blauwe* en voor het gehele eerste album van *Rattekopje*. Ik ben van mening dat als je niet bekwaam bent om zelf een verhaal te vertellen en te tekenen, je onmogelijk het verhaal van een ander kunt verbeelden. Maar ik werk graag met verschillende scenaristen. De ambiance is dan telkens anders. En het zorgt voor afwisseling. Wat ik wel steeds voor eigen rekening neem is de découpage.

Is je rol dan te vergelijken met een filmregisseur die wel het verhaal van iemand anders gebruikt, maar zelf alle belangrijke beslissingen neemt inzake mise-en-scène, montage en dergelijke?

Zo kan je dat wel stellen. Als er in het scenario iets staat dat me niet bevalt zal ik dat zeker zeggen. Ik verafschuw geweld. Ik kan er ook niet tegen een kind te zien lijden. Zulke dingen zal ik dus nooit tekenen. Geef mij maar komische allusies. Bij voorbeeld iemand die opmerkt dat Natasja toch wel een dikke kont heeft - dat is iets waar vrouwen erg gevoelig voor zijn. Of die scène in het laatste album - *De dinosauriërs* - waar Walter helemaal ondergekakt wordt door een dinosauriër. Maar ik heb nog nooit iets moeten weigeren, juist omdat ik werk met mensen die op dezelfde golflengte zitten en die Natasja een warm hart toedragen.

Illustraties bij de verhalen *De wolf die herder wilde zijn*, *De zieke dieren die aan de pest leden* en *De werkman en zijn kinderen* voor een uitgave van *De fabels van La Fontaine*.

AÏE! AÏE! AÏE!
OUF!
MAMA MIA! VACHEMENT HABILE, LA PETITE RAGAZZA!!!
TAIS-TOI, ÉLIO!
POURQUOI ILS NOUS ONT RELÂCHÉS! ILS VEULENT FAIRE CROIRE À UN ACCIDENT!
AAAAAH! LÀ! UN VIRAGE EN ÉPINGLE À CHEVEUX!!!
AHAHAHAHA! CETTE FOIS, ILS SONT GUITS!!!
SI!
F.Walthéry

Kun je begrip opbrengen voor iemand als Roger Leloup die niet wil dat een ander voor hem *Yoko Tsuno* zou schrijven?
Hij lijdt aan dezelfde ziekte als Hergé. Da's een grapje hoor! Roger en ik kunnen uitstekend met elkaar opschieten. Ik kan hem daarin zeer goed volgen. Met Natasja kan men ook niet zomaar alles doen. Maar Roger en ik hebben een andere verhouding tot onze personages. Hij beschouwt Yoko als zijn dochter. Voor mij is Natasja een goede vriendin waar ik graag mee op stap ga. Soms ben ik bang om hem te telefoneren, want dan gaat hij drie uur lang doorbomen over Yoko Tsuno. Grapje! Hij praat met me over zijn nieuwe scenario's. Hij test ze uit en vraagt wat ik ervan vind. Als ik het me goed herinner heeft hij ooit voorgesteld om samen eens iets te doen. Dat was in de tijd dat hij ook decors tekende bij Peyo. Maar hij is toen met *Yoko Tsuno* begonnen en daar heeft hij de juiste keuze gemaakt. Hij is perfectionist tot in de kleinste details.

Heb je een voorraad van scenario's om uit te kiezen?
Op dit ogenblik heb ik er acht, waaronder één van **Sirius**. Ik wou graag een verhaal van Natasja dat op zee speelt, in een zeilbootje. Ik zei hem dat goede ideeën welkom waren. Vervolgens heeft hij een scenario voor me geschreven dat ik zeker ga gebruiken. Ik krijg ook wel eens scenario's van amateurs toegestuurd, maar die zijn nooit echt goed. Ik werk liever met professionals.

Rubine

Voor je nieuwe reeks, Rubine, is er slechts één enkele scenarist: Mythic.
Rubine is ontstaan op het stripfestival van Charleroi, toen Thierry Martens, Mythic en ik een vrouwelijke politieagente in Chicago bedachten. Ik heb daarna een hele reeks schetsen van het personage gemaakt, maar tot een concreet album is het nooit gekomen. Ik had het veel te druk met *Natasja* en *De ouwe blauwe*. Jaren later is Mythic erin geslaagd het scenario aan Lombard te verkopen. Ik was akkoord om het te tekenen, maar niet in mijn eentje. Dat zou te veel werk betekenen. Gelukkig ontmoetten we toen een jonge Joegoslaaf, **Dragan de Lazare**. Het klikte meteen tussen ons. Ik verplichtte hem niet mijn stijl exact te kopiëren. Dragan tekent eerder realistisch.

Pagina 15 van *De rotsenzee*, in schets, studies en in potlood uitgewerkt.

Die autoachtervolgingen bij voorbeeld zou ik met veel minder zorg hebben uitgewerkt, dat verzeker ik je. Voor het eerste album heb ik het overgrote deel van de découpage gedaan, maar sindsdien ben ik nog slechts een raadgever. Voorafgaand aan *Amerika* (deel 6. Red.) is Dragan met zijn gezin naar Joegoslavië teruggekeerd. We werkten vanaf dat moment per fax. Als hij problemen ondervond met een bepaalde tekening of dacht dat er iets niet juist zat, vroeg hij mijn advies. Ik maakte dan enkele schetsen en verzond die per fax. Dragan doet eigenlijk alles alleen. En hij doet het goed!

AAAH! IK HEB ER GENOEG VAN! IK STAPT HET MAAR AF EN IK ZIT HIER!!
HE?
WALTER, DIT IS HET TIENDE AVONTUUR DAT WE SAMEN BELEVEN! EN WAT DE AVONTUURTJES BETREFT... NIET VET, HE!... BEVALLIJK JE NIET, GROTESK PERSONAGE!
HE?... DE LEZERS ZULLEN WEER KUNNEN RODDELEN! VOOR WAT ZULLEN DIE JE HOUDEN, HE? EN DAT? HEB JE DAT AL GEZIEN?!? ZOALS DIE KWAL VAN 'N TURBO ZEGT! HOU JE D'R NIET VAN? HE?
MAAR, NATASJA, JE BENT GEK! WE ZITTEN IN 'N STRIP VOOR JONG EN OUD... EN... E... GLUP!!
FLUT PAK VAST!

Als aanvulling op *Een afgelegen eiland* tekende Walthéry twee extra pagina's en hertekende hij 27 plaatjes om het verhaal 'wat spannerder' te maken. Op de twee extra pagina's doen Natjasja en Walter - zoals in dit fragment te zien is - eindelijk wat iedereen altijd al vermoedde dat ze tussen de pagina's in deden.

Jouw naam staat nochtans prominent op de cover. Ook binnenin het album ontbreekt een duidelijke taakomschrijving. Fans zijn geneigd te denken dat het om een nieuw album van Walthéry gaat. Een handige verkooptruc.

Zo kun je dat noemen. Ik heb gevraagd mijn naam op de derde plaats te zetten maar bij het laatste album sta ik toch weer als eerste vermeld. Het bleek een vergissing te zijn bij de keuze van de films in de drukkerij, waarvoor ze zich ook hebben verontschuldigd. Zo zwaar til ik daar niet aan, maar ik wil niet het vaderschap toegewezen krijgen voor iets waar ik uiteindelijk geen verantwoordelijkheid voor draag. Rubine is een personage dat door mij is gecreëerd, maar daarmee is de kous af.

Erotische vrouwen

Je waagt je soms aan erotische afbeeldingen van Natasja voor prenten en portfolio's. Benijd je tekenaars als Milo Manara **die niets anders tekenen dan mooie vrouwen?**

Nee hoor. Erotiek kan voor mij, maar steeds met een knipoogje. Het moet grappig blijven. Trouwens: vergeleken met andere heldinnen is Natasja toch een nonnetje, of niet soms? Zelfs in *De vrouw van mijn dromen*, dat verder gaat dan mijn andere strips, blijft de humor de boventoon houden. De pin-ups die ik teken zijn karikaturen van de vrouw. Anderen zijn daar zo veel beter in. **Jean-Pierre Gibrat**, Jijé, Will, **Jordi Bernet** (van wie ik alles verzamel), **Wallace Wood** en **Jim Holdaway** zijn stuk voor stuk specialisten in het tekenen van mooie dames. Manara verzamelde ik allang voor hij bekend werd en nog in obscure Italiaanse blaadjes publiceerde. Ook **Vittorio Giardino** is goed, en **Paolo Eleuteri Serpieri**... wat tekent die een prachtige kontjes! *Druuna* mag dan erg hard zijn, je kan niet ontkennen dat het schitterend is getekend. Ik heb geen idee hoe het komt, maar die Italianen zijn meesters in het tekenen van vrouwen. Ongetwijfeld zijn het allemaal geobsedeerden. Haha!

Ten tijde van *Een afgelegen eiland* waren parodieën erg in trek. Ik wou me er zelf ook eens aan wagen maar een heel album maken zou te veel tijd in beslag nemen. Wij Walen zijn daar een gans jaar zoet mee! De verhaal ontstond. Het was een dure aangelegenheid maar het bleek een enorm succes. Fans kochten het album immers twee keer: één gewone versie en een andere om de losse plaatjes in aan te brengen. Maar dat was duidelijk een eenmalig project.

Cover van een boek voor kinderen waarin uitgelegd wordt hoe je een strip maakt.

Vlamingen tekenen vier albums per jaar. Mijn goede vriend **Hec Leemans** zelfs zes. Telkens als ik zijn nieuwste strip in de bus krijg, zeg ik: 'Nondeju Hec, jij maakt vier albums in de tijd dat ik vier pagina's maak.' Dan is zijn antwoord: 'Ja, maar ik werk dóór.' Voor die speciale versie van *Een afgelegen eiland* heb ik aparte tekeningen gemaakt die je over bepaalde plaatjes in het album kon plakken. Ik heb ook nog twee extra pagina's toegevoegd zodat een nieuw *De vrouw van mijn dromen* **is echt een buitenbeentje in je werk.**

Het verhaal was van **Fritax**. Ik heb aanvaard het te tekenen omdat mijn vriend **Georges van Linthout** ook meewerkte. Er bestaat een film die hetzelfde thema behandelt: *Une blonde dans ma peau* (Walthéry doelt hier waarschijnlijk op de Amerikaanse film *Switch* (1991) van *Blake Edwards* die in Frankrijk nagesynchroniseerd onder de titel *Dans la peau d'une blonde* in roulatie werd gebracht. Red.), maar die heb ik pas achteraf gezien. Ik grapte toen tegen Fritax: 'Dus daar heb je dat scenario gepikt!' Het vervolg is klaar. Het werd getekend door **Bruno Di Sano**, die erg goed is in dit soort dingen. Het scenario is van Mythic, die heel wat minder hard is dan Fritax. Met het tweede deel wordt ook het eerste heruitgebracht. Het is speciaal hiervoor opnieuw geïnkt en ingekleurd.

Waarom was het album oorspronkelijk niet geïnkt? Het zag er rommelig en zelfs lelijk uit.

Het resultaat was niet al te best. Het op die manier drukken bleek moeilijker dan verwacht.

Jong publiek

Het laatste *Natasja*-**verhaal -** *De dinosauriërs* **- lijkt wel voor een erg jong publiek bedoeld.**

Dat album is slecht onthaald. Wasterlains idee was goed, maar we vielen middenin die dino-rage met *Jurassic Park* en de tv-reeks *Walking with dinosaurs*. Ons verhaal richt zich inderdaad meer op kinderen. Het is erg simpel, typisch Wasterlain ook. Oorspronkelijk was het bedoeld voor *Sarah Spits*, maar het werd door de uitgever ge-

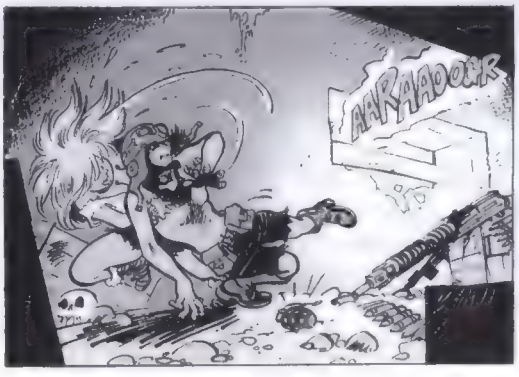

De ontkuising van de plaatjes van *Een afgelegen eiland* bestond voor het grootste deel uit het ontbloten van de borsten van Natasja. Een enkele keer ging Walthéry verder...

weigerd. Toen ik het scenario las, dacht ik dat het zich uitstekend leende voor een avontuur van Natasja. De allereerste *Natasja*-albums zijn ook voor een kinderpubliek gemaakt, terwijl latere delen als *Opnamen voor Caltech* veel hoger gegrepen zijn. Maar dat is typisch **Etienne Borgers**. Hij is een kei in technische toestanden. Van hem heb ik overigens ook een scenario in de kast liggen dat zich afspeelt in Afrika. Wasterlain stond erop zelf de decors en de wilde beesten te tekenen. Maar halverwege is hij ernstig ziek geworden. Hij heeft me toen al zijn documentatiemateriaal bezorgd en vanaf het gevecht tussen die twee dinosauriërs heb ik het overgenomen. Je zult wel gemerkt hebben dat mijn beesten er wreedaardiger uitzien dan die van hem. Noodgedwongen heb ik het verhaal dus in mijn eentje afgemaakt.

Heb je er nog niet aan gedacht een echt kinderboek te illustreren?

Ik heb net een boek geïllustreerd waarin kinderen geleerd wordt hoe ze een strip moeten maken. Aan een echt kinderboek heb ik me nog niet gewaagd. Maar als de gelegenheid zich voordoet... Ik heb een zoontje van tien. Hij heeft me altijd al zien tekenen, ook al kent hij niet al mijn werk. Hij houdt trouwens meer van *Kid Paddle* dan van papa's strips. We zijn allebei even gek op *The Simpsons*. Lekker anarchistisch en puik vertaald bovendien. Mijn persoonlijke favoriet is *Casper en Hobbes*, waar ook mijn zoontje behoorlijk weg van is. Prachtig getekend en wat een schitterende verhalen!

Kinderen zullen *Rattekopje* **toch ook wel leuk vinden.**

Rattekopje zat al heel lang in mijn hoofd. Het album is er gekomen omdat **Raoul Cauvin** niet klaar was met een nieuw scenario voor *De ouwe blauwe*. Het bevat allemaal korte verhaaltjes die over een langere tijdspanne zijn ontstaan. Ik ben er zeer tevreden over. Ik heb het gevoel dat ik met dat album echt alles gezegd heb wat ik te zeggen had. Een vervolg wou ik daarom niet maken. Mitteï heeft nu een contract voor vijf verdere delen, maar hij zal dat op zijn eigen manier doen. De eerste *Rattekopje* is voor mij de echte.

Ouwe blauwe

Het is vreemd dat je nooit een vervolg op *De ouwe blauwe* **hebt gemaakt.**

Dat heeft men me dikwijls onder de neus gewreven en ik heb er ook echt spijt van. *De ouwe blauwe* ligt me zeer na aan het hart. Het handelt immers over mijn vader. Ruim acht jaar heb ik over dat album gedaan. Ik had ook niet verwacht dat Dupuis het ooit zou uitgeven en dat het op de koop toe nog zo'n succes zou worden. Al vijftien jaar ligt er een scenario van Cauvin klaar voor een vervolg, maar de tijd ontbreekt. Ik slaag er maar niet in om aan twee verhalen tegelijk te werken. Ik ben zo verdiept in het verhaal waaraan ik nu werk, dat ik me onmogelijk op iets anders kan concentreren. Op zulke momenten benijd ik Wasterlain. Die heeft geen enkele moeite om aan verschillende strips tegelijk te werken.

MAIS SI! VOUS POUVEZ RIGOLER QUAND JE VOUS RACONTE QUE JE SUIS TOMBÉ DANS UNE PISCINE MIRACULEUSE AVEC MA VOITURETTE PENDANT UN PÈLERINAGE ... ET QUE J'EN SUIS SORTI AVEC DE NOUVEAUX PNEUS !!!... NOUS AUSSI NOUS AVONS LE SENS DE L'HUMOUR ET NOUS AIMONS BEAUCOUP RIRE !!!
F.Walthéry

Klopt het dat Dupuis geen heil zag in een versie in het Luikse dialect?

De commerciële directeuren bij Dupuis waren er niet voor te vinden. **Charles Dupuis** zelf wel. Hij stemde als enige voor, tegenover 27 nee-stemmers. Toen de eerste druk van tweeduizend exemplaren op één dag was uitverkocht, heeft hij die kerels natuurlijk eens flink de les gelezen. In een half jaar tijd werden - alleen al in Luik - meer dan 20.000 stuks verkocht. De vertaling was werkelijk uitstekend, om je te besterven van het lachen. Naar ik meen hebben we de kaap van 42.000 verkochte exemplaren overschreden.

Is het niet frustrerend dat iedereen in je eigen streek *De ouwe blauwe* **kent, maar dat de meesten nog nooit van** *Natasja* **hebben gehoord?**

In zekere zin wel, maar *Natasja* kent een groot internationaal succes. *De ouwe blauwe* is een volkse strip. Hij raakt de mensen en amuseert hen. Precies daarom zou ik zo graag een vervolg maken. Nog nooit heeft iemand me gezegd niet van *De ouwe blauwe* te houden. Het is zo herkenbaar omdat het herinnert aan de eigen grootvader of vader. Het straalt ook die typische dorpsfeer van weleer uit. Een beetje zoals *Don Camillo* (in Nederland vooral bekend van de films met de acteur **Fernandel**. Red.). Ik ben er zeker van dat ik een volledige carrière kon opbouwen rond *De ouwe blauwe*, maar een mens kan niet alles doen. Als ik terugdenk aan alle scenario's waarover Franquin me heeft verteld en die hij nooit heeft kunnen voltooien... Onvoorstelbaar!

***Rechtsboven*, Tekening die Walthéry maakte als bijdrage voor een fundraiser.**

***Links*, *Rattekopje* zat al heel lang in mijn hoofd. Het bevat allemaal korte verhaaltjes die over een langere tijdspanne zijn ontstaan. Ik ben er zeer tevreden over. Ik heb het gevoel dat ik met dat album echt alles gezegd heb wat ik te zeggen had.**

In *Natasja en de striptekenaars* voert Walthéry een heleboel collega's ten tonele...

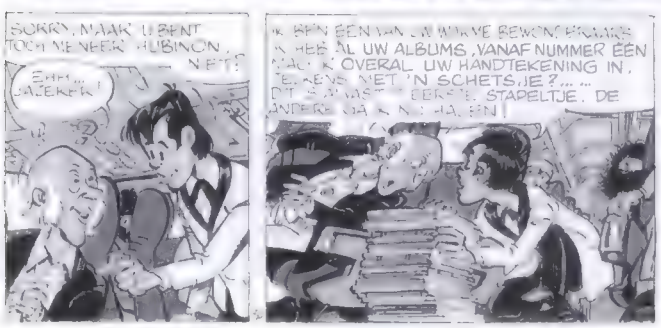
SORRY, MAAR U BENT TOCH MENEER HUBINON, NIET?
EHH... JAJEKER!
IK BEN EEN VAN UW GROOTSTE BEWONDERAARS. IK HEB AL UW ALBUMS, VANAF NUMMER EEN, MAAR IK OVERAL UW HANDTEKENING IN. TEKENT U MIJ NET 'N SCHETSJE?... ... DIT IS MIJN EERSTE STAPELTJE. DE ANDERE DAAR NOG HA, EN!

***Boven*, 'Niet bewegen. Dit is een kaping!' Waargebeurde anekdote met Tillieux, Sirius en Walthéry.**

***Links*, 'Bij een signeeractie in boekhandel Pauli in Luik kwam er een hevige fan van Hubinon opdagen die werkelijk alle albums bij zich had'.**

Levensgenieter

Je bent een veelgevraagd illustrator voor gidsen over het Waalse culturele erfgoed, de folklore en vooral de plaatselijke keuken. Ben je een levensgenieter?

Eigenlijk hou ik teveel van de goede dingen des levens. Als er ergens een feest is waarop ik niet aanwezig kan zijn, dan is dat voor mij een drama. Ik ben dol op dorpsfeesten in de open lucht. Ik ontmoet graag mensen en hou van lekker eten in een goed restaurant, liefst in het gezelschap van een heleboel vrienden. Er zijn natuurlijk momenten dat ik alleen wil zijn, bij voorbeeld als ik teken. Maar nadien heb ik een ontzettende behoefte aan veel volk om me heen. Ik verkies de gezellige drukte van het stadscentrum boven een rustige wandeling in het bos. Elke vrijdagavond ga ik op stap: naar een jazzclub, een café-chantant of een karaoke-bar. Niet om te zingen maar om te kijken wat anderen er voor de microfoon van terecht brengen. Ik ga ook altijd aan de toog staan. Aan een tafeltje zit je geïsoleerd. Ik heb contact nodig. Dat is ook de reden waarom ik interviews liever in dit café geef. Al die journalisten mee naar huis brengen is bovendien niet bevorderlijk voor mijn gezinsleven.

Waar ben je momenteel mee bezig?

Aan een nieuwe *Natasja*. Het is het allerlaatste scenario dat Peyo heeft geschreven. Het was zijn droom eens een policier te maken in onvervalste Tillieux-stijl. Dat is hem aardig gelukt, al blijft de hand van Peyo duidelijk herkenbaar: aan zijn typische gags bij voorbeeld. Ik vind het in ieder geval een zeer komisch verhaal. Het is erg belangrijk voor mij om er helemaal alleen aan te werken. Peyo was zo'n goede vriend. Op deze manier wordt het mijn eerbetoon aan mijn vroegere meester. Nu ben ik natuurlijk wel verplicht om voor àl mijn vrienden een album als hommage te maken... Daar zit ik dan wel mee opgescheept!

Natasja ontmoet striptekenaars

In het korte verhaal Natasja en de striptekenaars *zitten enkele waargebeurde anekdotes. Walthéry: 'Omdat het verboden is wapens in een luchthaven mee te nemen had ik ten huize van* **Sirius** *in Spanje een foto van* **Tillieux** *gemaakt met een mitraillette in zijn handen. Op de achterkant hadden we geschreven: 'Niet bewegen. Dit is een kaping!' De stewardess aan wie we de foto overhandigden, moest er hartelijk om lachen en vroeg waar we dan wel graag naar toe wilden.'*

Bij een signeeractie in boekhandel Pauli in Luik kwam er een hevige fan van **Hubinon** *opdagen die werkelijk alle albums bij zich had: veertig* Buck Danny's, *alle delen van* Surcouf, Roodbaard *en* Stanley. *Met een handtekening was hij niet tevreden. Hij moest en zou een tekening in ieder album hebben. 'Zulke gekken kom je soms tegen', verzucht Walthéry.* **Jijé** *sloeg indertijd in paniek en bad 'Heilige Don Bosco, geef dat hij mijn boeken niet verzamelt.' De uitgever kon erom lachen: 'Ah, meneer Hubinon, de zaken gaan goed zo te zien.'*

Walthéry: **'Mitteï** *is ook echt ziek geworden in het vliegtuig, alhoewel dat nog niet voorgevallen was op het moment dat ik het verhaal tekende. Pas achteraf heeft hij voor het eerst een vliegtuig genomen en is hij daadwerkelijk ziek geworden.' Een andere waarheid uit* Natasja en de striptekenaars: **Mitacq** *ging, zeker toen hij nog jong was, vaak in scoutingkledij zijn platen op de redactie afleveren. Steevast bracht hij dan ook de scoutsgroet.*

LAND IN LICHT

door

HANS KELLER

VERTALING RIK SANDERS

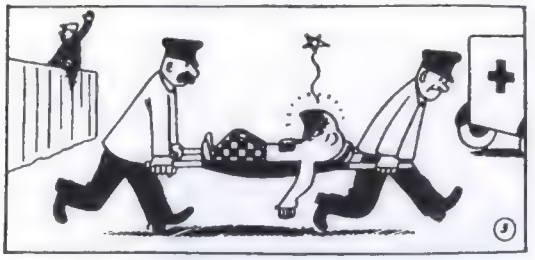

Papegaai Globi.

Decennialang was Globi, een pratende papegaai, de enige stripheld in het Duitstalige Zwitserland. Desondanks is de vogel ouder dan Superman of Batman. Tekenaar **Robert Lips** ontwierp hem in 1935 als mascotte voor het warenhuis Globus, in opdracht van **J.K. Schiele**. Pas in de jaren vijftig en zestig kreeg Globi gezelschap van stripfiguren als Juxli en Papa Moll, maar zo populair als dit brutale gevederte werden deze personages nooit. Nog steeds vertoont Globi zijn kunsten, maar helaas is de vogel inmiddels in een politiek correcte moralist veranderd.

Hiermee vergeleken kent het Franstalige deel van Zwitserland een rijke striptraditie. Die begint in 1799 met de geboorte van **Rodolphe Töpffer** in Genève. Deze latere leraar vervaardige ironische biedermeierbeeldverhalen om zijn leerlingen te vermaken. Hij wordt algemeen gezien als de aartsvader van het stripverhaal. In de 20e eeuw loopt de ontwikkeling van de Franstalige strip in Zwitserland logischerwijs samen met die in Frankrijk. Het accent ligt op het verhalende element. Bekende striptekenaars zijn **Derib**, **Cosey** en **Ceppi**. Eind jaren zeventig proberen artiesten als **Ab'Aigre**, **Aloys** en **Gerald Poussin** via allerlei tekenexperimenten te breken met deze conventionele vorm van stripmaken. De huidige generatie jonge striptekenaars, waartoe **Wazem** en **Frederik Peeters** behoren, maken vooruitstrevende strips, maar verliezen nooit het zicht op de narratieve structuur in hun werk.

's Morgens vroeg sjokt Prikkebeen
Druk door dik en dun al heen.
Vlinders vangen in zijn net
Is zijn allergrootste pret
En, als men hem dat verbood,
Kniesde hij zich zeker dood.

De vlindervanger Mijnheer Prikkebeen van Töpffer.

Pas in 1980 zit er beweging in de Duitstalige stripscene. Dat heeft alles te maken met de krakersrellen die dat jaar in Zürich uitbreken. Sommige jongeren geven met beeld en tekst - strips dus - hun reactie op de gezapigheid van de burgerij, de apathische houding van autoriteiten en het harde politieoptreden. Veel tekenaars zijn autodidact of zitten nog op de kunstacademie. Plotseling blijkt het Duitssprekende Helvetië een florerende, zich onderscheidende stripscene te hebben met auteurs als **Thomas Ott**, **Ursula Ileni Fürst**, **Peter Bäder** en **Andrea Caprez**. Zij vallen met hun grimmige, hoekige zwart/wit-strips de gevestigde orde aan. Hun thematiek behandelt vaak alledaagse situaties die in nachtmerries eindigen. In plaats van het vertellen van een verhaal staat het weergeven van een situatie centraal. Lezers worden opgeroepen zelf strips te verzinnen en op te sturen naar undergroundblaadjes als *Stilett* en *Eisbrecher*.

In deze serie mondiale columns staat een keur aan stripdeskundigen stil bij het afgelopen centennium. Ze plaatsen een persoonlijke noot bij één eeuw strip in hun land.

Een aantal medewerkers van deze twee tijdschriften richt in 1984 *Strapazin* op. Dit stripblad - dat jaarlijks vier nummers uitbrengt - ontwikkelt zich van een speeltuin voor aanstormend talent tot een podium voor kwaliteitsrijke, internationaal toonaangevende avantgarde-strips. Momenteel vallen in *Strapazin* twee stromingen te ontdekken. Aan de ene kant bestaat er een avantgarde die sterk picturaal gericht is, zoals de *Silex*-groep die met pictogrammen werkt of **M.S. Bastian**, een tekenaar van expressieve figuren, waaronder bewerkingen van stripiconen als Kuifje en Mickey Mouse. Aan de andere kant zijn er auteurs die, hoewel de onderlinge stijlen sterk van elkaar verschillen, op zoek zijn naar nieuwe stripvormen om conventionele verhalen te kunnen vertellen. Zo hebben tekenaar **Reto Gloor** en scenarist **Markus Kirchhofer** schetsboekachtige stripverhalen gemaakt over de negentiende-eeuwse Zwitserse bandiet **Bernhart Matter**.

Bij het grote publiek is de humorstrip *Zürich by Mike*, die iedere week in de cultuurladder staat, doorgebroken. Auteur **Mike Van Audenhove** - een geboren Belg die in de Verenigde Staten is opgegroeid en nu inwoner van Zürich is - geeft in deze strip commentaar op gebeurtenissen en ontwikkelingen in de stad. Een ander voorbeeld van de diversiteit aan strips die is ontstaan, is het boek *Das verbesserte Liberalbum*. Het is een stripverhaal van 270 pagina's op rijm dat handelt over de ontwikkeling van het liberalisme in Zwitserland, gemaakt door de 67-jarige **Eduard Steiner**.

De bloei van de Duitstalige stripcultuur komt ook tot uiting in de oprichting van de Interessengemeinschaft Comic, ook wel IG Comic genaamd. Deze vereniging ondersteunt jonge stripmakers en heeft van hun werk een driedelige box samengesteld onder de naam *Töpfferware*.

Hans Keller behoort tot de redactie van Strapazin en schrijft regelmatig over strips.

ZWITSERLAND

***Van links naar rechts*, Grimmige zwart/wit-strip van Ott, Mike Van Audenhove's bespiegelingen, Het liberalisme volgens Steiner en M.S. Bastian en Silex.**

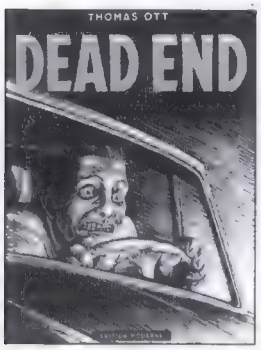

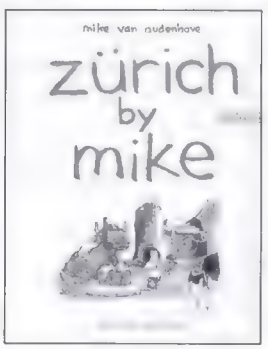

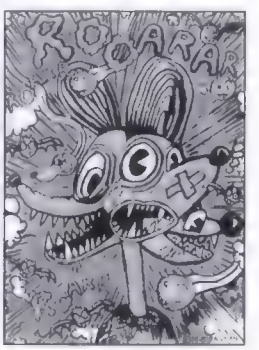

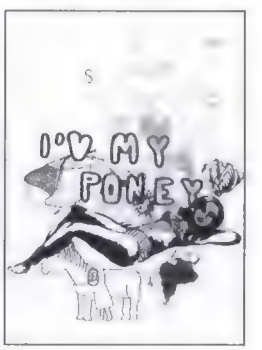

REINVENTING COMICS

In 1993 kwam *Understanding Comics* op de markt. Het boek gold al snel als een standaardwerk over de stripkunst. Zeven jaar later komt eindelijk het vervolg: *Reinventing Comics*. In *Understanding Comics* beschreef Scott McCloud de innerlijke mechanismen van een stripverhaal. In *Reinventing Comics* richt hij de blik naar buiten. Hij bekijkt de positie van het beeldverhaal in de wereld.

door

ROBIN KERKHOF

***Linksonder,* Dit voorbeeld laat zien wat Scott McCloud bedoelt met het computerscherm als venster, inplaats van als pagina.**

***Rechtsonder,* McClouds oproep aan het eind van zijn boek om niet langer de traditionele beperkingen die strip zichzelf oplegt te volgen.**

In het eerste hoofdstuk beschrijft **Scott McCloud** de status quo van de stripwereld in Amerika. Decennia lang werden strips aldaar gezien als plat vermaak voor kinderen. Superhelden vormden zo'n beetje het enige genre. Maar van ongeveer 1985 tot 1995 groeide de stripmarkt met een enorm tempo. Naast nog meer superhelden, zorgde deze groei ook voor meer vernieuwende strips op de markt en een beter imago van het beeldverhaal.

Veel mensen in de Amerikaanse stripwereld hoopten dat deze ontwikkelingen zich zouden doorzetten. Maar in de tweede helft van de jaren negentig stortte de markt in. Teveel mensen hadden strips gekocht uit speculatiemotief en kwamen er achter dat strips niet hetzelfde als aandelen zijn. McCloud constateert dat de stripmarkt na tien rijke jaren nog steeds erg beperkt is. Superheldencomics bepalen het voornaamste aanbod en nog steeds zijn de meeste lezers jongeren en tieners. Volgens Scott McCloud is het noodzakelijk dat de stripwereld zichzelf opnieuw uitvindt. Hij kondigt daarom twaalf revoluties aan die dat moeten bewerkstelligen.

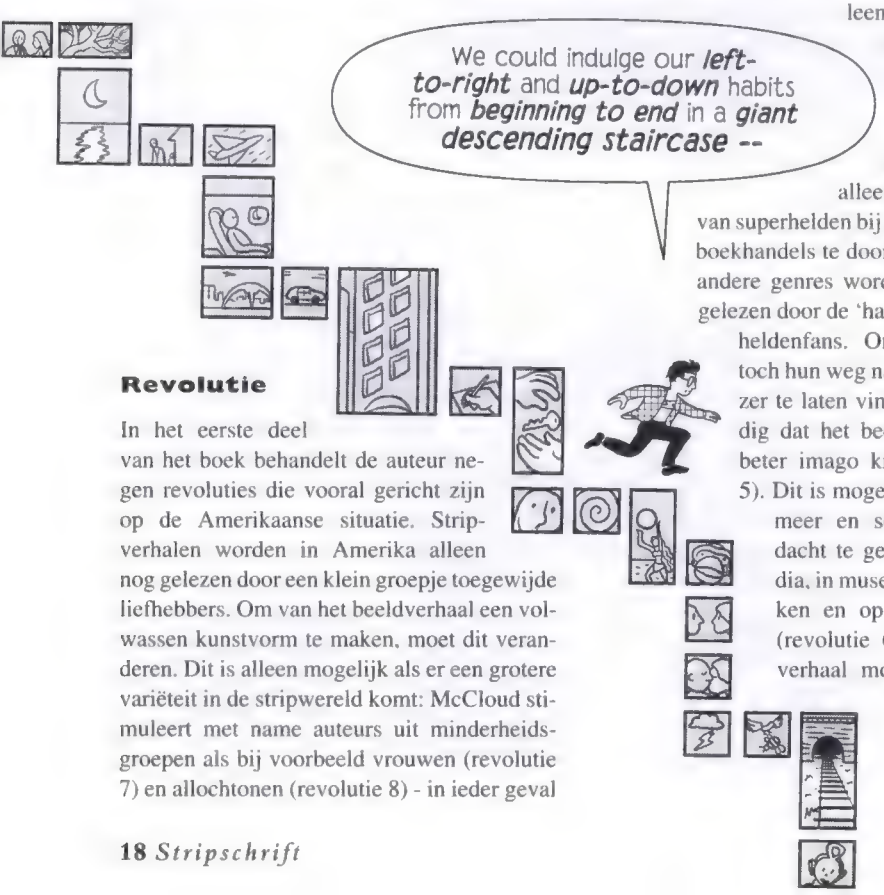

Revolutie

In het eerste deel van het boek behandelt de auteur negen revoluties die vooral gericht zijn op de Amerikaanse situatie. Stripverhalen worden in Amerika alleen nog gelezen door een klein groepje toegewijde liefhebbers. Om van het beeldverhaal een volwassen kunstvorm te maken, moet dit veranderen. Dit is alleen mogelijk als er een grotere variëteit in de stripwereld komt: McCloud stimuleert met name auteurs uit minderheidsgroepen als bij voorbeeld vrouwen (revolutie 7) en allochtonen (revolutie 8) - in ieder geval auteurs die niet man, blank, heteroseksueel en protestants zijn. Ook pleit McCloud voor een grotere diversiteit aan genres. Dat is echter alleen mogelijk als de industrie zelf verandert. In revolutie 4 stelt hij voor om de alleenheerschappij van superhelden bij uitgeverijen en boekhandels te doorbreken. Al die andere genres worden alleen niet gelezen door de 'hard-core' superheldenfans. Om deze strips toch hun weg naar de juiste lezer te laten vinden, is het nodig dat het beeldverhaal een beter imago krijgt (revolutie 5). Dit is mogelijk door strips meer en serieuzere aandacht te geven in de media, in musea, in bibliotheken en op universiteiten (revolutie 6). Het beeldverhaal moet deze extra aandacht wel verdienen. Dit wil zeggen dat er meer strips moeten komen met literaire (revolutie 1) en artistieke kwaliteiten (revolutie 2). En dat is alleen mogelijk, als de rechtspositie van de stripmaker verbetert (revolutie 3). Deze eerste negen revoluties heeft Scott McCloud bedoeld voor Amerika. Voor Nederland zijn niet alle revoluties even relevant. Toch zou het niet verkeerd zijn als ook bij ons meer vrouwen en minderheidsgroepen strips zouden maken. Ook een bredere lezerskring zou het stripverhaal in Nederland een betere toekomst kunnen bieden.

Digitale strips

In het tweede deel van *Reinventing Comics* behandelt Scott McCloud drie revoluties die te maken hebben met computers en het internet. In de eerste plaats gaat McCloud in op de digitale productie van strips. Computers zijn pas vrij recent binnen het financiële bereik van de meeste mensen gekomen. De mogelijkheden van computers als hulpmiddel voor het maken

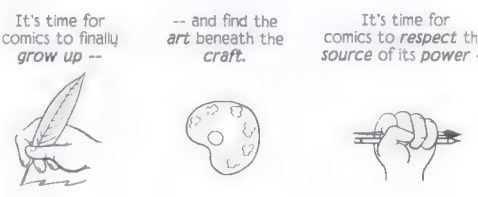
It's time for comics to finally grow up --
-- and find the art beneath the craft.
It's time for comics to respect th
source of its power

De 12 revoluties van Scott McCloud

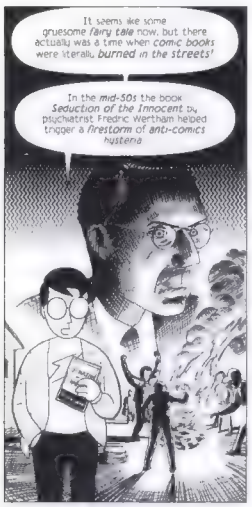
It seems like some gruesome fairy tale now, but there actually was a time when comic books were literally burned in the streets!
In the mid-50s the book Seduction of the Innocent by psychiatrist Fredric Wertham helped trigger a firestorm of anti-comics hysteria

Boven, 'The Comics Code' was een reactie van de Amerikaanse stripindustrie op de anti-strip-hysterie in de jaren vijftig. Volgens McCloud voorkwam deze zelfcensuur lange tijd het volwassen worden van het beeldverhaal in de VS.

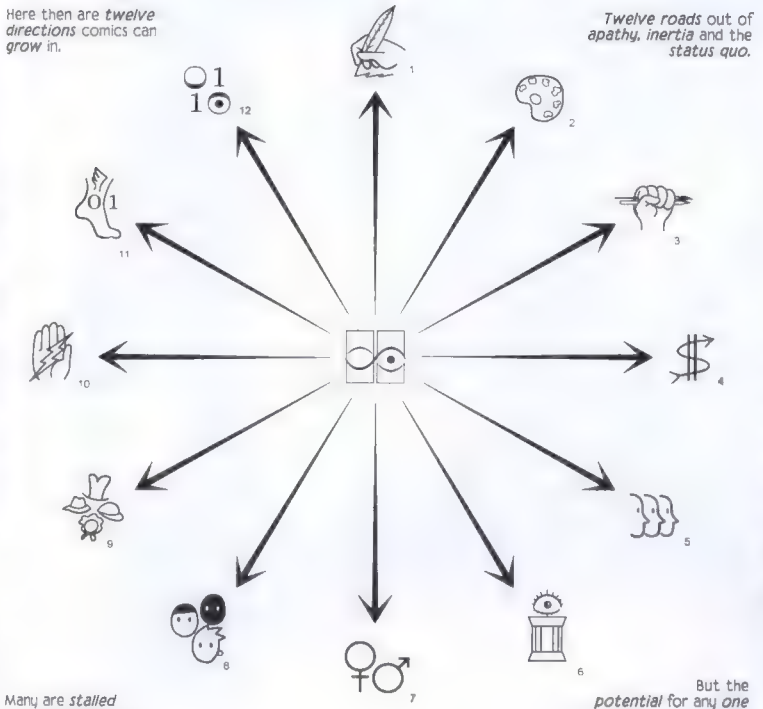
Here then are twelve directions comics can grow in.
Twelve roads out of apathy, inertia and the status quo.
Many are stalled as I write this. Some even losing ground.
But the potential for any one of these factors to change comics is as great as ever.

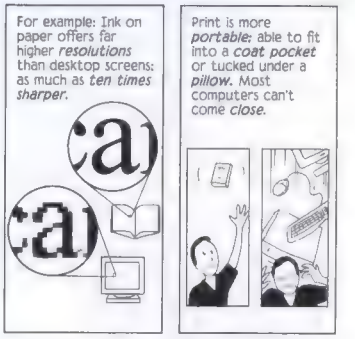
For example: Ink on paper offers far higher resolutions than desktop screens: as much as ten times sharper.
Print is more portable: able to fit into a coat pocket or tucked under a pillow. Most computers can't come close.

Boven, Op dit moment heeft drukwerk nog allerlei voordelen ten opzichte van computers, maar volgens McCloud zullen deze voordelen binnen afzienbare tijd verdwijnen door technische vernieuwingen.

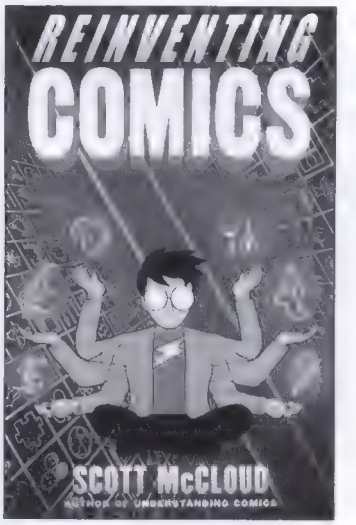

Rechts, Zo ziet McCloud de huidige toestand van de stripindustrie in de VS: een enorm monster dat zichzelf opvreet.

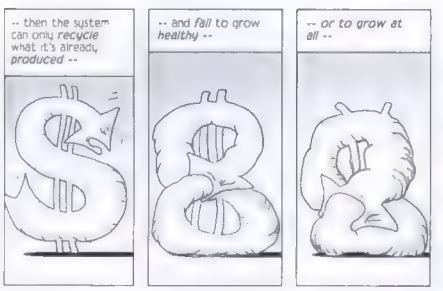

Boven, McCloud onderscheidt 12 revoluties; 12 richtingen die de strip op kan gaan: 1) Comics as literature. 2) Comics as art. 3) Creator's rights. 4) Industry innovation. 5)Public perception. 6) Institutional scrutiny. 7) Gender balance. 8) Minority representation. 9) Diversity of genre. 10) Digital reproduction. 11) Digital delivery. 12) Digital comics.

van strips zijn daarom nog nauwelijks verkend. Voor de gevestigde generatie van stripmakers zal de overstap van inkt en papier naar bits en hardware vaak stroef en traag verlopen. Voor de generatie die vanaf de wieg is opgegroeid met de computer, zal de digitale wereld een tweede natuur zijn. Zij zullen met veel meer gemak de computer als hulpmiddel gebruiken. McCloud richt eveneens zijn aandacht op de mogelijkheden van verspreiding van strips via het internet. In de traditionele handel verdienen verkopers, distributeurs, drukkers, uitgevers en een hele reeks andere mensen aan de verkoop van een boek. Voor de daadwerkelijke auteurs blijft slechts een gering deel over. Een belangrijk voordeel van digitale distributie is dat er veel minder schakels zijn. Het kost vrijwel geen geld om een eigen website te openen en bovendien is de band tussen auteur en lezer veel directer. Op dit moment is digitale distributie nog een groot obstakel omdat betalen via het internet lastig en duur is. Daarbij komt ook nog dat de internetverbinding vaak traag is en de beeldkwaliteit van digitale verspreiding te wensen overlaat. McCloud voorspelt echter dat deze technische problemen binnen een paar jaar zullen zijn opgelost. McCloud wijdt verder een hoofdstuk aan digitale strips - strips die alleen bestaan als bits in de computer en die nadrukkelijk niet bedoeld zijn om op papier te verschijnen. Net als de digitale productie van strips, staat ook het digitale beeldverhaal in de kinderschoenen. Veel strips die op het internet zijn te bewonderen, hanteren het computerscherm als een pagina. Door op een knop te drukken, gaat de lezer naar een volgende pagina. Volgens Scott McCloud blijft een stripverhaal hierdoor gevangen in een beperking die kenmerkend is voor drukwerk, maar die kan worden losgelaten in een digitale wereld. McCloud stelt voor om het scherm niet als pagina te hanteren, maar als een venster waardoor de pagina kan worden bekeken. Door te scrollen kun je het venster als het ware over de pagina verschuiven waardoor je het stripverhaal kunt lezen. Wat hij hier precies mee bedoelt, kan bekeken worden op zijn website: *www.scottmccloud.com* Op deze website staan bovendien een aantal digitale strips die zeer de moeite waard zijn. Ook is er een aantal links naar andere sites met digitale strips.

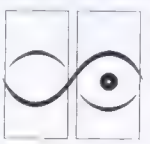

Conclusie

Reinventing Comics lijkt minder relevant en belangwekkend te zijn dan McClouds *Understanding Comics*. Dat neemt niet weg dat het tweede deel van het boek een interessante up-to-date verkenning is van de positie van het beeldverhaal - eentje die allesomvattend is en minder beperkt tot de Amerikaanse stripcultuur dan het eerste deel. En dat geldt met name voor elke stripliefhebber die geïnteresseerd is in de mogelijkheden van het internet.

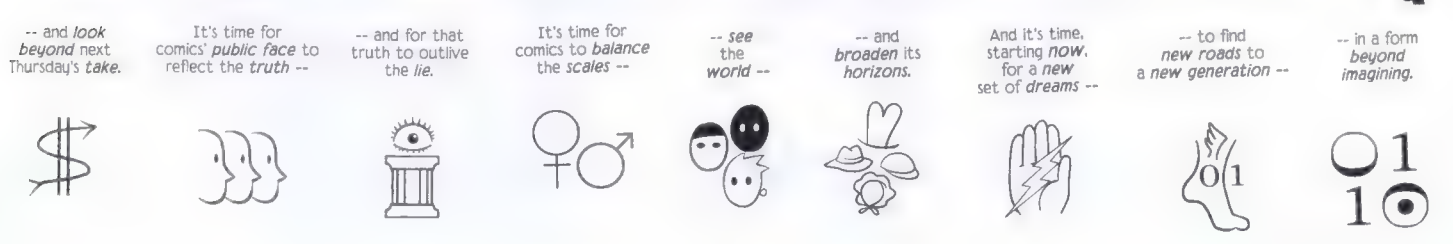
-- and look beyond next Thursday's take.
It's time for comics' public face to reflect the truth --
-- and for that truth to outlive the lie.
It's time for comics to balance the scales --
-- see the world --
-- and broaden its horizons.
And it's time, starting now, for a new set of dreams --
-- to find new roads to a new generation --
-- in a form beyond imagining.

ELKE MAAND EROTIEK EN FUN, MET ALS VOORSPEL EEN DOSIS HUMOR. STRIPS MET BALLEN

PENTHOUSE COMIX

De verdwijning van *Sjosji, (A suivre)* **en** *Kuifje* **duidt erop dat striptijdschriften met vervolgverhalen hun langste tijd hebben gehad. Desondanks is er in Nederland een blad dat al drie en een half jaar lang de nostalgische woorden 'wordt vervolgd' kan zetten achter maandelijks verschijnende verhaalfragmenten. De naam is** *Penthouse Comix*. **De inhoud is erotisch van aard. De vraag is of het hier gaat om een ordinair seksblaadje of om de laatste representant van een oude striptraditie? Hoofdredacteur** Esther Gasseling **(1969) geeft antwoord.**

Gasseling, die studeerde aan de school voor journalistiek, maakt *Penthouse Comix* en geeft het blad ook uit. Ze doet dit samen met **Ger van Wulften** met wie ze ook de uitgave van het maandblad *Penthouse Forum* en de *Joop Klepzeiker*-reeks verzorgt.
De banden met *Penthouse* waren er al in de tijd dat **Eric Schreurs** samen met **Hein de Kort** de stripreeks *Dick van Bil* maakte voor dit glossy mannenblad. Via hoofdredacteur **Peter Yeh** kwamen ze in contact met het Amerikaanse *Penthouse*-bedrijf, dat een jaar eerder in de Verenigde Staten was gestart met *Penthouse Comix*. Dat contact resulteerde in juni 1997 in de eerste Nederlandse editie.

***Linksboven*, Cover vanCarlo Díez.**
***Rechtsonder*, Esther Gasseling:**
'Op de cover staat altijd een vrouw'.
***Rechtsboven*, Illustratie van Oscar Chichoni.**
'Het werk moet uitstraling hebben en tegelijkertijd pikkelend zijn'.
***Midden*, Porno-actrice Selen in stripvorm neergezet door Luca Tarlazzi.**

EROTISCH MAGAZINE OF VOLWAARDIG STRIPMAGAZINE

door

HARRY WIBIER

Gasseling: 'Met *Penthouse Comix* willen we op een intelligente manier een tijdschrift maken met strips en erotiek. Waar die twee zaken tot dusver waren samengebracht, kreeg het een tamelijk flauw karakter. Denk aan *Rooie Oortjes*. Echte stripliefhebbers halen daar de neus voor op. In de stripwereld speelt erotiek nauwelijks een rol. Wij wilden erotiek wel in beeld brengen, en dat vooral op een creatieve manier.

We hebben geen missie of een eenduidige formule. Heel soms hangt de inhoud van een nummer zelfs af van toeval of tijdsdruk. Het belangrijkste vinden we dat het blad onderhoudend en boeiend is. Ook zijn we erop gespitst niet alleen strips om de erotiek te plaatsen. Het werk moet uitstraling hebben en tegelijkertijd prikkelend zijn. We besteden ook aandacht aan het randgebeuren en maken ruimte vrij voor artikelen over foto en film.'

Europa en Amerika

Penthouse Comix is onderdeel van het Amerikaanse *Penthouse*-label en is dus een zusje van het bekende *Penthouse*-maandblad. *Penthouse*-oprichter **Bob Guccione** startte vier jaar geleden *Penthouse Comix* in de Verenigde Staten vanuit zijn passie voor tekenen en strips. Dat blad werd uitgebracht in een kleiner formaat dan de Nederlandse editie.

'Wij hebben gekozen voor een grotere omvang, omdat wij met ons tijdschrift in de schappen een volwaardige plaats in willen nemen naast *Penthouse* en *Playboy*. Inhoudelijk zijn er ook verschillen; wij plaatsen redactionele stukken en brengen voornamelijk Europese strips. Andere buitenlandse edities kopieerden het oorspronkelijke tijdschrift. Ze zijn inmiddels allemaal verdwenen. Het Amerikaanse blad bestaat overigens ook niet meer. Gelukkig hebben wij het anders gedaan.

In het eerste jaar van ons bestaan publiceerden we een mix van Amerikaans en Europees materiaal. Inmiddels zijn we door de strips uit de Verenigde Staten heen. Dat vind ik jammer, want er zat mooi werk tussen. Het was licht van toon en bevatte veel humor.

Gelukkig is er een aantal gelijksoortige bladen. Bij voorbeeld *Kiss Comix* uit Spanje, het Franse *Bedé Adult* en *Selen* uit Italië. Het laatstgenoemde blad heeft veel eigen tekenaars. Porno-actrice **Selen** leent haar naam en gezicht aan dit tijdschrift en ze staat afgebeeld in allerlei expliciete standjes. Ze beantwoordt lezersbrieven en figureert in strips over haar belevenissen in de pornobranche. Het blad bevat veel bruikbaar materiaal, maar soms zijn de verhalen langdradig en bevatten ze te veel tekst. Dat is typisch voor de Zuid-Europese cultuur. Soms vragen we de uitgever of we één of meerdere pagina's mogen schrappen. Vaak kan dat volgens ons makkelijk. Toch doen ze daar dan heel moeilijk over. In zo'n geval plaatsen we het verhaal niet.

We zijn voortdurend op zoek naar leuke strips. Het kaf moet van het koren worden gescheiden. Dat valt niet mee, want er zijn niet veel tekenaars die goede erotische strips kunnen maken. In Nederland hebben we gelukkig **Emiel Jansens**. De strips van Schreurs zijn minder geschikt voor *Penthouse Comix*; te absurd en te grof volgens sommigen. Er waren zelfs mensen die met een ingezonden brief lieten weten dat ze hun abonnement op zouden zeggen als 'dat smerige werk van Schreurs' nog een keer in het blad zou komen. Daar trekken we ons overigens niet veel van aan. Zo plaatsen we regelmatig werk van **Vuillemin**, een Franse tekenaar uit hetzelfde genre als Schreurs.'

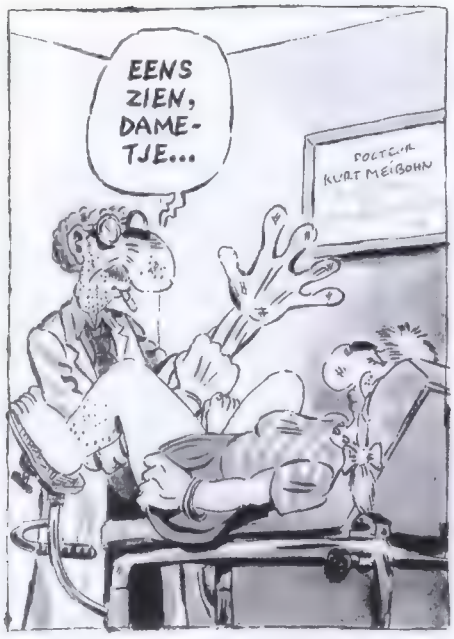

Vuillemin, een tekenaar wiens werk dicht bij dat van Schreurs staat. Zijn strips staan regelmatig in *Penthouse Comix*.

Fragment uit de reeks *Frans en Suzanne*. Deze verhalen van Emiel Jansens hebben altijd een verrassend slot.

Seks en strips

Gasselings kritische houding ten opzichte van het beschikbare materiaal wijst erop dat *Penthouse Comix* meer is dan een ordinair seksblaadje. Maar je kunt artistiek nog zo integer zijn, als de lezers alleen maar geïnteresseerd zijn in de seks kun je niet onmiddellijk spreken van de laatste representant van een oude striptraditie; om wille van de verkoopcijfers zal de artistieke kwaliteit op de lange termijn wellicht toch het onderspit moeten delven.

'We hebben twee soorten lezers. Allereerst is er de *Penthouse*-lezer. Die is op zoek naar gladde erotiek; met humor, mooi getekend en zeer toegankelijk. Aan de andere kant staat de stripliefhebber. Die wil meer. Bij voorbeeld stijlvariatie en grilligheid. Voor hem hoeft het niet allemaal even prikkelend te zijn. We proberen tussen deze lezersgroepen een evenwicht te vinden.

Soms merken we dat we doorslaan naar de cultkant. Dat is met name de invloed van Ger. Hij brengt soms griezelige strips en ander materiaal in. Horror met lijken en dat soort zaken. Ik denk dat we daarmee wel een aantal lezers van ons vervreemden. Iemand die puur aan zijn trekken wil komen slaat het blad bij zoiets dicht en gooit het in een hoek. Toch zijn we eigenwijs genoeg om door te gaan met de plaatsing van dat soort strips. We hebben er te veel plezier in om daarmee te stoppen.

Het verbaast me dat veel mensen hun neus ophalen voor erotiek. Ook al is het nog zo prachtig getekend of verteld. Ondeugende strips zoals **Dick Matena** of **Milo Manara** hebben gemaakt worden acceptabel gevonden, maar al snel is er een drempel. Dan is het meteen porno en kan het niets zijn. Het is allemaal politiek correct - of anders gezegd: hypocriet.

Ik klaag niet over de gebrekkige aandacht voor *Penthouse Comix*, want zo zit de wereld eenmaal in elkaar. Maar bijna ieder nieuw blaadje wordt in de media besproken. Als het predikaat kunst erop staat krijgt het altijd wel een kolommetje. Als dan een blad als *Penthouse Comix* voor het eerst verschijnt mag je dus wel enige aandacht verwachten.

Ook porno kan in verschillende stijlen worden getekend. Sergio en Rakel hanteren in *De dievegge en haar vriendin* de meest verrassende tekenstijl binnen de tweede special. Ze gebruiken wel veel OEOE's en AAAAH's.

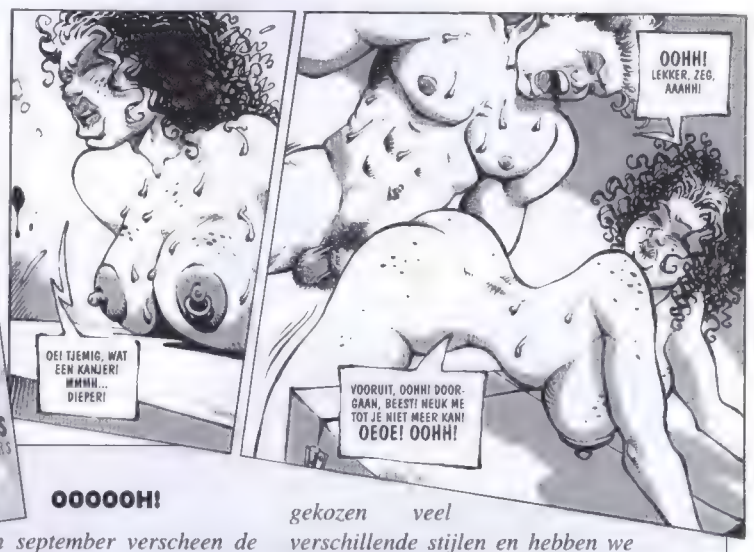
OEI TJEMIG, WAT EEN KANJER! MMMH... DIEPER!
OOHH! LEKKER, ZEG, AAAHH!
VOORUIT, OOHH! DOORGAAN, BEEST! NEUK ME TOT JE NIET MEER KAN! OEOE! OOHH!

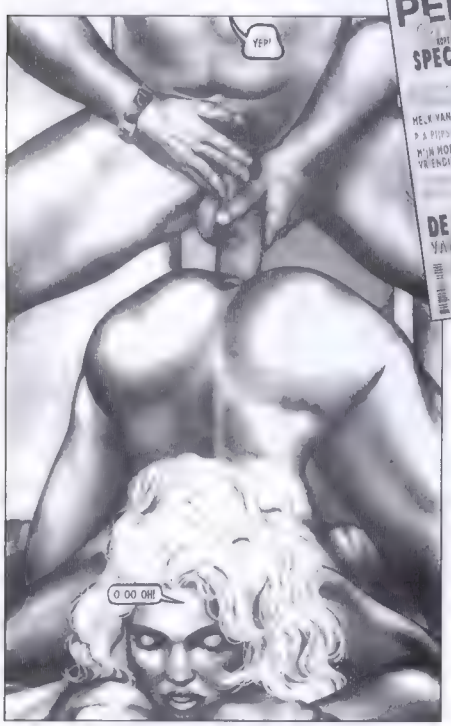

Fragment uit *Wedden dat?* van Julius Zimmerman, een verhaal dat is opgenomen in de tweede special. Volgens Gasseling geen strip om pretentieus over te doen.

OOOOOH!

In september verscheen de tweede Penthouse Comix Special. *Die bestond enkel uit afgeronde pornografische stripjes van Franse, Italiaanse en Spaanse tekenaars. Dus zonder de redactionele stukken of vervolgverhalen zoals die zijn opgenomen in de reguliere nummers. Gasseling zegt onomwonden dat zij het leuker vindt om te werken aan de reguliere nummers dan aan deze tweede special. De eerste special bevatte achtergrondinformatie over tekenaars van het erotische genre en voorbeelden van hun werk.*

'We hebben de tweede special bedoeld als luchtig zomernummer. De expliciete verhaaltjes zijn misschien niet direct iets voor de echte stripliefhebber. Toch hebben we gekozen veel verschillende stijlen en hebben we een selectie gemaakt van de beste strips uit het genre. De verhaallijnen stellen weinig voor. Ik moet trouwens zeggen dat we wanneer dat nodig is ons best doen om de teksten aan te passen. Zo wordt in de oorspronkelijke Spaanse versie van het verhaal Girl *een vrouw verkracht. We werken hier met meerdere vrouwen en dat kunnen we dus niet waarderen. We veranderen de tekst dan zo dat er van verkrachting niets meer is terug te vinden.*

Na twee dagen vertalen voor de special kwamen al die OOOOOH's en AAAAAH's me trouwens de neusgaten uit! Vreemde talen zijn dan een makkie. Over dat soort strips doen we niet pretentieus.'

Een stille wenk voor de stripliefhebber; *De ontdekking van Linus*, gemaakt door Giogio Pedrazzi en Giuseppe Manunta, gaat over een meisje dat een knuffeldoek wil hebben. Haar grote voorbeeld is Linus uit *Peanuts*. Gezegd moet worden dat zij uiteindelijk andere handelingen met de doek verricht dan haar idool.

Rechts, Roberto Baldazzini maakte het vervolgverhaal *Huize Howard* dat draait om vrouwen met grote borsten en kleine piemeltjes.

***Midden*, *Pinokkia* van Leroi en Gibrat. Dit vervolgverhaal gaat over een vrouw wiens borsten groeien als zij liegt.**

Toch was *Algemeen Dagblad* destijds de enige die een stuk over ons heeft geplaatst. *Stripschrift* plaatste ook een paar zinnen. Dat is de cultuur.

In de verkoopcijfers zien we deze terughoudendheid niet. Momenteel hebben we een oplage van 25.000 stuks. Het aantal abonnementen is verwaarloosbaar; een stuk of 1000. In de winkels verkopen we ongeveer 15.000 exemplaren. Dat aantal is stabiel. Het gaat ook heel hard met de nabestellingen. Sommige lezers ontdekken ons nu pas en willen in één keer alles hebben. Dat is helaas niet meer mogelijk; de eerste zeven nummers zijn inmiddels uitverkocht. Ik denk wel dat we nog beter zouden verkopen als we er voor zouden kiezen alleen nog maar prikkelende verhalen te plaatsen en de cult-strips en -artikelen weg te laten. Maar dan bestaat de kans dat we een gedeelte van ons publiek van ons vervreemden. En zelf zouden we die cultkant juist erg missen.'

HAAR BORSTEN REAGEER-DEN ONMIDDELLIJK OP DEZE LEUGEN.
HOE IS DIT MOGE-LIJK?
IK KAN ALLES UITLEGGEN, LIEV. EH... LORENZO! MAAR STRAF ME EERST!

Den Bosch en Kamasutra

Erotisch magazine of volwaardig Striptijdschrift? In feite komt het er op neer dat *Penthouse Comix* beide is. Het jammerlijke voor Gasseling is dat de buitenwereld doorgaans de nadruk legt op het erotische karakter en er amper waardering is voor de inspanning van de makers van het blad voor het medium strip.

'Ik vindt het hartstikke leuk dat talenten als **Mark Hendriks** en **Maaike Hartjes** veel aandacht krijgen in de media. Ik gun het ze van harte en kan hun werk zelf ook waarderen. Maar iedereen doet of het compleet nieuw en origineel is wat ze doen. En dat staat in schril contrast met de aandacht die de tekenaars van ons blad krijgen. Dat komt louter door de seks.'

De tweeduidigheid van *Penthouse Comix* komt misschien nog het best tot uiting als de redactie potentiële lezers opzoekt: 'Nee, we staan niet op De Stripdagen in Den Bosch. We komen wel altijd naar Haarlem, waar we de *Klepzeiker*-strips promoten. We staan ook op de erotische Kamasutra-beurs. Daar ben ik niet echt trots op, want daar gaat het vooral om de banale kant van ons product.'

Cybersex van Starzo is één van de *Penthouse Comix*-verhalen met horrorelementen.

Fatsoen en moraal

Het is grappig dat ik als vrouw mijn werk vaak moet verdedigen. Ook tegenover mannen. Ik zat een keer bij een regionale omroep en sprak een man die nog Roomser was dan de paus. Waarschijnlijk hadden zijn vrouwelijke collegae op hem ingepraat en was hij bang dat hij de volgende dag niet meer terug mocht komen op zijn werk. Ik heb hem moeten uitleggen dat in veel van onze strips het de vrouwen zijn die het voor het zeggen hebben.'

Desondanks staat er nooit een man op de cover van Penthouse Comix. *Het is altijd een vrouw.*

'Onze doelgroep bestaat uit mannen. Maar al zouden we ons ook gaan richten op vrouwen: glossy's als Marie Claire *en* Elle *hebben ook nooit een man op de cover. Vrouwen identificeren zich graag met vrouwen.'*

En wat vinden Gasselings vriendinnen van het blad?

'Er is eerlijk gezegd een vriendschap op ge-sneuveld. Dat had ik niet verwacht; ze was niet christelijk of zo. Het is ook wel eens voorgekomen dat een vriendin een exemplaar niet wilde aannemen. Dat steekt wel, want ik stop een boel tijd en energie in ons blad en ik ben ook altijd in haar werk geïnteresseerd. Maar er is ook een vriendin die een abonnement heeft genomen en mijn ouders hebben er ook geen moeite mee.

We zijn hier trouwens wel gewend aan controverses, want we kenden de reacties al op werk van Schreurs. Zo is hij volgens mij de enige populaire Nederlandse stripauteur die de Stripschapprijs nog niet heeft gehad. Ook in stripland vallen er blijkbaar taboes te beslechten.'

BOEKEN

Kraut

Pontiac
Podium 2000
ISBN 90-5759-283-5
Prijs *f* 49,50 / Bfr.990
(176 pagina's, zwart/wit, s.k.)

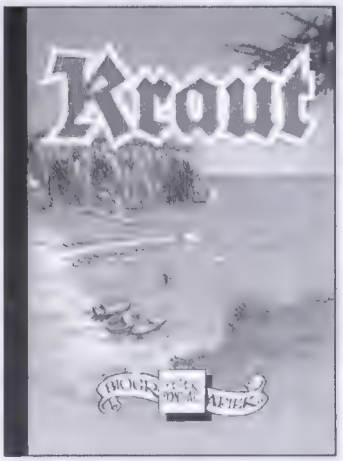

In 1995 letterde **Peter Pontiac** (pseudoniem van **Peter Pollmann**) het tweede deel van de Nederlandse vertaling van **Art Spiegelmans** *Maus*. Schrijvend aan het door de Tweede Wereldoorlog getekende levensverhaal van Spiegelman senior, kwam bij hem het sterke verlangen op het verhaal van zijn eigen vader te vertellen. Ook in dit leven speelt de oorlog een prominente rol. **Will Eisner** had Pontiac al aangespoord. *'Please keep going. Do a graphic novel too... I need company. It's too lonely out there,'* schreef deze Amerikaan ooit op de achterkant van een pakje sigaretten. Het resultaat is nu verschenen, maar kan het zich meten met de meesterwerken van deze twee Amerikaanse stripgiganten?
Tekentechnisch doorstaat Pontiac deze vergelijking met gemak. De man ontving de Stripschapprijs niet voor niets en dat blijkt ook weer in *Kraut*. Pontiac heeft in dit boek niet gekozen voor de stripvorm, maar voor een rijk geïllustreerde persoonlijke brief. Dat heeft hem een vrijheid gegeven die hij maximaal benut. Pontiac speelt met perspectief, maakt geraffineerde composities en tekent uiterst beheerst voorstellingen, waarvan het soms bijna onvoorstelbaar is dat er überhaupt een tekenaar is die ze met zijn pen weet te vangen. Dit maakt *Kraut* tot een minstens even groot kijkfeest als *Maus* of *A contract with God*.
Verhaaltechnisch doorstaat Pontiac de vergelijking ook. Het verhaal van **Joop Pollmann** is boeiend. Als gedreven jongmens koos hij voor de idealen van de Duitse bezetter en vertrok hij als journalist naar het Oostfront. Na de oorlog verliep de aanpassing aan het nieuwe politieke klimaat uiterst moeizaam en misschien is dat de reden dat vader Pollmann in 1978 spoorloos verdween op Curaçao. Zoon Peter zit met talloze vragen die hij kernachtig samenvat tot 'Waarom vermist? & Waarom fascist?'. In *Kraut* ziet de lezer hem worstelen om het levensverhaal van zijn vader te reconstrueren en om enige zekerheid te krijgen. Een prachtverhaal dus.
Maar *Kraut* wordt tekort gedaan als alleen naar de technische kwaliteiten wordt gekeken. Naast het verhaal en naast de prachtige tekeningen is er nog iets dat dit boek tot enorme hoogte verheft: oprechte emotie. Pontiac wordt in dit boek persoonlijker dan hij in de hele *Pontiac Review*-reeks is geweest en stelt zich bijzonder kwetsbaar op. Zijn betrokkenheid met het onderwerp is merkbaar op iedere pagina en daardoor is *Kraut* een boek geworden dat meer overtuigt dan menig ander vakkundig gemaakt boek. Hij schrijft: 'Moet ik jou op je knieën zien, voordat ik kan zeggen dat ik van je houd, je mis? (...) Het voelt haast onfatsoenlijk om van een vader te houden met fascistische denkbeelden.' Uit zulke zinnen blijkt dat *Kraut* één van de zeldzame boeken is in stripland die echt over iets gaan. Dat is de belangrijkste reden dat de vergelijking met het werk van Eisner en Spiegelman meer dan terecht is. Pontiac heeft een meesterwerk gemaakt.

HW

De familie Doorzon 25: Doorzon is binnen

De Jager
Big Balloon 2000
ISBN 90-5425-565-X
Prijs *f* 12,95 / Bfr.259
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Rond 1980 toen *Nieuwe Revu* nog niet leek op het min of meer serieuze weekblad waarop het nu lijkt, wilde de redactie een familiestrip; net zoiets als *De familie Achterop* en *Jan, Jans en de kinderen*, maar dan anders – minder damesbladachtig, meer hard, stout en geil. De wensen resulteerden in een nieuwe stripfamilie: *De familie Doorzon*. De verschillende leden van deze familie waren typische exponenten van de grote stadsmensen van die tijd, maar, zo kan twintig jaar later vastgesteld worden, niet alléén van die tijd. In de loop van 25 albums zijn de karakters van de gezinsleden en aanverwanten eigenlijk niet wezenlijk veranderd. Veel meer veranderd is het tekenwerk. Leg je *Doorzon is binnen* naast, pak 'm beet, *De familie D.* uit 1983, dan valt op dat het tekenwerk nu vloeiender is en de inkleuring voller. **Gerrit de Jagers** stijl is ook ronder, 'aaibaarder' geworden. Waar de meeste mensen in twintig jaar vooral ouder worden en ook gaan ogen, zijn de leden van de familie Doorzon geen dag ouder geworden, maar ondertussen wel minstens zoveel veranderd. Hoewel De Jager de laatste jaren wel eens te kennen heeft gegeven dat het hem meer moeite kost om de tijdgeest in zijn albums te vangen, lijkt hem dat ook in *Doorzon 25* toch weer tamelijk gemakkelijk af te zijn gegaan. Voor deze keer is het één doorlopend verhaal, maar ook nu is er op elke pagina toch minstens een grap terug te vinden. Het verhaal, dat draait om een winnend staatslot, loopt op rolletjes; van pagina 1, waarop John Doorzon in het bezit blijkt van het lot van vijfentwintig miljoen, tot aan de laatste bladzijde, waarop een nieuw lot wordt aangeschaft. Weliswaar staat de spanningsboog niet bepaald strak - een echte climax ontbreekt -, maar de voortkabbelende verwikkelingen zijn vermakelijk genoeg om dit *Doorzon*-jubileumalbum geslaagd te kunnen noemen. Het had allemaal nog mooier kunnen zijn als op het bij mijn album gevoegde 'Zulthovensch Stadslot' onder de kraslaag niet de tekst 'jammer' had gestaan, maar 'Ja, een staatslot!'.

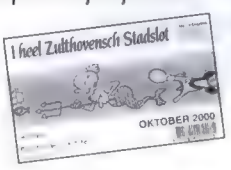

SR

Deogratias

Stassen
Dupuis 2000
ISBN 90-314-2285-1
Prijs *f* 26,50 / Bfr.530
(88 pagina's, kleur, h.k.)

Verhalen over de Holocaust hebben in mijn jeugd een onuitwisbare indruk achtergelaten. Emoties als boosheid, angst en machteloze woede wisselden elkaar in snelle vaart af. Ik verbeeldde mij als kind en puber dat ik ervoor kon zorgen dat nooit meer dergelijke misdaden tegen mensen begaan konden worden...
Jaren later en illusies armer merk ik dat ik op moet passen niet blasé te worden van al het gruwelijke nieuws in de media. Soms word ik wakker geschud en ben mij ervan doordrongen

dat – hoe cynisch dat ook klinkt - mensen elkaar nu eenmaal graag afmaken, het liefst in groten getale tegelijk. Er is immers altijd wel weer een genocide na de laatste, het houdt niet op.

Ik las bij voorbeeld **Art Spiegelmans** *Maus* en begreep dat het 'niet willen weten' dichtbij het 'laten gebeuren' staat. Daarom vind ik het zo moedig dat er niet alleen in romans en films, maar ook in stripverhalen gebeurtenissen weergeven worden 'die geen getuigen hadden moeten hebben'. Ik begreep dat ook dat mensen menselijk maakt: zich de slachtoffers herinneren en zich verzetten tegen het onrecht hen aangedaan.

Zo ook de slachting van Tutsi's door Hutu's in Rwanda, toentertijd in 1994. Deze genocide op bijna een miljoen Tutsi's vormt de tragische kern van het album van **Jean-Phillipe Stassen**. Hij is ermee in de prijzen gevallen, en krijgt er tijdens het stripfestival Angoulême de 'Prix René Goscinny' voor het beste scenario voor. En dat is meer dan terecht, want Stassen stelt zichzelf behoorlijk bloot aan kritiek door als witte, westerse buitenstaander zo'n complex drama te verbeelden. Maar hij doet het dan ook op een integere, aangrijpende wijze, met prachtig tekenwerk en oog voor nuances.

Stassen, die Rwanda in 1997 voor de eerste keer bezocht, is geen overlevende, geen 'getuige' die het verhaal kan navertellen. Hij is een Belgische striptekenaar die zijn persoonlijke frustratie en woede over het gebeuren professioneel neerzet, als een filmmaker die een waargebeurde tragedie dramatiseert door de daders en slachtoffers namen en persoonlijkheden te geven. Door de manier waarop Stassen dat doet, kan hij zich meten met de al eerder genoemde Spiegelman.

Deogratias grijpt aan en brengt de tragedie in Rwanda, die we dreigen te vergeten, weer terug in de herinnering. Ik praat nog niet over de collectieve herinnering, zoals de Tweede Wereldoorlog. Daarvoor zijn de verschrikkingen nog te weinig doorgedrongen in de politiek, media, kunstvormen of onze dagelijkse ervaringen en handelingen. Er zijn geen parlementaire enquêtes gehouden of toneelstukken opgevoerd, want met Rwanda had Nederland toch niets te maken. Rwanda's tragiek lijkt een momentopname, een kiekje in het album van de geschiedenis, maar Stassen weet op zijn manier de aandacht er weer op te vestigen. Het kiekje is uitvergroot tot een doorleefd portret.

Stassens verdienste is tevens dat hij geen karikaturaal Afrika neerzet; de beeldvorming die in veel Westerse hoofden heerst is veelal dat van elkaar afmakende Afrikanen; nergens in *Deogratias* komt dit clichébeeld tot uiting. Het is eerder de herkenning van het menselijk drama dat zich afspeelt in een ver, vreemd land, dat de lezer in staat stelt het van dichtbij te voelen. Alsof het je zelf zou kunnen overkomen. Wellicht ooit zo dichtbij als dat andere drama dat zich op Europese bodem afspeelde.

AD

Bloedbanden

Hermann & Yves H.
Lombard 2000
ISBN 90-5581-311-7 (h.k.)
ISBN 90-5581-310-9
Prijs *f* 23,50 / Bfr.470 (h.k.)
f 11,25 / Bfr.225
(56 pagina's, kleur, h.k. en s.k.)

De bloedbanden uit bovenstaande albumtitel hebben twee betekenissen. In de eerste plaats slaan ze op het auteursduo: tekenaar **Hermann Huppen** werkt voor de eerste maal op scenario van zijn bloedeigen zoon **Yves Huppen** (Brussel, 1967), die vijf jaar geleden bij Dupuis debuteerde met het soloproduct *Het geheim van de hondmensen*. De andere betekenis van de titel verwijst naar het verhaal zelf, waarin de jonge, naïeve politieagent Sam in een onheilspellende Amerikaanse metropool op jacht is naar een seriemoordenaar, maar via onheilsvisioenen binnendringt in een fellini-aanse hel waarin hij uitgroeit tot een hedendaagse Oedipus. Vreemd genoeg lijkt de gesuggereerde vadermoord er echter met de haren bij te zijn gesleurd, want *Bloedbanden* is in hoofdzaak een getekende *film noir*. De sfeer is grimmig en soms zeker eng, maar helaas willen de auteur net iets te graag *cool* zijn. Zo gaat het wat ver om lookalikes van **Humphrey Bogart** (als Philip Marlowe) en **Marlon Brando** (als *Godfather* Don Corleone) op te voeren, om maar te zwijgen van beeldcitaten van **Edward Hopper** (het beroemde cafégezicht) en **James Dean** in de regen. Stuk voor stuk zijn dit clichés die de boodschap eerder verzwakken dan versterken. Toch is *Bloedbanden* een onderhoudende thriller. Voor Huppen Junior geldt het als een leuk visitekaartje, voor Huppen Senior als een nuchter tussendoortje.

JM

XXe ciel.com: Mémoires 98

Yslaire
Talent 2000
ISBN 90-5165-109-0
Prijs *f* 42,50 / Bfr.850
(64 pagina's, kleur, h.k.)

Na lange afwezigheid laat **Yslaire** weer van zich horen: uitgeverij Talent bracht eindelijk het eerste album uit van *XXe ciel* (De twintigste eeuw) dat al veel eerder in Frankrijk verscheen. Ook in *XXe ciel* laat

Yslaire weer zien waar hij goed in is: dromerige, intrigerende verhalen, boeiende personages en magistraal tekenwerk. Het is 1998 en psychoanalyticus Eva Stern ontvangt anonieme e-mails met reeksen foto's die een beeld geven van de twintigste eeuw. Aan de hand van deze mysterieuze beeldenreeksen, reconstrueert ze met hulp van een studente haar levensgeschiedenis èn die van haar gestorven broer (die exact een hele eeuw omvat). Het album is allesbehalve een traditioneel beeldverhaal qua layout. Met behulp van het internet (*www.xxeciel.com*) en de experimentele vormgeving van het boek plaatst Yslaire dit werk buiten de traditionele stripkaders. Het is bewonderenswaardig dat hij zijn klassieke, ambachtelijke tekenstijl vermengt met nieuwe technieken, maar dat levert toch meer een grafisch album op dan een stripalbum. De teksten lopen overal als bijschriften onder de illustraties en zijn helaas slordig gezet - de knullige tik- en stijlfouten nog buiten beschouwing gelaten. Dat is even wennen, maar Yslaire's vertrouwde beeldtaal - fotografische decors, prachtige schetsen en steeds weer die engelen - maken veel goed.

PvC

De zang van de vampiers 3: Invloeden

Corbeyran & Guerineau
Talent 2000
ISBN geen (h.k.)
ISBN 90-5289-354-4
Prijs *f* 29,95 / Bfr.599 (h.k.)
f 16,50 / Bfr.330
(48 pagina's, kleur, h.k. en s.k.)

Sommige gegevens zijn zo kol-

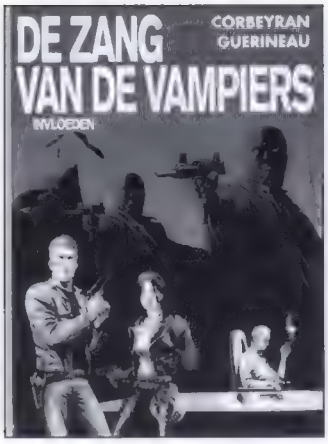

deriek dat het niet mogelijk is er een spannend verhaal over te maken. Zo kan een scenarist het niet maken een belastinginspecteur in alle ernst een gesprek met een zingende schemerlamp te laten voeren over de inzakkende postzegelmarkt, zonder dat hij alle geloofwaardigheid verliest. **Corbeyran** (pseudoniem van **Éric Corberand**) weet dat niet. Zonder ook maar de minste zelfrelativering verhaalt hij over op superhelden lijkende vampiers met enorme vogelvleugels wier optreden effect heeft tot op het hoogste regeringsniveau. Dergelijke kolder kun je als lezer niet serieus nemen en hoe meer de scenarist zijn best doet om te overtuigen, hoe belachelijker het gegeven wordt.

Tekenaar **Guerineau** heeft zijn collega-stripmaker niet afgeremd. Sterker nog, hij heeft het alleen maar erger gemaakt door de karakters met ernstige kijkende gezichten af te beelden en de soms wel erg kunstmatig ingevoerde actiescènes zwaar aan te dikken. Maar oppervlakkig bezien ziet zijn werk er niet onaardig uit; hij kiest leuke camerastandpunten, weet zijn karakters herkenbaar neer te zetten en waagt het zelfs om incidenteel een beetje van stijl te wisselen. Deze vaardigheden geven dit album zijn enige charme. Hopelijk vindt Guerineau snel een andere scenarist.

HW

De dikke Vader & Zoon

Van Straaten
Harmonie 2000
ISBN 90-6169-603-8
Prijs ƒ34,90/ Bfr.700
(1008 pagina's, zwart/wit, s.k.)

In zijn cartoons is **Peter van Straaten** de man van de snelle en vaak meedogenloze observatie. Zijn platen zijn 'oneliners'. In zijn bekende strip *Vader & Zoon* toonde hij zijn andere, meer begrijpende en breedsprakige kant. De stroken van de dagelijkse krantenstrip zijn niet alleen op papier, maar ook in de verhaallijn meer uitgerekt. Toch lijkt ook daar, net als in zijn cartoons, de tijd stil te staan. Van enige echte ontwikkeling van de karakters is geen sprake. In de bijna twintig jaren dat de strip verscheen - van 1970 tot 1987 - bleven vader en zoon gevangen in dezelfde rolpatronen. Zoals dat overigens ook hoort bij een permanent generatieconflict, het thema van de serie. We kunnen dat conflict nu opnieuw beleven. Liefst 501 stroken zijn namelijk onlangs door uitgeverij De Harmonie samengebundeld in een dik boekwerk in oblong-formaat.

Het generatieconflict was het product van de 'eindeloze jaren zestig', zoals de historicus **Hans Righart** de periode van de 'culturele revolutie' typeerde. Die begonnen zo'n beetje in 1964 en leken voor veel van de betrokkenen nooit meer op te houden. Van die tijd bestrijkt Van Straatens strip de lange nasleep: de jaren zeventig en een stuk van de jaren tachtig. Als je *De dikke Vader & Zoon* doorbladert, blijkt dat woordje 'eindeloos' wel heel toepasselijk. Veel voortgang zit er zeker niet in het leven van de vader op middelbare leeftijd en de eeuwige student die zijn zoon is. Hun gespreksstof blijft hetzelfde: eindeloos gemopper over het late opstaan van de zoon, over de demonstraties die hij organiseert, over de meisjes die hij in huis haalt, en

EN VERDER...

✷ ***Buck Danny 49: De nacht van de slang*** *(Bergèse, Dupuis). Het is steeds moeilijker om potentiële brandhaarden te vinden waar piloot Danny met zijn collega's Tumbler en Tuckson het onrecht kan bestrijden. Dit keer gaat Danny de strijd aan met Noord-Korea. In nachtelijke 'dogfights' neemt de F-22 Raptor het op tegen de MIG 21 en MIG 29. Onder het motto: 'Ik zal je leren, smerige lakei van het kapitalisme!', vuurt een Noord-Koreaanse piloot op het toestel van Danny. De Amerikaan echter blijft de gentleman zelve als hij even later een Noord-Koreaanse gevangen neemt: een vrouw betekent 'niet schieten'. Zo kennen we hem.*

(EC)

WONDERLAND
VOOR AL UW STRIPS!
WWW.WONDERLANDSTRIPS.NL

✷ ***Disney Filmstrip: Teigetjes Film*** *(onbekende auteurs, VNU Tijdschriften). Stripadaptaties van tekenfilms blijven altijd een 'afgeleide van'. Dit album - alleen geschikt voor kinderen - biedt het letterlijke verhaal van de film met opvallend fraai teken- en inkleurwerk.*

(PvC)

✷ ***El Dorado 'Het Land van Goud'*** *(Munuera, Dargaud). Acceptabel tekenwerk van de matige film uit de Dreamworks-studio's, die met Dargaud in zee ging om dergelijke boekproducties uit te brengen. Prima voor de kids die thuis willen nagenieten van de film. DreamWorks was overigens ontevreden over de kleuren in het album, waardoor het album pas een maand n· de filmrelease verkrijgbaar was.*

(PvC)

✷ ***De geheime driehoek 2: De jongeman in de lijkwade*** *(Convard/ Falque/Gine/Stalner/Wachs, Glénat). Een intrigerend deel over één van de topgeheimen van het Vaticaan: niet Jezus is aan het kruis gestorven maar zijn broer. Deze tijdbom onder de fundamenten van het christelijke geloof dient onschadelijk gemaakt te worden. De arm van Rome is lang en gewelddadig zo ondervinden de onderzoekers van de Meyerstichting, belast met het wetenschappelijke onderzoek naar de dood van Jezus. In deze langlopende serie, de delen 3-7 staan immers al aangekondigd, werken maar liefst vier tekenaars dit gegeven gezamenlijk minutieus uit. Bovendien is de fraaie cover van dit deel van André Juillard.*

(JdL)

✷ ***Het gekroonde hart 3: De dwaas van de Sorbonne*** *(Moebius/Jodorowsky, Oog & Blik). Van zijn Franse uitgever moest Jean Giraud deel drie en vier van deze reeks in één album proppen, zo meldt hij in Stripschrift 328. Dit resulteert in soms extreem kleine plaatjes, maar deze visuele chaos blijkt het psychedelische scenario optimaal te ondersteunen. Veel melige ongein op de vierkante meter dus. In Nederland is de reeks na twee verramsjte Big Balloon-albums verhuisd naar Oog & Blik. Speciaal voor de gelegenheid siert Moebius de cover op met een portret van Hansje Joustra.*

(JM)

✷ ***Jan, Jans en de kinderen 27*** *(Studio Jan Kruis, VNU Tijdschriften). Na een aarzelend begin lijkt Studio Jan Kruis hoe langer hoe meer z'n draai te vinden. Het tekenwerk lijkt levendiger dan ooit en met name de plotjes hebben meer pit en karakter gekregen. Een welkome frisse wind in de reeks en een aanrader voor hen die 'Jan, Jans' al een paar jaartjes in de kiosk links hebben laten liggen. Zéér de moeite waard.*

(PvC)

✷ ***Het leven is lijden 3: Rien ne va plus!*** *(Thiriet/Larcenet, Dupuis). Als u zich kunt voorstellen welke problemen Mozes had om een bord soep te eten, is dit album een aanrader. Er zijn betere cartoonisten,*

over de krakkemikkige vogelhuisjes die hij elk voorjaar in de tuin opbouwt. Eindeloos is ook het geklets over relatieproblemen. Maar, leuk blijft het wel.
Het aantrekkelijke van de strip ligt, afgezien van de trefzekere tekeningen, ongetwijfeld in de begripsvolle manier waarop Van Straten zijn onderwerp benaderde. Geboren in 1934 en dus zelf in leeftijd halverwege de generatie van de opstandige *baby boomers* en die van hun ouders, kon hij onpartijdig zijn. Zijn vader en zoon zijn in al hun onbeholpenheid beiden even sympathiek. Van Straaten koos voor zijn strip ook het geschikte toneel. Hij liet die andere, vergeten kant zien van de culturele revolutie: het dagelijks leven thuis - het strijdtoneel van de dagelijkse botsingen tussen ouders en hun kinderen die beide worden geplaagd door het moderne verschijnsel van de verlengde puberteit. Van Straaten beschreef het afstandelijk als het script van een toneelstukje waarvan de rollen door de betrokkenen bijna plichtmatig worden ingevuld.
Die verlengde puberteit is er nog steeds. Maar, is de strip daarom ook nog steeds actueel, zoals de aanbeveling op de achterflap van het boek luidt? De sfeer van de tekeningen en dialogen is voor hedendaagse ouders en hun kinderen zeker niet langer herkenbaar. In zijn tijd was de serie uiterst populair. In 1974 werd er door de AVRO zelfs nog een televisieserie van gemaakt - **Guus Hermus** en **Gees Linnebank** speelden de hoofdrollen. Intussen is de tijdgeest toch aanzienlijk veranderd. De cultureel-politieke uitingen van de jaren zestig waren na vijftien jaar wel zo'n beetje verdwenen. In het gezinsleven is de erfenis van de jaren zestig - inclusief het generatieconflict - een gewoon deel van het alledaagse leven geworden. De scherpe kantjes en het onbegrip zijn er vanaf. Aan die relativering heeft Van Straaten zeker bijgedragen. De stereotypen en hun strijdvragen zijn echter veranderd. Net als de *Kronkels* van zijn grote inspiratiebron **Simon Carmiggelt** laat Van Straatens strip zich nu lezen als een commentaar op een verdwenen tijd. Een mooi commentaar, dat zeker.

GT

maar 'Het leven is lijden' is een prettig leesbare verzameling inventieve cartoons. *(PvC)*

✷ ***De rovers van Keizerrijken 6: De bloedige week*** *(Dufaux/Jamar, Glénat). Met 'de bloedige week' wordt meestal de periode bedoeld waarin de Franse regering een einde maakte aan de Parijse Commune. Vreemd genoeg begint deze gewelddadige episode uit de Franse geschiedenis pas op de laatste pagina van dit boek. Desalniettemin vallen er genoeg doden in dit album en verkeert De Dood op het toppunt van zijn macht in dit macabere historische drama. De horrorelementen maken het verhaal ongeloofwaardig, maar dit wordt goedgemaakt door de sterke karakters.* *(HW)*

✷ ***De Smurfen 21: De Smurfendreiging*** *(Maury/Parthoens/Culliford, Lombard). Op zich een prima jeugdstrip: scenaristen Parthoens en Culliford proberen in de geest van Peyo de reeks voort te zetten, maar de 'spirit' van weleer is wat ver te zoeken. !!* *(PvC)*

✷ ***Sneeuw 11: Berichten uit de buitenwereld*** *(Gine/Convard, Glénat). Deze sfeervolle en overtuigende sciencefiction-thriller is ondanks zijn complexiteit toch nog redelijk spannend. Rita verzorgde de prachtige en levendige inkleuring van de saaie tekeningen.* *(HW)*

✷ ***'Vergeten' in Annam*** *(Lax/Giroud, Dupuis). Indrukwekkend tweeluik over Franse soldaten die tijdens hun stationering in Vietnam overliepen naar de idealistische lokale verzetsstrijders. Nu eindelijk als integrale uitgave verschenen, met voorin het boek een zeer relevante politieke uiteenzetting van scenarist Frank Giroud. Enige kanttekening: in dit betoog is hij soms duidelijker dan in het stripverhaal zelf.* *(JM)*

VIDEO/DVD

Tarzan

Buena Vista 2000
(±85 minuten, Alle leeftijden)

Broeierige oerwoudscènes, weergaloze actie, en dit alles overgoten met een rasechte Disney-dressing, maken deze *Tarzan*-tekenfilm tot een hoogtepunt in zijn genre. Jammer genoeg komt deze tekenfilm met zijn machtige decors veel beter tot zijn recht op het grote scherm van een bioscoop dan op video.
De film is degelijk gemaakt. De oerwouddecors zijn soms zelfs geniaal. Er is bij voorbeeld een prachtige scène met een fascinerend berglandschap en grote watervallen. Naar dit decor, wat eigenlijk heel on-Disney is, kun je ademloos enkele minuten kijken, maar helaas duurt deze scène maar enkele seconden.
Jammer is het ook dat ze bij Disney, net als bij zoveel filmmakers vòòr hen, niet het originele verhaal van **Edgar Rice Burroughs** hebben gevolgd. Maar dit weten alleen de onder de wereldbewoners. Hoewel dit Disney-*Tarzan*-verhaal geen getrouwe kopie is van het Burroughs-origineel zijn, kent het wel de sfeer die Burroughs in zijn boek(en) creëerde. Al is het nu gemixt met een modern sausje, zodat het ook verteerbaar is voor het publiek van nu.
Eén van de sprankelende hoogtepunten is natuurlijk de figuur van Jane, een pittig vrouwtje met de stem van **Katja Schuurman**. De Nederlandse nasynchronisatie is als vanouds goed, maar je mist echter in die versie wel het stemgeluid van **Phil Collins**. Alleen tijdens de aftiteling kunnen we genieten van zijn Engelse songs. Niet erg consequent trouwens. Erg Disney zijn de bijfiguren in Tarzans leven: de apen en de olifanten. En natuurlijk loopt er ook weer een slechterik door het beeld. *Tarzan* is met behulp van moderne technieken en nieuw ontwikkelde computerprogramma's een pronkstukje geworden. Het kleurgebruik lijkt perfect, en de decors zijn zoals oerwouddecors moeten zijn. De sfeer van de oerwoudplaatjes ademt een authenticiteit, die veel andere *Tarzan*-films missen. Prachtige achtergronden zonder gepriegel met veel details tonen de ware klasse van de Disney-tekenaars. Een vondst is de manier waarop Tarzan zich door het oerwoud beweegt. Hij lijkt over de met mos begroeide boomtakken te skaten...

HvdZ

De uitroeptekens staan voor de volgende waarde-oordelen:

!!!!!	grote klasse!
!!!!	goed
!!!	redelijk
!!	matig
!	slecht
...	abominabel

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN

JAVASTRAAT 22
ENSCHEDE 053-4305261

Expo Mattotti in België

Vzw Beeldbeeld organiseert de eerste overzichtstentoonstelling over de Italiaanse tekenaar **Lorenzo Mattotti** (*Vuren*, *De man aan het raam*, *Fluister*) in Vlaanderen. *Lorenzo Mattotti – beeld, verhaal, kleur, lijn* loopt van 8 februari tot 1 april in Tweebronnen, het cultureel centrum in Leuven. Op de expositie zijn meer dan 300 werken te zien, voornamelijk stripplaten, illustraties en schilderijen. Verder worden de animatiefilm *Eugenio* en een videoreportage over zijn werk vertoond. Ook is er een catalogus te koop en kunnen bezoekers strips, boeken, zeefdrukken en posters van Mattotti kopen.

De organisatie Vzw Beeldbeeld streeft ernaar het grote publiek te overtuigen van de artistieke mogelijkheden van het beeldverhaal. Eerder al stelde het een dubbelexpo samen rond de Amerikaanse stripauteurs **Chris Ware** en **Daniel Clowes**.

Tweebronnen, Diestsestraat 46, Leuven. Open: 12-18 uur, behalve op woensdag: 12-20 uur. Maandag gesloten. Info: *http://www.beeldbeeld.org*

RS

Carol Voges overleden

Op dinsdag 9 januari overleed op 75-jarige leeftijd **Carol Voges** in het Rosa Spierhuis in Laren.

Al in de Tweede Wereldoorlog maakte hij van tekenen zijn beroep. Eerst op de tekenfilmstudio van **Joop Geesink**, en de laatste oorlogsjaren bij **Marten Toonder**. Na de oorlog ging hij verder als freelancetekenaar en werd wereldberoemd in Nederland door de *Pa Pinkelman*-verhalen die hij samen met **Godfried Bomans** maakte. Het zou tevens het hoogtepunt van zijn carrière betekenen, want tot op de dag van vandaag wordt hij met deze strip geassocieerd.

Uiteraard heeft hij veel meer gedaan dan dat. Hij heeft een tijd lang gagstrips van *Sjors* getekend, maar ook eigen creaties als *Dinkie en Opa* en *Jimmy Brown*.

Door stripverzamelaars werd over het algemeen wat neergekeken op het werk van Voges. Mensen doen altijd wat lacherig over de vele bewegingsstreepjes die hij rond zijn figuren tekende en hem wordt ook wel een 'stuivertjesstijl' verweten, omdat hij al zijn figuren altijd uit rondjes opbouwde. Toch waren het juist deze elementen die hem bij kinderen zo populair maakte.

FOKKE & SUKKE
WILLEN OOK DE OUDERE LEZERTJES AAN ZICH BINDEN
NEE.
ZO POPULAIR ALS PA PINKELMAN EN TANTE POLLEWOP SULLEN WIJ NOOIT WORDEN
DAG CAROL!

Carol Voges is overleden. Een vakman met een zeer herkenbare stijl. Bekend als tekenaar van Pa Pinkelman, de strip die van 1945 tot 1953 in onze Volkskrant stond.
Ik kende hem als tekenaar van Sjors en Sjimmie en Dinkie en Opa. Hij illustreerde ook veel kinderboeken (Pietje Puk!) en werkte voor Donald Duck en Sesamstraat.

Zo illustreerde Voges vele tientallen boekjes voor beginnende lezertjes - zoals *Tup en Joep* en *Pietje Puk* - en ondanks dat veel van deze titels al meer dan dertig jaar oud zijn, zijn ze nog steeds verkrijgbaar.

De laatste jaren werkte Voges hoofdzakelijk voor *Bobo*, waarvoor hij *Sesamstraat*-tekeningen maakte, en ook die waren populair bij de kleintjes.

Maar zoals gezegd, voor de stripwereld bestond hij nauwelijks. Er zijn in de loop der jaren maar een handvol interviews met hem verschenen en de enige prijs die hij in ontvangst mocht nemen was de Brabant Strip Sympathie-prijs 1992.

Veel striptekenaars keken wel tegen Voges op. Niet zozeer om zijn tekenstijl, alswel door zijn benadering van het tekenen. En hij hoorde tot de eerste generatie tekenaars, die latere generaties aanzette tot het zelf striptekenaar worden. Het is dan ook mooi om te zien dat Voges niet helemaal vergeten is gestorven. In *NRC-Handelsblad* namen Fokke & Sukke afscheid van hem en in *de Volkskrant* deed Sigmund hetzelfde.

Een eresaluut voor één van de laatste oudgedienden in het Nederlandse striplandschap.

RvdN

Dupa overleden

Op 8 november 2000 werd de stripwereld opgeschrikt door het zoveelste sterfgeval in het millenniumjaar: op 55-jarige leeftijd blies **Dupa** in het Belgische plaatsje Ottignies de laatste adem uit. De voormalige assistent van de afgelopen jaar eveneens overleden **Greg** dankte de meeste bekendheid aan zijn eigen stripheld *Dommel*, die jarenlang een gezichtsbepalende rol speelde in het weekblad *Kuifje*.

Als **Luc Dupanloup** wordt Dupa op 12 februari 1945 geboren in Montignies-sur-Sambre, een dorpje in de streek van Charleroi. Aangemoedigd door **Maurice Tillieux**, de schepper van *Guus Slim*, schrijft hij zich als tekenvaardige scholier in op de Academie van Beeldende Kunsten in Brussel, waar hij drie jaar lang tekenlessen volgt. Na afloop daarvan ontmoet hij **Michel Regnier** (Greg), destijds hoofdredacteur van *Kuifje*, en wordt diens assistent. Dupa werkt onder meer mee aan *Olivier Blunder*, waarvoor hij de achtergronden tekende. In 1968 vraagt Greg hem om een eigen gagstrip te bedenken. Dupa ontwerpt een grote witte haarbal op poten: een goedmoedige hond die de naam van een bot meekrijgt, *Cubitus* (ellepijp). In het Nederlands heet het dier Dommel. Op 16 april 1968 maakt deze trouwe viervoeter zijn entree in *Kuifje*. Inmiddels telt de door Lombard uitgegeven reeks *Dommel* 37 titels. In februari 2001 verschijnt nummer 38, getiteld *Dommel, je bent me er eentje!*.

Dupa heeft meer getekend dan alleen *Dommel*. In 1971 neemt hij *Chlorofyl* over van **Raymond Macherot** en tekent deze strip vijf jaar lang, op tekst van Greg en later **Bob de Groot**. In 1980 bedenkt Dupa de komische avonturenreeks *Niky*, over een nuchtere truckchauffeur. Van deze tweede eigen reeks verschijnen slechts drie albums. In 1988 besluit een animatiestudio om Dupa's meest succesvolle serie *Dommel* te bewerken tot een reeks van 104 korte tekenfilms, bestemd voor televisie. Nog regelmatig worden deze tv-filmpjes uitgezonden door verschillende televisiestations in Europa, de Verenigde Staten en het Midden-Oosten. Voor Dommel is 1994 een topjaar: de striphond krijgt van de Belgische posterijen een eigen (kinder)postzegel en wordt op een Brusselse muurschildering vereeuwigd met Manneken Pis.

Abrupt is er nu een einde gekomen aan deze bescheiden successtory. De medewerkers van uitgeverij Lombard laten in een officieel communiqué weten diep bedroefd te zijn over Dupa's overlijden. 'Luc Dupanloup behoorde tot de familie en was op alle belangrijke bijeenkomsten aanwezig. Zijn dood zal een leegte achterlaten... die ook Dommel zelf nooit zal kunnen vullen.'

JM

Imaginaire Vrije Vlucht

In 1988 begon uitgeverij Dupuis met haar prestigieuze collectie *Vrije Vlucht*. In de deze serie worden op zich staande verhalen opgenomen van gerenommeerde striptekenaars en -schrijvers. Inmiddels verschenen er al meer dan vijftig delen en bevat de reeks al menig stripparel, zoals *Een wereld zonder kwaad* van Lepage en *Het uitstel* van Gibrat.

Dupuis vond het na twaalf jaar tijd worden om iets bijzonders te doen rond deze reeks. Ze vroegen alle auteurs die ooit iets voor de *Vrije Vlucht*-reeks hebben gemaakt, om een tekening te maken gebaseerd op hun album en deze prenten zijn nu gebundeld in - het helaas alleen in het Frans verschenen - *Aire Libre. Une exposition imaginaire. Le catalogue*. Dit boek is de catalogus van een imaginaire tentoonstelling en bevat in totaal 41 prenten. Het bevat tekeningen van onder andere **Hermann**, **Cosey**, **Frank** en **Hausman**.

Dat maakt het een prachtig kijkboek en natuurlijk ook een staalkaart van wat deze reeks te bieden heeft. Daarnaast bevat het boek biografieën en foto's van de auteurs en een korte inhoud van de boeken.

RvdN

Monografie Tibet

Onlangs verscheen bij Lombard - helaas alleen in het Frans - een monografie over **Gilbert Gascard**, beter bekend als **Tibet**, geschreven door **Patrick Gaumer** (ISBN 2-80361-581-9, prijs Bfr.926 (±¶46)).

Tibet geniet al sinds de jaren vijftig be-

kendheid met zijn serie *Chick Bill* en alsof die serie hem nog geen werk genoeg bezorgde, maakt hij sinds eind jaren zestig ook nog de serie *Rik Ringers*, waarvan gemiddeld twee albums per jaar verschijnen! Maar Tibet heeft nòg meer gedaan, zo blijkt uit het fraaie *Tibet, la fureur de rire*. Zo tekende hij menig karikatuur van collegatekenaars en bekende wereldburgers, maar assisteerde hij bij voorbeeld ook andere tekenaars bij hun werk. Eén van de aardige anekdotes die bij voorbeeld te lezen valt, is dat hij **Willy Vandersteen** te hulp is geschoten bij het inkten van één pagina uit het *Tijl Uilenspiegel*-album *Opstand der Geuzen*. Vandersteen kwam er niet uit en vroeg Tibet hem te helpen.

Overigens riep ook Tibet wel eens de hulp van anderen in. Zo tobde hij met het omslag voor het album *Valstrik voor Rik Ringers*. Daarop wordt Ringers bedreigd door een zwarte panter, maar het lukte Tibet maar niet om de panter op de juiste manier op het papier te krijgen. Hij vroeg

toen aan niemand minder dan **Paul Cuvelier** de panter voor hem te tekenen.

Ook leren we waar Gascards pseudoniem vandaan komt. Gascards broer **Pierrot** had moeite met de naam Gilbert en verbasterde de naam van zijn broer tot: Ti...bet.

Zo valt er dus veel te lezen in dit boek, maar bovenal valt er ook veel te zien. Het album, dat overigens 160 pagina's telt, is geïllustreerd met letterlijk honderden illustraties in kleur. Van vakantiefoto's tot omslagen van het weekblad *Tintin* en natuurlijk veel niet eerder gepubliceerd materiaal.

Eerlijkheid gebied wel te zeggen dat de tekst af en toe wat overdreven positief is, maar dat mag de pret niet drukken.

RvdN

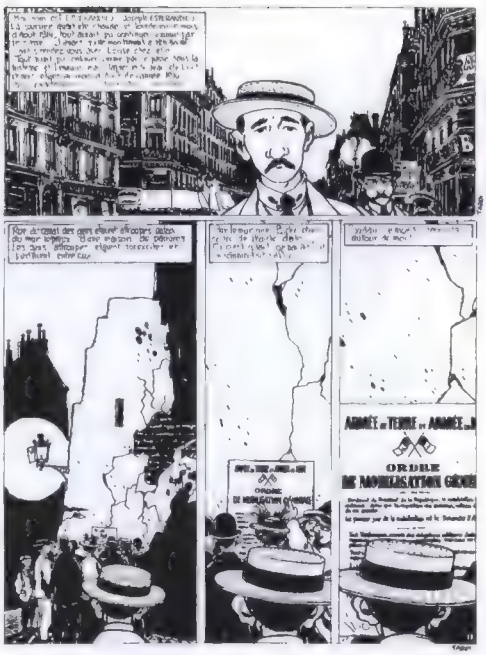

Tardi onder de loep

In het jongste meesterwerk van **Jacques Tardi** - *De verloedering* - ziet *Brabant Strip Magazine* aanleiding om de lange carrière van de tekenaar nog eens tegen het licht te houden. Een artikel van **Donald van de Vel** dat eerder verscheen in *Kopstukken*, als bijlage bij *De vrijzinnige lezer*, werd afgestoft en na toevoeging van een kritische beschouwing van *De verloedering* opnieuw geplaatst, en wel in nummer 81. Van de Vel hanteert een rechtlijnige visie op de artistieke ontwikkeling van Tardi: de jaren bij *Pilote* resulteerden in het onbegrepen meesterwerk *De ijsdemon* maar pas met *Isabelle Avondrood* en zijn werk voor *(A suivre)* krijgt Tardi de waardering die hij verdient. Behalve de chronologische lijn trekt de auteur vervolgens ten onrechte geen directe lijn van de illustraties voor de romans van de Fransman **Céline** (*Reis naar het einde van de nacht*, en de om onbegrijpelijke redenen nooit in het Nederlands verschenen geïllustreerde versies van *Dood op krediet* en *Kanonnenvoer*) naar Tardi's *chef d'oeuvre Loopgravenoorlog* uit 1992. Voor wat betreft het mensbeeld, thematiek en beschrijving van het menselijk tekort ligt Tardi's 'sleutelroman' in het rechtstreeks verlengde van Céline's romans. Een gemiste kans voor Van de Vel. Aardig is overigens wel dat *Brabant Strip Magazine* een drietal platen uit de vroege jaren '70 toont, die pas in 1982 in sterk gewijzigde vorm in de voorpublicatie van *Loopgravenoorlog* in *(A suivre)* werden gepubliceerd. Met gepaste trots wordt gemeld dat de platen in een lade verdwenen en vergeten waren maar dat 'onze bekende speurzin' ze aan het licht bracht. Onduidelijk blijft echter wie zoveel speurzin aan de dag heeft gelegd, de auteur van het artikel of de redactie van *Brabant Strip Magazine*.

Vervolgens heeft Tardi zich gewaagd aan de 'polar', detective-verhalen op scenario van onder anderen **Leo Malet** en **Didier Daeninckx**. Geheel terecht roemt Van de Vel Tardi's sublieme, zwart/witte sfeerbeelden van de Parijse banlieus. Naast *Loopgravenoorlog* vormen de polars het hoogtepunt in Tardi's oeuvre. Kritiekloos schaart de auteur helaas ook *Dodelijke spelletjes* in deze categorie. Deze bewerking (in kleur) van een roman van **Geo-Charles Veran** haalt echter zeker niet het niveau van Nestor Burma, détective de choc. *De verloedering* doet dat echter wel. Met veel oog voor detail zet Van de Vel uiteen hoe Tardi zijn afkeer voor moderne architectuur heeft overwonnen èn omzeild.

Meer info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België, of via e-mail: *www.ping.be/brabantstrip*

TB

Doorstart Zack

Kent u *Wham!* nog? Dit stripweekblad verscheen in 1979 en 1980 in Nederland met strips als *Ronnie Hansen*, *Dan Cooper*, *The Gentlemen*, *De gringo's*, *Barracuda* en *Jeremiah*. *Wham!* was geen lang leven beschoren. Het concept - een mix van avonturenstrips en korte gags - was geënt op het Duitse *Zack* (startte begin jaren zeventig). Dit blad hield het aanmerkelijk langer uit, maar legde uiteindelijk ook het loodje.

Maar inmiddels is er in Duitsland een doorstart van *Zack* geweest. Het verschijnt bij Mosaik Steinchen für Steinchen Verlag. Het is geen weekblad meer, maar komt maandelijks uit. Er zijn al weer zo'n twintig nummers uitgebracht. Toch heeft *Zack* zijn draai nog niet gevonden. Het weet niet goed te kiezen: met strips als *Biggles*, *Blueberry*, *Luc Orïent*, *Dommel* en *Soda* speelt het op safe. Maar op de vele redactionele pagina's bespreekt het allerlei moderne ontwikkelingen op de Duitse stripmarkt. In het november-nummer staat een strip van Duitse makelij: *Das Millionenspiel* van **Andreas Kukuk**. Jammer dat de uitgeverij het niet aandurft om de meerderheid van de strips uit Duitse verhalen te laten bestaan. Dat zou pas een

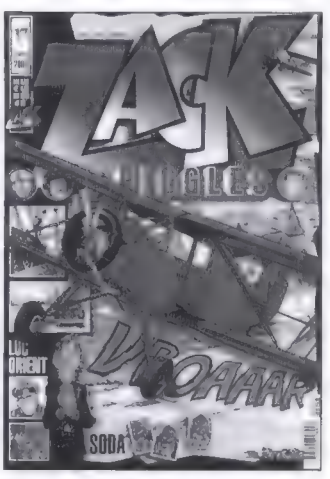

oorspronkelijk blad hebben opgeleverd. Nu is *Zack* teveel van het oude, en we weten nu hoe dat is afgelopen.

Een los nummer kost DM 8,90.

Meer info: telefoon (+49)5175-980230 of via de website *www.zack-magazin.com*

RS

Zone 5300 is online

Begin december heeft *Zone 5300* eindelijk haar officiële website gelanceerd. Het project is langdurig vertraagd door het uitblijven van ƒ10.000 subsidiegeld (Bfr. 200.000), dat verbonden was aan de

24 BEELDJES PER SECONDE

• Een veiling van originele Disney-stukken in een videotheek in Dordrecht heeft 20.000 gulden opgeleverd. Het hoogste bod à 3700 gulden was voor een nooitgebruikte, handgemaakte driedimensionele scène uit de animatiefilm **Sneeuwwitje**. Een beeld uit dezelfde film waarin Sneeuwwitje wordt gekust door de prins ging voor 2500 gulden van de hand.

• De douane in het Zuid-Franse Arles heeft afgelopen maand 15.000 nepartikelen van Disney en Warner Bros in beslag genomen. Het gaat om zaken als rugzakjes met Mickey Mouse en klokjes met Tweety.

Stripmuseumprijs die de *Zone*-redactie eind '98 kreeg toegekend. Het Groninger Stripmuseum i.o. kampte sindsdien met liquiditeitsproblemen en probeerde de betalingsverplichting met bureaucratisch gehakketak uit te stellen. Nu er dan toch gewoon schijnt te zijn betaald, is *www.zone5300.nl* eindelijk operationeel. De site, met als eyecatcher het vertrouwde *Zone*-hondje, ziet er verzorgd en overzichtelijk uit. De content bestaat uit artikelen (cd-recensies en info over tekenaars of exposities) en online-strips: cartoons van **Djanko**, *Gutsman*, *Fokke en Sukke*, *Olga* (**Farida Laan**) en *Konki Kru* (**Andy**). Liefhebbers kunnen met elkaar discussiëren in een chatbox genaamd 'Darkroom'. Voor dit discussieforum is wel een wachtwoord nodig, dat te lezen is in het papieren tijdschrift. Dat is een leuk staaltje van kruisbestuiving tussen het blad en de website.

JM

Oli4 maakt 5e Agender

Wie genoeg heeft van zijn Strip- of Succes-agenda kan bij tekenaar **Olivier Rijcken** (beter bekend als **Oli4**) terecht voor de *Agender*. Het is voor het vijfde jaar in successie dat hij deze handzame A3-jaarplanner op de markt brengt. Nieuw dit jaar is dat de *Agender* aan twee kanten fullcolour is bedrukt en dat hij niet louter illustraties bevat, maar ook een viertal stripstroken. De *Agender 2001* kost *f*4 (Bfr. 80) per stuk, maar wie er vijf of zelfs tien tegelijk afneemt betaalt respectievelijk *f*15 (Bfr.300) en *f*25 (Bfr.500). Porti zijn in deze bedragen verrekend. Het geld kan worden overgemaakt op rekening 36.70.56.623, t.n.v. Olivier Rijcken, Krommenie, en onder vermelding van eigen naam en adres.

Meer info: Wilhelminastraat 4, 1561 ZT Krommenie, telefoon (+31)(0)75-62189 58, of via e-mail: *oli4@xs4all.nl*

JM

Typex in de Volkskrant

Striptekenaar **Typex** is vooral bekend van zijn strips in *Zone 5300* en zijn illustraties in *Oor*. Sinds enige tijd tekent hij voor *de Volkskrant*, in het bijzonder de kleurenbijlage op zaterdag. Van dit bijvoegsel was de aflevering van 23 december 2000 zelfs getooid met een prachtige cover: een pastiche op de kerstviering door het moderne Nederlandse gezin. Waarvan akte.

RS

Nieuwe animatie van Tom & Jerry

Cartoon Network zal in het eerste kwartaal van dit jaar een nieuw *Tom & Jerry*-filmpje vertonen, getiteld *Mansion Cat*. De productie van de tekenfilm-serie stopte eind jaren zestig. In de nieuwe aflevering moet Tom op het huis passen nadat zijn baasje de deur uit is. Dat loopt natuurlijk fiks uit de hand, maar dan wel in een moderne uitvoering. Dat betekent dat de achtervolgingen en knokpartijen tussen kat en muis funest zijn voor de videorecorder, het waterbed, de magnetron en de vaatwasser.

Regisseur **Karl Toerge** heeft van *Mansion Cat* een eerbetoon aan de geestelijke vaders **Joe Barbera** en **Bill Hanna** (en MGM-producer **Fred Quimby**) en hun klassieke *Tom Cat & Jerry Mouse*-reeks (na het sluiten van de MGM-animatiestudio in 1957 werd het daarna slappe imitatie) gemaakt. Hun eerste *Tom & Jerry*-filmpje *Puss gets the boot* werd in 1939 vertoond. In het nieuwe filmpje van zeven minuten is de huiseigenaar een geanimeerde versie van de inmiddels 89-jarige Joe Barbera, die samen met de 90-jarige Bill Hanna het duo bedacht). Ook hangen er foto's van Hanna en Barbera aan de muur.

Bron: de Volkskrant

Oosterburen in Venlo

In het onlangs geopende Limburgs Museum in Venlo loopt tot en met 4 maart de tentoonstelling *Hallo Nachbar!... Dag buurvrouw!*. De expositie geeft een overzicht van Nederlandse en Duitse cartoons die de soms moeizame relatie tussen beide landen becommentariëren. Er zijn ruim negentig spotprenten te zien van onder meer **Peter van Straaten**, **Stefan Verwey**, **Jos Collignon**, **Heiko Sakurai**, **Dieter Hanitzsch**, **Burkhard Mohr** en **Sebastian Krüger**. Het levert vaak bijtende en herkenbare grappen op. Op een tekening van **Arend van Dam** bij voorbeeld zegt een fietser tegen Duitse toeristen in een auto die de weg naar het station vragen: 'Immer gerade aus...'. Het bordje 'station' wijst echter de totaal andere kant op.

De tentoonstelling is in een initiatief van de Duitse ambassade. Doel ervan is om bezoekers een spiegel voor te houden: aan de ene kant kunnen ze lachen om de cartoons over wederzijdse vooroordelen, aan de andere kant gaat het ook om de vraag waarom er eigenlijk gelachen wordt. Als standplaats is Venlo waarschijnlijk de beste plek. Deze grensstad wordt vooral in het weekeinde overspoeld door duizenden Duitse koopjesjagers en dat wekt geregeld wrevel. Limburgs Museum, Keulsepoort 5, Venlo. Open: dinsdag tot en met zondag van 11-17 uur. Op donderdag van 11-20 uur. Tijdens carnaval (24-27 februari) gesloten.

RS

Flitsen

IJs en weder dienende vindt op zondag 25 maart de vijftiende editie van de Leidse Stripdag plaats. Traditioneel wordt er tijdens dit evenement weer een speciaal flesje bier gepresenteerd, ditmaal voorzien van een etiket door hoofdgast Peter van Dongen. **Tekenaars van** *De stripper* **verzorgen een workshop. De gratis stripdag (open van 12 tot 17 uur) wordt gehouden in de Centrale Bibliotheek van Leiden, Nieuwstraat 4. Info: telefoon (+31)(0)71-5121802, of via e-mail:** *info@leidsestripshop.demon.nl* ★ Gerrit de Jager **tekent voor** *Margriet* **de strip** *Mik*. **Dat is de naam van een werkende vrouw Mik met man Huib en dochter Zusje. Het is een moderne versie van** *De familie Achterop*, **met onderwerpen als minder werken, crèches, thuis bevallen, witte en zwarte scholen en de invulling van het geloof.** ★ **Uitgever** Rob van Bavel **en tekenaar** Dick Heins **geven workshops striptekenen. De workshop is bestemd voor groepen tot 15 personen en duurt ongeveer twee uur. Kosten: rond de 500 gulden. Info: Studio D&I, telefoon (+31)(0)162-461110.** ★ **Bij Arboris is inmiddels** *Het mysterie van de Tacho-plant* **in herdruk verschenen, het eerste deel van** *Professor Palmboom*. **Van deze strip van** Dick Briel **verscheen eind 1999 na lange tijd een nieuw, derde avontuur:** *London Labyrinth*. ★ Marten Toonder **heeft het voorwoord geschreven voor het boek** *Karma en reïncarnatie. Een filosofische analyse*, **samengesteld door** Hugo Verbrugh **en** Maud Kips. **Het boek hoort bij de gelijknamige cursus die gegeven wordt door de vakgroep filosofie, ethiek en geschiedenis van de geneeskunde aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam.** ★ **Meer Toonder: de peetvader van de Nederlandse strip liet zich in het KRO-magazine** *Studio* **weinig lovend uit over de huidige stripcultuur in ons land: 'Tekenen kunnen ze niet, een verhaal maken kunnen ze niet - ze kunnen wat flauwe grappen maken en daar een krabbel bij doen.'** ★ **Nog meer Toonder: De Marten Toonder Verzamelaars Club heeft voor de zesde maal de Fictieve Bokaal uitgereikt voor het beste boek over** Marten Toonder **van het afgelopen jaar. De prijs ging ditmaal naar** *Een heer van afstand*, **waarin de idolate Toonder-fan** Seb van der Kaaden **zijn ervaringen met zijn idool beschrijft. 'Een fascinerend boek, een tikje ontluisterend zelfs, met een weemoedige ondertoon', zo oordeelde de jury. Enige nuance is op zijn plaats: gezien de boekenoogst van 2000 was het winnende boek (eerder nog fel bekritiseerd in** *Stripschrift 330*) **vermoedelijk ook de enige kandidaat voor de prijs.** ★ **De Prijs De Leeuw, één van de belangrijkste strip prijzen in België, is dit jaar gegaan naar** Grégory Mardon **voor zijn album** *Vagues à l'âme*. **De strip handelt over het leven van de Algerijnen in Frankrijk na de dekolonisatie.** ★ **Onlangs ging de film** *Unbreakable* **van de pas 30-jarige regisseur** Manoj Night Shyamalan (*The Sixth Sense*) **in première. Het is een ode aan superheldenstrips. Hoofdrollen zijn weggelegd voor** Bruce Willis **als superheld in wording en** Samuel L. Jackson **als comicverzamelaar.** ★ **België krijgt zijn** Hergé**-museum. In de universiteitsstad Louvain-La-Neuve in de provincie Waals-Brabant zal het museum volgens planning binnen drie tot vijf jaar worden gebouwd. Eerdere onderhandelingen tussen de Fondation Hergé en het gemeentebestuur van Brussel liepen op niets uit.**

STAPELTJE SECUNDAIR

BILD & BUBBLA 148

Bevat een interview met de Zweedse tekenaar **Henrik Lange**. Andere onderwerpen: *Batman* en film, de Amerikaanse tekenaar **Roy Crane** uit de eerste helft van de 20e eeuw, *Garfield* en **Madison Clell** (een hedendaagse Amerikaanse striptekenares uit Portland). Bovendien kunnen we ons een beetje op onze borst kloppen: *Bild*

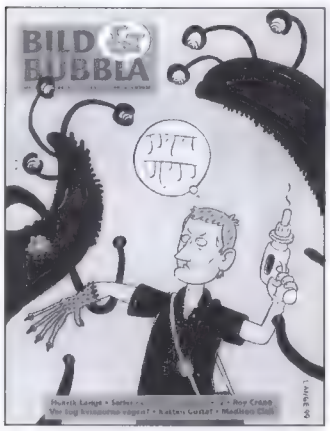

& Bubbla bespreekt in dit nummer *Stripschrift* (een veteranentitel, aldus auteur **Peter Nilsson**). Verder staat het blad stil bij het overlijden van **Rune André-asson**, één van de bekendste Zweedse striptekenaressen, die een *Toonder*-achtige stijl hanteerde. (RS)
Info: Box 51, 232 02 Åkarp, Zweden, of via e-mail: *bildobubbla@telia.com*

THE COMICS JOURNAL 220 T/M 225

Uitvoerig wordt in nummer 220 teruggeblikt op het afgelopen jaar en decennium. De beste albums van '99 zijn volgens de redactie *Good-bye, Chunky Rice* (**Craig Thompson**), *From Hell* (**Campbell/ Moore**), *Cave-in* (**Brian Ralph**), *Weasel 1* (**Dave Cooper**) en het stripoverzicht *Comix 2000*. Tal van individuele lijstjes vullen deze shortlist aan. Eén der laureaten komt in een artikel aan bod: **Eddie Campbell**. Ook zijn er enkele stukken gewijd aan het fenomeen **Ben Katchor**.
Nummer 221 bevat een overzicht van stripmakers die in het laatste jaar overleden, en dat zijn er velen! Postuum wordt zelfs een uitgebreid vraaggesprek met **Pat Boyette** (1923-2000) gepubliceerd. Eveneens geïnterviewd is de nog levende **Paul Chadwick**, tekenaar van *Concrete*. (JM)
Nummer 222 geeft een uitvoerige terugblik op het leven en werk van **Gil Kane**. Verder aandacht voor auteur **James Kochalka** en een lang interview met *Savage Dragon*-auteur **Erik Larsen**. (PvC)
Op het gebied van mainstream superheldencomics kent tekenaar **Alex Ross** zijn gelijke niet. Het interview met hem in nummer 223 is dan ook een toppertje, niet in de laatste plaats vanwege het fenomenale tekenwerk van de Amerikaan, variërend van schetsen tot schilderwerk. Ook tekende hij een (zeker voor de VS) controversiële cover, waarop een extatische naakte man zichzelf injecteert met een stroom superhelden. Andere geïnterviewden in dit nummer zijn **Trina Robbins** (maakster van underground Grrrl-comics) en krantenstripmaker **Lloyd Dangle**. Voorts schreef **R.C. Harvey** een essay over het gelijk van **Fredric Wertham**, de man die aan de wieg stond van de Comics Code Authority.
Coverstory in nummer 224 is het interview met **Larry Gonick**, de cartoonist die zichzelf onsterfelijk maakte met *Cartoon History of the Universe*. Ook bevat dit nummer het tweede deel van het omvangrijke vraaggesprek met **Alex Ross**. In de rubriek Euro-Comics komt *L'Association* aan bod.
Nummer 225 is een eerbetoon aan het tijdschrift *Mad*, inclusief interviews met **Al Jaffee**, **Jack Davis** en **Al Feldstein**. (JM)

HOP! 82

Bespreekt *Franka* en **Henk Kuijpers** door middel van een interview en een voor *Hop!*-begrippen bescheiden bibliografie. Voorts is er aandacht voor **Liliane en Fred Funcken**, *Texas Boy* (**Bonelli/ Gallepini**) en de Franse tekenaar **Sidney** (*Paul Ramboux*), in ons land bekend van de *Kuifje*-strip *Julie, Klaartje en Cecile*. (RS)
Info: 56 Boulevard Lintilhac, 15000 Aurillac, Frankrijk, of via e-mail: *marc-andre.limoges@wanadoo.fr*

IMAGO 42

Het huisorgaan van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal meldt dat voortaan alle rijders van een Citroën korting krijgen op hun toegangskaartje. Tenminste, wanneer ze hun autosleutel kunnen tonen. De autofabrikant draagt volgens het museum de strip een warm hart toe. In het verleden heeft Citroën een aantal speciale stripalbums uitgebracht.
Imago besteedt voorts aandacht aan het feit dat het jaar 2000 in België een stripzegelig jaar is geweest, met een speciale stripzegel van Kiekeboe en reguliere zegels die ontworpen zijn door **François Schuiten**, **Raymond Reding**, **René Hausman** en **Alain Goffin**. In 2002 ver-

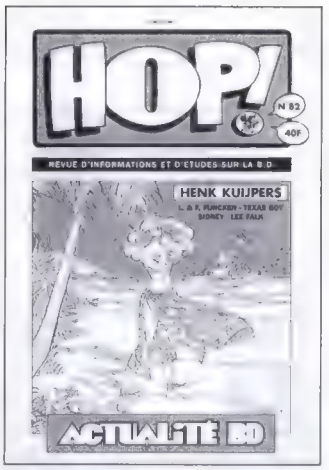

schijnt er overigens een strippostzegel gewijd aan **Hec Leemans**. (RS)
Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel, België.

SAPRISTI! 44 EN 45

Nummer 44 ontleedt **Alex Varenne** op de strip-operatietafel. Met uitgebreid vraaggesprek en bibliografie. **Sapristi!** probeert altijd in hetzelfde nummer raakvlakken te vinden tussen diegene die centraal staat en andere stripauteurs. In dit geval komt **Alex Barbier** aan het woord.
Prominent op de cover van nummer 45 staat een elfachtig wezen van **René Hausman**. Binnenin staat een uitgebreid interview met en een bibliografie van deze Belgische auteur. Verder is er aandacht voor **Emmanuel Civiello** die in de voetsporen van Hausman is getreden met stripverhalen over trollen, kabouters en ander sprookjesvolk. Ook gaat *Sapristi!* in op het verzamelen van strip-pins en mag **Pascal Rodier** uitleggen hoe hij strippoppetjes ontwerpt en fabriceert. (RS)
Info: BP 173, 76206 Dieppe Cédex, Frankrijk.

BRIEVEN

CUM QUIS?

In uw redactioneel van het zojuist verschenen nummer van Stripschrift (332) rept u van '...Bits cum quis Stripschrift...'. Dat nu stelt mij enigszins voor raadselen, want het is een mij (en Van Dale) onbekende Latijnse uitdrukking. Wat wilde u daar eigenlijk mee zeggen?
'Bits cum suis' (c.s.) is een mogelijkheid, want dat betekent zoveel als: 'Bits met de zijnen'. Maar dan is dat 'Stripschrift' erachter weer onverklaarbaar. Om dat op te lossen heb ik overwogen dat u 'Bits casu quo' (c.q. dus) hebt bedoeld. Dat acht ik het waarschijnlijkste. Vooral ook doordat 'c.q.' tegenwooordig te pas, maar hoofdzakelijk te onpas wordt gebruikt - en in dat laatste geval in plaats van 'en' en 'of' - door halfanalfabeten die zelfs het potjeslatijn niet meer machtig zijn. Zo was ook in uw redactioneel 'Bits òf Stripschrift' toereikend geweest.
Het lijkt nu eenmaal deftig, dat (misplaatste) gebruik van Latijnse uitdrukkingen en afkortingen, en het is allemaal veroorzaakt door de Mammoetwet, ik weet het, want ik ben daar zelf ook slachtoffer van. Dat ik niettemin meen hierop te moeten reageren, komt doordat het mij is opgevallen dat het Nederlands dat redactieleden en medewerkers van Stripschrift bezigen, van steeds bedenkelijker allooi wordt.
Is daar nu werkelijk niets aan te doen? Een goede eindredacteur lijkt mij bij voorbeeld allerminst een overbodige luxe.
In dit verband, naar aanleiding van uw prijsvraag in hetzelfde nummer: Sjef van Oekel kwam noch in Hoepla noch in Waldolala voor. In die laatste televisieserie vertolkte Dolf Brouwers namelijk de rol van Waldo van Dungen, en niet die van Van Oekel; vandaar ook de naam van de nachtclub waarnaar de serie is vernoemd. Kom ik nu in aanmerking voor één van die Van Oekel-boekjes?

Joan van der Wyck, 's-Gravenhage

Met de deadline hijgend in onze nek en op basis van kennelijk bij ons te ver weggezakte kennis van het Latijn (waarom spreekt men trouwens van Nederlands, Duits, Frans, Engels, Grieks enzovoorts, maar niet van Latijns?, maar dit terzijde) dachten wij de betekenis van de afkorting 'c.q.' te weten. Helaas blijkt onze vondst zulke onzin dat het zelfs niet in het keukenlatijn thuishoort. Daar past maar één reactie op: mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.
Overigens bestaat bij ons niet de indruk dat het Nederlands dat redactieleden en medewerkers van Stripschrift hanteren van mindere kwaliteit is dan een paar jaar geleden. Maar voor een goede eindredacteur staan onze redactiedeuren altijd open.
Wat betreft onze prijsvraag over Sjef van Oekel: ter uwer geruststelling, wij rekenen alle goede antwoorden goed. Uw inzending zullen we meenemen in de verloting van de tien Van Oekelboekjes.

De redactie

Commentaar? Kritiek? Een uitgesproken mening? We verwelkomen alle lezers hartelijk in deze rubriek. En uiteraard behoudt de redactie zich het recht voor om de schaar te hanteren, dat spreekt voor zich.

ADVERTEREN IN STRIPSCHRIFT? BEL 06-25 16 87 20

AANSTORMEND GEWELD

L'INNOCENT PASSAGER

Martin tom Dieck

WIE? **Martin tom Dieck** is een Hamburgse stripkunstenaar, die in 1963 in Oldenburg geboren werd. Tom Dieck is samen zijn familienaam.

WAAROM? Tom Dieck maakt tegelijk heel intuïtieve en heel intellectuele strips. Omdat hij zich van de hele striptraditie niks aantrekt, gooit hij heel gemakkelijk alle historische bagage overboord, om verhalen te vertellen waarmee hij zichzelf probeert te verrassen. In de zeven jaar dat hij strips uitbrengt, albums en bijdragen in talrijke internationale tijdschriften, heeft hij een heel consequent oeuvre opgebouwd. In juni 2000 bracht uitgeverij Zet.El een strip van hem in het Nederlands uit: *Tot ziens, Deleuze!*

WAT? Zijn eerste strip, *Der unschuldige Passagier* (De onschuldige passagier, Arbeitskreis Stadtszeichner Alsfeld, 1993, in het Frans bij Seuil Jeunesse als *L'innocent passager*, 1996), maakte hij met een werkbeurs van het stadje Alsfeld toen hij bijna dertig was. Hij was dan ook heel laat geïnteresseerd geraakt in het stripverhaal, en er via een omwegje in terechtgekomen. *Der unschuldige Passagier* leest als een min of meer gestructureerde improvisatie-oefening. Het begint en eindigt met een man in een roeibootje in volle zee, maar tussenin lijken de op en neer gaande golven het verhaal geregeld door elkaar te schudden. De passagier uit het roeibootje komt op een schip terecht waar geen kapitein aan boord lijkt te zijn. De andere mensen aan boord wijzen de passagier aan om in het diepe ruim naar de kapitein van het schip te gaan zoeken. De scène in het diepe van de boot herinnert wat aan (het later verschenen) *De snelheidsbegrenzer* van **Christophe Blain**, maar in tegenstelling tot in dat verhaal, moet je niet verwachten dat de verhaalwereld coherent in elkaar steekt. De erg diepe en lange zoektocht in het ruim kan volgens de wetten van de natuurkunde niet in het vrij kleine schip plaatsvinden. Het is dus geen wonder dat in het verhaal geregeld wordt beweerd dat de passagier alle gebeurtenissen droomt. In recensies noemt men een strip vaak poëtisch als er geen heldere verhaallijn in te vinden is. Volgens die logica heeft *Der unschuldige Passagier* ook poëtische eigenschappen. Maar het gaat verder dan het gebrek aan een strikte verhaalstructuur. Tom Dieck probeert de logica van een droom op te roepen, en creëert een onwerkelijke sfeer door het gedoseerd weergeven van vreemde details, zoals het doorgroefde gezicht van een medeboteling en de met tekens bedrukte wanden in het scheepsruim. De decorsoberheid suggereert dan weer een achtergrondstilte die ook aan dromen doet denken. Het lijkt Tom Dieck meer om de sfeer te doen dan om een verhaal in de strikte zin.

In deze rubriek laat de auteur zijn licht afwisselend schijnen op experimentele ontwikkelingen in de marge van het beeldverhaal en op vrij jonge auteurs van wie nog nauwelijks werk in het Nederlands is vertaald.

L'oud silencieux (De stille luit, L'Association, 1996) is een korte woordeloze strip (Pincet-formaat). In een verlaten woestijnlandschap speelt een Arabier op een snaarinstrument. In een westers land kijkt een man naar de televisie. Wat met beiden gebeurt, is parallel gemonteerd: in de bovenste strook volg je als lezer de Arabier, in de onderste strook zie je de westerling, elk een prentje per pagina. Terwijl de Arabier speelt, begint de westerling te hallucineren en ziet hij een fee met vleugels uit de televisie komen. Tijdens dat visioen gaat de Arabier even een kop thee drinken en tv kijken. Als hij weer wil beginnen te spelen, breken de snaren van zijn instrument, en is de betovering bij de westerling verbroken. *L'oud silencieux* is vooral bijzonder door zijn suggestieve en ingenieuze manier van vertellen.

Tussendoor publiceert Tom Dieck in tijdschriften, zoals het Spaanse *Nosotros somos los muertos 2* en het Franse *Lapin 12* (zie *Stripschrift 316*) korte verhalen waarin een man onder water zwemt. Het eerste is trouwens een verstripping van een gedicht. In *Le cheval sans tête 2:2* (*zie Stripschrift 313*) portretteert hij een Duitse dichter in Marseille in *Fragments fugitifs*. Ook in zijn volgende volwaardige albums komen mensen in het water terecht. In het mini-albumpje *Lingus wissen über Wasser* (Zyankrise, 1996, in het Frans *Lingus savant des eaux*, Les étoiles et les cochons, 1996) geraakt een man in de clinch met kleine kopietjes van hemzelf, die zijn geweten uitbeelden. Hij probeert ze in de zee kwijt te geraken, maar ze blijven bovendrijven. *Hundert Ansichten der Speicherstadt* (Arrachecoeur 1997, getekend in 1995, in het Engels *Thousand views of the warehouse District*, Westhampton House, 1998) is weer een dikke strip, woordeloos zoals *L'oud silencieux*, waarvoor Tom Dieck zich heeft laten inspireren door de Hamburgse haven. Het is een verhaal zonder echte verhaallijn, waarin

SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
ERIC
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • Fax 040 - 2 435 873

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
HART VER WAR MEND
GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

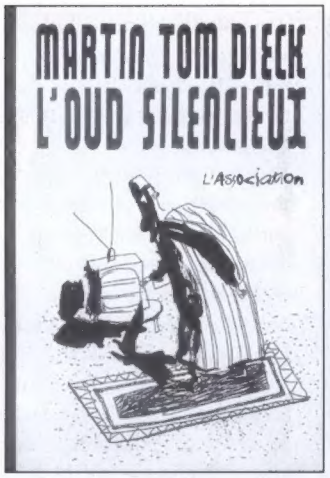

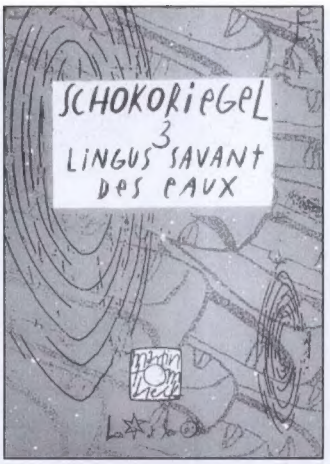

het water de hoofdrol opeist. Een stad overstroomt, komt droog te staan en overstroomt weer. Ondertussen zie je een man door de stad kanoën, en een andere man bezig met een bibliotheek. Het is een hele prestatie hoe Tom Dieck de aandacht van de lezer 144 bladzijden lang weet vast te houden, terwijl er eigenlijk nauwelijks iets gebeurt. De virtuoze, schijnbaar primitieve tekenkunst van Tom Dieck blijft boeien.

In april 1997 publiceert Tom Dieck een lichtvoetige ode aan de Franse filosoof **Gilles Deleuze** in het tijdschrift *Lapin 15*, met de titel *Salut, Deleuze!* (Tot ziens, Deleuze!). De filosoof had in 1995 zelfmoord gepleegd en Tom Dieck had net voor de eerste keer een boek van hem gelezen, dus maakte hij een kort verhaaltje over Deleuze die de overtocht naar het dodenrijk maakt en aan de praat geraakt met de veerman, voordat hij zijn collega-filosofen in het hiernamaals ontmoet. Een originele ode zonder meer. Begin 1998 verschijnt bij de Brusselse uitgeverij Fréon een uitgewerkte versie van die ode, die net voor het laatste festival van Haarlem in het Nederlands werd uitgegeven door Zet.El (*Tot ziens, Deleuze!*, 2000). Met literatuurcriticus en striptheoreticus **Jens Balzer** als scenarist is *Tot ziens, Deleuze!* uitgegroeid tot een volwaardige ode aan de filosoof en zijn leer. Het bekendste boek van Deleuze is *Différence et répétition* (Verschil en herhaling), waarin hij stelt dat een herhaling nooit een perfecte herhaling is. Altijd is er wel iets anders. Een individu blijkt ook niet hetzelfde; bij een herhaalde ervaring is het individu veranderd. Die theorie is ook terug te vinden in T*ot ziens, Deleuze!* Deleuze wordt nu vijf keer overgezet, en vijf keer worden de tekeningen van het oorspronkelijke korte verhaal gebruikt. Maar de gebeurtenissen zijn niet helemaal dezelfde; soms zeggen de gesprekspartners iets anders, soms bouwen ze voort op een discussie die ze de vorige keer begonnen waren. Ook in de tekeningen wordt het verschil in de herhaling duidelijk. Af en toe wordt een tekening lichtjes aangepast (vaak alleen subtiele verschillen in licht/donker-contrasten), of krijgt ze een andere plaats in de sequens. Zo wordt ook tekentechnisch Deleuzes theorie eer aangedaan. Hoewel een deel van de oorspronkelijke lichtvoetigheid bewaard is gebleven, moet de term 'filosofische strip' bij *Tot ziens, Deleuze!* niet begrepen worden als 'strip met huis- tuin- en keukenwijsheid'. Het is een eenvoudige introductie in Deleuzes wereld.

Daarna publiceert Tom Dieck nog enkele verhalen in bloemlezingen. Met **Atak** maakt hij in 1998 *Difficult Mitgift* voor *Strapazin 50* (afgedrukt van faxpagina's, met de afzenderboodschap er nog op, omdat Atak het zo wilde, voor *Strapazin*, zie *Stripschrift 314*). Het is een surrealistisch verhaal waarin hun beide auteurswerelden samenkomen. Een meisje speelt met een poppenhuis, waarin een man met een koffer en een persoon in luipaardvel samensmelten. Door het koffertje met een te grote sleutel te openen, verschijnt de kofferman in het groot en keert de rust weer in het poppenhuis. Hetzelfde verhaal verschijnt met een totaal andere lay-out (zoals ook al het geval was met de Franse versie van *Der unschuldige Passagier*) in *Frigobox 10* (Fréon, eind 1999; voor *Frigobox* zie *Stripschrift 310*). In de monsterbloemlezing *Comix 2000* (zie *Stripschrift 325*) publiceert hij zijn meest hermetische strip tot nog toe. Er is geen verhaal te ontdekken; de beelden hebben door gelijkende afbeeldingen af en toe een verband, maar een rode draad is er niet in te ontdekken. De strip lijkt als geheel somber, met beelden van geweld, blinde wetenschap en vervreemding. Het tekenwerk is hier bijzonder virtuoos. En ten slotte verbleef Tom Dieck een maand in Brussel voor Brussel 2000 (Brussel culturele hoofdstad). Daarvoor vertelt hij in *Frigobox volume 2, nummer 3* (Fréon, 2000) enkele echt gebeurde anekdotes, compleet met de plaats in Brussel waar ze voorgevallen zijn. Maar vraag van Tom Dieck geen rechtlijnige vertelling: de lezer moet heel wat moeite doen om de anekdotes te reconstrueren en vooral de verhaaltechnische samenhang van de anekdotes te vatten.

WAAROM IS TOM DIECK NU ZO DE MOEITE WAARD? Zijn tekenstijl is heel persoonlijk: vanaf het moment dat je één van zijn langhoofdige ventjes ziet, weet je dat het van Tom Dieck is. Dat geldt al vanaf zijn debuutstrip. Hoewel zijn werk nog evolueert, kon je zijn tekenstijl dus al in den beginne niet van een gebrek aan rijpheid beschuldigen. Hij beschouwt zichzelf helemaal niet als een scenarist, of een verhalenverteller. Maar juist daardoor moet hij telkens op zoek gaan naar een nieuwe, experimentele manier om een verhaal te vertellen. Er is de laatste tijd geen auteur die vaker bewust op de grens tussen verhaal en losse prentjes heeft gebalanceerd dan Tom Dieck.

EN NU PRAKTISCH! Voor veel van de besproken boeken kan je terecht bij de betere stripwinkel. Dat geldt zeker voor *Tot ziens, Deleuze!*, dat 11 euro kost en ook direct bij *hvsoest@gpd.nl* besteld kan worden. Voor de Franse versie en de Frigoboxjes (reken op minstens 12 euro): Fréon, Darimonstraat 6-12, 1080 Brussel, België. Telefoon en fax: (+32)(0)2-4109858, of via e-mail: *thierry@freon.org* De Duitse versie van *Der unschuldige Passagier* en *Lingus wissen über Wasser* zijn naar verluidt uitverkocht, maar de Franse zijn beide nog te krijgen bij L'Association, 16 Rue de la Pierre-Levée, 75011 Parijs, Frankrijk. Fax: (+33)143558621, of via e-mail: *lassocia@club-internet.fr*

L'innocent passager kost 10,5 euro; Lingus 4,25 euro. Ook *L'oud silencieux* (3 euro), *Lapin 12* en *15* (11,25 euro per stuk) en *Comix 2000* (58 euro) zijn daar te krijgen. Voor de andere boeken moet je het echt van de winkelier hebben.

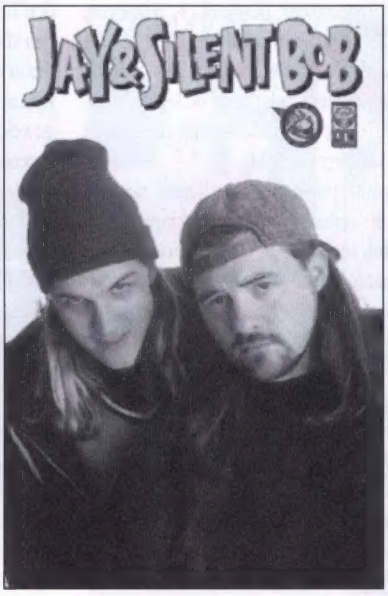

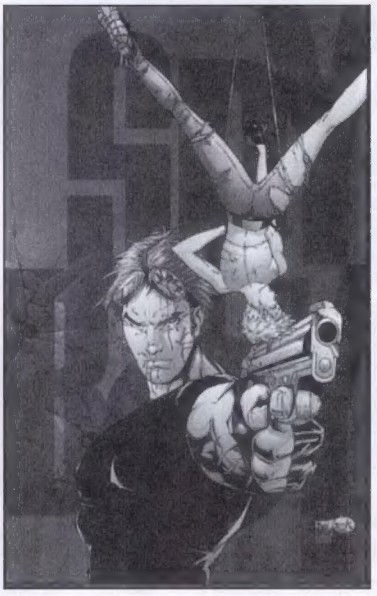

In beweging

Blijkbaar hebben veel schrijvers en tekenaars tijdens de kerstdagen toch iets te veel lekkers naar binnen gewerkt. De pondjes vliegen eraan en in de eerste weken van het nieuwe jaar moeten die er allemaal weer netjes af. Hoe dat gaat? Beweging. Dat hoeft nog niet eens lichamelijke beweging te zijn, want ook de overstap van de ene naar de andere uitgeverij kan er al voor zorgen dat je zo een kilo eraf stresst.

Schrijver en tekenaar *Joe Madureira* wilde de feestdagen blijkbaar voor zijn, want eind vorig jaar kondigde hij aan dat zijn serie Battle Chasers vanaf april 2001 naar Image verhuist. De door vele vertragingen geplaagde maar nog altijd zeer populaire serie begon enkele jaren geleden bij Image, maar verhuisde met WildStorm mee naar DC Comics. Madureira geeft niet direct een reden voor deze overstap aan, maar hij onderstreept dat er van problemen geen sprake is: 'Ik heb veel geleerd van mijn tijd bij Cliffhanger en WildStorm. Nu wordt het tijd dat ik dat allemaal in de praktijk ga brengen en waar kun je dat beter doen dan bij Image?' Uitgever *Jim Valentino* is blij met de komst van Battle Chasers en hoopt dat de serie na de overgang eindelijk weer gewoon elke twee maanden verschijnt.

View Askew Productions, de studio van *Kevin Smith*, verhuist eveneens naar Image Comics. Smith verwierf faam met films als Chasing Amy en Dogma en heeft met zijn werk voor Daredevil bij Marvel Comics aangetoond dat hij ook als schrijver van comics prima uit de voeten kan. Dat View Askew bij Image wordt ondergebracht, heeft geen gevolgen voor het freelance werk dat Smith doet voor uitgeverijen als Marvel en DC. Wel betekent de overstap dat vanaf halverwege 2001 uitsluitend bij Image nieuw materiaal over Smiths personages Jay en Silent Bob zal verschijnen. De eerste van deze nieuwe projecten is reeds bekend en zal als titel Bluntman and Chronic gaan dragen, een driedelige miniserie die voortborduurt op de gebeurtenissen uit de film Chasing Amy. Het tekenwerk voor de miniserie zal worden verzorgd door *Michael Avon Oeming*, bekend van zijn werk voor Powers, ook bij Image. Wat ook wel eens wil helpen in de strijd tegen het door de feestdagen gekweekte overgewicht is een heleboel paniek om niets. Een goed voorbeeld hiervan is de stroom van geruchten die eind vorig jaar rond de Dark Horse-comic SpyBoy op gang kwam. Schrijver *Peter David* (tevens de man achter de serie Supergirl bij DC) had eind november nota bene zelf op het internet bekendgemaakt dat zijn serie zou worden stopgezet en dat leverde de nodige verontwaardigde reacties van trouwe fans op. Uiteindelijk moest *Phil Amaro*, redacteur van SpyBoy aan de bel trekken en hij verzekerde de serie niet wordt stopgezet. David had zich op verouderde informatie gebaseerd: de serie zal enkele maanden niet worden uitgegeven, maar keert daarna wel degelijk terug. Zo kan het dus ook. De hele comicwereld in rep en roer, vooral dankzij de kracht en snelheid van het internet. En dat allemaal om niets.

Brokjes film

Na het wereldwijde succes van de film X-Men staan comics meer dan ooit in de belangstelling van Hollywood. Waar voorheen nog wel eens minachtend werd gesproken over de mogelijkheden tot het verfilmen van een comic, is inmiddels gebleken dat zo'n project toch heel wat geld in het laatje kan brengen.

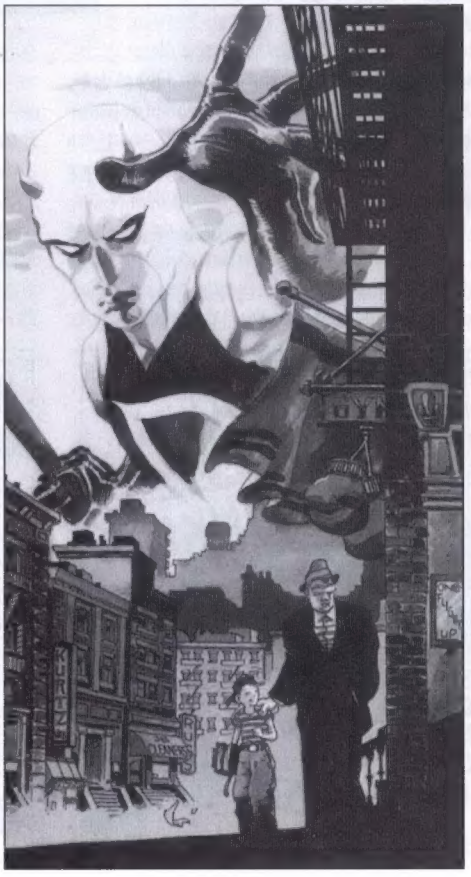

Aangezien het uiteindelijk allemaal om de harde dollars draait, is het niet verwonderlijk dat een aantal nieuwe, op comics gebaseerde films op stapel staat.

Marvel Comics heeft momenteel twee nieuwe en grote films in productie. Eind februari beginnen onder leiding van regisseur *Guillermo del Toro* de opnames van Blade 2, het vervolg op de populaire film van enkele jaren geleden. De maand daarvoor, begin januari, is begonnen met het opnemen van de langverwachte Spider-Man-film. Acteur *Tobey Maguire* kruipt hiervoor in de rol van Peter Parker alias Spider-Man en onlangs werd bekendgemaakt dat de rol van Norman Osborn, ofwel de Green Goblin, is weggelegd voor acteur *Willem Dafoe* (onlangs nog te zien in American Psycho). Spider-Man wordt opgenomen in Los Angeles en New York City en zal in de loop van dit jaar in de Amerikaanse bioscopen verschijnen.

Op termijn kunnen de lezers van *Todd McFarlane*'s comic Spawn zich opmaken voor een vervolg op de Spawn-film. De filmrechten lagen sinds het uitkomen van de eerste film bij New Line Cinema maar inmiddels zijn ze bij McFarlane zelf teruggekeerd. Artisan en Columbia Pictures hebben zich vrijwel direct daarna bij Todd McFarlane Productions gemeld met meer dan bijzondere interesse in het maken van een sequel. Eveneens op stapel staat nog altijd het vervolg op de X-Men-film (de tweede film in wat zelfs een trilogie moet gaan worden) en kort geleden maakte Top Cow bekend dat de televisiefilm Witchblade zo goed is ontvangen, dat televisiezender TNT waarschijnlijk een Witchblade-serie zal gaan uitzenden. Ook op stapel voor zomer 2001 staat de Tomb Raider-film met *Angelina Jolie* in de rol van cyberbabe Lara Croft.

Het is duidelijk dat comics het weer goed doen op het grote scherm. Gezien de huidige stand van zaken op het gebied van special effects en CGI (Computer Generated Images) is dat niet eens zo verrassend. Zonder hulp van een computer is de fantasiewereld der superhelden nu eenmaal lastig in bewegende beelden om te zetten. Op dit moment moeten de grenzen van het mogelijke nog worden afgetast, dus de ko-

door
OLAV BEEMER

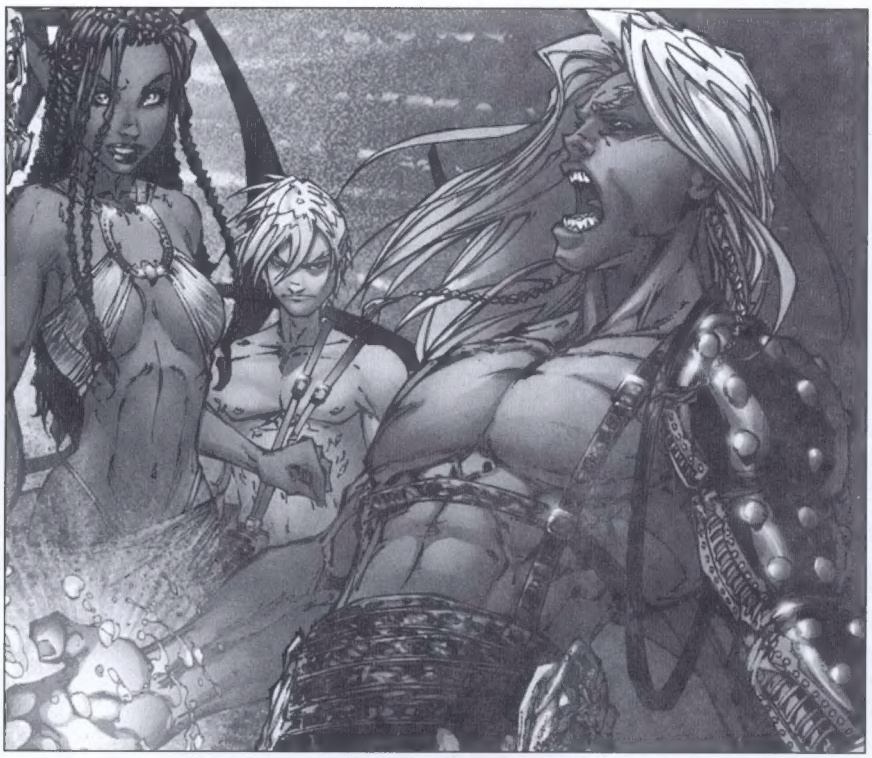

Links, met de klok mee,
- ***Battle Chasers* terug naar Image.**
- **Kevin Smith naar Image.**
- ***SpyBoy* toch niet stopgezet.**
- ***Fathom: Killian's Tide*.**
- **Nieuw bij Oni: *Queen & Country*.**
- **Nieuwe serie voor Greg Rucka.**
- ***House of Secrets* is terug.**
- ***Spidey: A Universe X Special* vernietigd.**
- ***Daredevil: Yellow* door Loeb en Sale.**
- **Loeb en Sale, nu voor Marvel.**

mende jaren zullen ongetwijfeld meerdere superheldenfilms de bioscoopzalen bereiken.

Nieuw

In het nieuwe jaar barst het als vanouds van de nieuwe projecten. In vogelvlucht worden hieronder de belangrijkste en opvallendste van die nieuwe series, miniseries of specials behandeld.

Marvel Comics komt met Daredevil: Yellow, een zesdelige miniserie op luxe papier, geschreven door *Jeph Loeb* en getekend door *Tim Sale*. Het team dat verantwoordelijk is voor het succes van de miniseries Batman: The Long Halloween en Batman: Dark Victory waagt zich nu aan één van Marvels oudste personages en verhaalt over de beginperiode van Daredevil.

Bij Image verschijnt in diezelfde maand het eerste deel van een vierdelige miniserie genaamd Fathom: Killan's Tide. De serie wordt geschreven door *Bill O'Neil* en *Michael Turner*, het vaste schrijversteam achter de reguliere serie Fathom, maar gezien de gezondheidsproblemen van Turner is het geen verrassing dat hij de comic niet zelf tekent. Zijn plaats wordt voor deze miniserie ingenomen door een jonge tekenaar met de toepasselijke naam *Talent Caldwell*.

DC Comics keert terug naar het House of Secrets met een tweedelige House of Secrets, Façade-miniserie. Een paar jaar geleden was House of Secrets een reguliere DC/Vertigo-comic met een afgerond verhaal, maar de toenmalige makers *Steven T. Seagle* en *Teddy Kristiansen* keren terug voor een toegift en nemen alle bekende personages uit die serie weer mee. Beide delen tellen achtenveertig pagina's en zullen een coverprijs kennen van $5.95, maar voor de fans van House of Secrets is dit verplichte kost.

Independent uitgeverij Oni Press trekt alle registers open met de nieuwe tweemaandelijkse serie Queen & Country, geschreven door *Greg Rucka* (bekend van Whiteout, ook voor Oni) en getekend door *Steve Rolston*. De serie draait om de Britse spion Tara Chace, ook wel bekend als Lily Sharpe uit de eerder genoemde miniserie Whiteout, en speelt zich af in de harde wereld van spionage en contraspionage. In de eerste verhaallijn bevindt Tara zich in Kosovo, waar ze enkele belangrijke politici moet uitschakelen... zonder enige hulp of versterking.

Humor?

Twee korte nieuwtjes vielen de laatste weken nogal op. Twee gevallen waarbij men zich kan afvragen of dit nu humor is of iets heel anders. Het begon eind vorig jaar met het bericht dat schrijver en tekenaar *George Pérez* met vrijwel onmiddellijke ingang onder exclusief contract staat bij CrossGen Comics. Hiermee treedt hij in de voetsporen van *Mark Waid* (schrijver van Empire voor Image en JLA voor DC), die eerder dit jaar eenzelfde contract tekende en in 2001 exclusief voor CrossGen werkt.

Net als voor Waid betekent dit voor Pérez dat hij Gorilla Comics verlaat. Gorilla Comics is een onderdeel van Image Comics, opgericht door een handjevol grote, ervaren namen uit de comicwereld. Het is wel heel wrang dat twee van de oprichters binnen een jaar vertrekken en al helemaal dat Pérez op deze manier waarschijnlijk zijn miniserie Crimson Plague niet kan afmaken. Voor de tweede keer, want halverwege de jaren negentig heeft hij hetzelfde project bij Event Comics gelanceerd maar nooit afgerond.

Een tweede berichtje betrof de Spidey: A Universe X Special van eind 2000. Deze special, die inhaakt op de miniserie Universe X van Marvel Comics, werd op het laatste moment teruggetrokken, omdat het redactionele team een 'geintje' van inkter *Al Milgrom* had ontdekt. Op pagina 28 had Milgrom op de ruggen van enkele boeken die in dat panel te zien waren de volgende tekst geschreven, 'Harras, ha ha, he's gone! Good riddance to bad rubbish, he was a nasty s.o.b.' Deze verwijzing naar het ontslag van hoofdredacteur *Bob Harras* (die eerder dat jaar door *Joe Quesada* was opgevolgd) werd opgemerkt en het gevolg was dat de complete oplage moest worden vernietigd. Wel zijn enkele exemplaren door de mazen van het net geglipt en inderdaad, op eBay wordt daar nu al grof geld voor neergeteld. Milgrom is naar aanleiding van zijn stunt ontslagen als vaste werknemer, maar hoofdredacteur Quesada geeft aan dat dit niet betekent, dat Milgrom niet langer als freelancer voor Marvel kan werken.

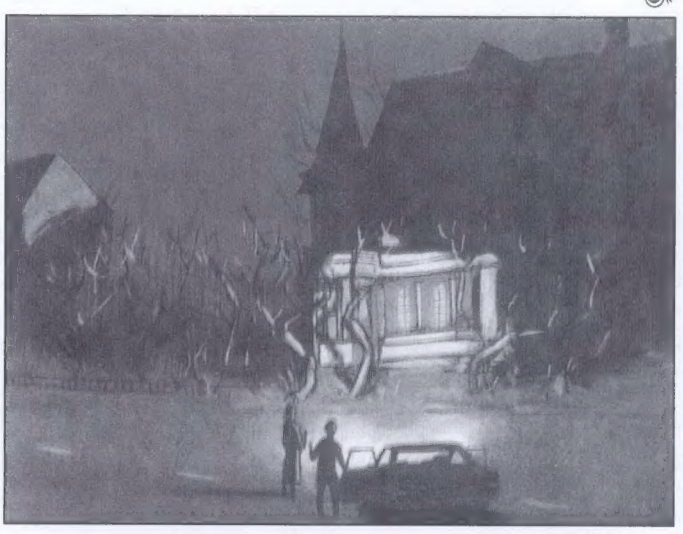

F. Walthéry 99
KLEUR WILMA LEENDERS